Georges

SIMENON

CARDINAUD'NUN BİR HAFTASI

Türkçesi: Sosi Dolanoğlu

Nisan

GEORGES SIMENON

CARDINAUD'NUN BİR HAFTASI

özgün adı
LE FILS CARDINAUD

ilk baskı
Gallimard, Paris, 1943

NİSAN 28
SİMENON 02

kapak
NİLGÜN ÖNEŞ

hazırlık
BOYUT GRAFİK
basım
KENT BASIMEVİ TEL: (1) 5280815

birinci basım
MAYIS 1992

adres
PUSULA PRODUCTIONS LTD.
5. GAZETECİLER SİTESİ A 9/1 LEVENT İSTANBUL 80630
TEL: (1) 2695840 FAX: (1) 2697250

dağıtım
BABIALİ CAD. SIHHİYE AP. 19 /12
CAĞALOĞLU İSTANBUL 34410
TEL: (1) 5285718

PUSULA

ISBN 975-7496-27-8

GEORGES SIMENON

CARDINAUD'NUN BİR HAFTASI

TÜRKÇESİ
SOSİ DOLANOĞLU

I

Bir mantar tıpa suda nasıl sürüklenirse, o da öyle sürükleniyordu. Vücudu dimdik, başı yukarıda karşıya bakıyor ve gördüğü şeyler işittikleriyle, hissettikleriyle, hatıralarla, düşüncelerle, tasarılarla iç içe geçip birbirine karışıyordu.

Kendisi olmaktan, orada olmaktan memnundu; yine bu kilisede gerçekleşen ilk Kudas ayininden bu yana yaptığı şeylerden, evlendiğinden beri yaptığı şeylerden memnundu - bir cumartesi günü evlenmişti, o gün sırf Notre-Dame de Bon Port kilisesinde tam yedi nikah töreni yapılmıştı...

Başını eğmesi, gözlerini indirmesi gerekmiyordu, oğlu yanındaydı, denizci kıyafeti giymiş üç yaşında minik bir adam, o da babası gibi ciddi bir ifadeyle karşıya bakıyordu.

Cardinaud'nun sevinci ciddi bir sevinçti; orgun sesi de ciddiydi, günlük kokusu da, büyük pazar ayini için kilisede toplanmış yığınla insanın sessizliği de.

Hep beraber haç çıkarıyorlar, diz çöküyorlar, doğruluyorlar, ya da başlarını biraz öne eğip göğüslerini dövüyorlardı, bazıları da Cardinaud gibi duaya eşlik ediyordu... Sesleri birbirinden ayırt edilmiyor ve orgun baslarının iyice güçlendirdiği ses dalga sında eriyip gidiyordu.

"Agnus Dei, qui tollis peccata mundi..."

Yirmi, otuz kadar çocuk yukarıda dizilmiş, gözleri dua kitaplarında, incecik sesleriyle ilahi söylüyorlardı:

"Agnus Dei, qui tollis peccata mundi..."

Bir zamanlar Cardinaud da yine bu kilisede o çocuklardan biriydi. Ön sıralarda oturan ve kilise cemaatinden tanıdığı bütün erkekler gibi o da siyahlar giyinmişti. Arkada Sables-d'Olonne'a sadece yazları gelen ve ayini bir tür eğlence gibi görenler, çok gösterişli bir şekilde giyinmiş, tırnakları boyalı, bazıları çorapsız, sandaletli kadınlar ve ceketsiz genç adamların oluşturduğu kalabalık sıkışık bir vaziyette duruyordu.

Başını çevirmeden bütün bunları görüyordu, her şeyi, başpapazın ve iki papaz yardımcısının mihrabın önünde gidip gelmelerini, kırmızı ve beyaz giysili koro çocuklarının küçük aceleci adımlarını, kutsal şarap kupalarının tokuşturulmasını görüyor, yaşıyordu. Zira bir zamanlar o da ayin sırasında hizmet etmişti.

Zaman, mekân, hareketler, her şey art arda birbirine bağlanıyor, her şey güzel bir pazar gününün, Pentecôte yortusundan* sonraki ilk pazarın, yani Trinité yortusu** pazarının insana güven veren duruluğunu oluşturmaya katkıda bulunuyordu.

"In principio erat verbum..."

Dudakları ayini yöneten papazla aynı anda kımıldıyordu, ayrıca Latince kelimelerin belli bir anlamı olması da şart değildi.

"...Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis..."

" Deo gratias..."

Yanakları mora çalan titrek sesli başpapaz az önce kürsüye çıkıp vaazına Aziz Pavlus'un Romalılara mektubuyla başlamıştı:

"Ey Tanrı'nın zenginlik ve hikmet ve bilgisinin derinliği! Ne derece onun hükümlerine akıl ermez ve yolları keşfolunmaz!"

---

* Pentecôte: Hıristiyanlıkta, Paskalya'dan sonraki yedinci pazar günü havarilerin üzerinde Ruhülkudüs'ün inişini kutlayan yortu. (ç.n.)

** Trinité: Hıristiyanlıkta Baba-Oğul-Ruhülkudüs üçlemesinin gizemi onuruna kutlanan yortu. (ç.n.)

Zıvanalar gıcırdadı. Kilise görevlisi ana kapıyı açmaktaydı. İçerideki havanın niteliği değişti, ışık çiğleşti; kilisenin taş döşeli zeminindeki adımlar bir gelgit izlenimi veriyor, orgun sesi yükseldikçe yükseliyor, çanlar olanca hızlarıyla çalıyordu. Bütün bunlar olurken küçük bir el Cardinaud'nun elini tuttu, bu bacakların ve etekliklerin gölgesinde kaybolan oğlunun eliydi.

- Günaydın Mösyö Mandine...

- Günaydın Madam Béliard...

Kilisede, sonra da kilise avlusunda olunduğu için kelimeler telaffuz edilmiyordu, ama insanların, pazar gününe özgü bir törensilikle hafifçe eğilerek, kelimeleri zihinlerinde heceledikleri anlaşılıyordu.

Herkes hayatından memnundu. Genç kızlar beyaz elbiseler giymişler, kurdeleler takmışlardı ve kolonya kokuyorlardı. Oğlanlar berbere gitmişlerdi. İnsanlar kilise meydanında, mobilya satıcısının karşısında gruplar halinde toplanıyorlardı. Paris Şarküterisi kapalıydı. Bir İtalyan küçük sarı el arabasında dondurma satıyordu.

- Günaydın Mösyö Cardinaud...

Ona selam veriyorlardı, hem sadece onu çocukken ve delikanlıyken tanımış olan mahalle sakinleri değil, aynı zamanda noter Bodet gibi, belediye başkan yardımcısı gibi, üstü açık bir otomobilin kendisini Halles sokağı köşesinde beklediği buzhanenin sahibi gibi önemli şahsiyetler de.

Çocuk sendeledi.

- Önüne bak Jean...

- Nereye gidiyoruz?

- Pasta almaya...

Her pazar sabahı olduğu gibi. Ağır ağır, ciddi ciddi. Ama önce geleneksel Remblai turu yapılacaktı. Mayıs ayı denizi lekesiz bir mavilikteydi. Garsonlar kahve teraslarında koşturuyorlardı, geçerken insanın burnuna bira veya aperitif kokuları geliyordu.

- Günaydın Cardinaud...

İleride... Yani birkaç yıl sonra... Neden o da Mösyö Mandine ve diğer pek çokları gibi çamlık tarafında bir villa yaptırmasındı? Neden deniz sırf yazlıkçılara kalsındı?

Tören alayında yürür gibi hâlâ yürüyordu, sonra otomatik olarak bir kahve terasında durdu. En iyi orkestra buradaydı, patron da geçerken elini sıkardı.

- Nasılsınız?... Ya bu küçük bey?... Julien! Mösyö Cardinaud'ya bakın...

Julien ne getireceğini bilirdi, Cardinaud için bir vermut, çocuk içinse küçük bir bardak frenküzümü şurubu.

- Teşekkürler Mösyö Cardinaud...

Çok uzakta gemiler. Göz alıcı beyazlıktaki ilk dalgalarda kaynaşan yüzücüler. Bir vals. Israrlı bir keman.

Yelek cebinden saatini çıkardı, altın bir saat, ve birkaç saniye oynasa da saatin on bir buçuk olduğundan emindi.

- Gel Jean...

Çocuk yoldan geçenlere çarpıyordu. Sola dönüp birkaç basamak çıktılar. Şekerli bir koku. Beyaz giysili, lahana püresi gibi sarı saçlı Dufour kız kardeşlerin üçü de müşterilerle ilgilenmekteydi.

- Her zamankinden mi Mösyö Cardinaud?

Yine her zamanki gibi Jean için de bir şekerli çörek.

- Sen mi taşıyacaksın küçük bey?

Evet dedi. Kırmızı ipi işaret parmağına geçirdiler, ama biraz ötede babası paketi onun elinden aldı, çünkü çocuk eğik tuttuğundan krema...

- Ayaklarını sürüme.

Sokaklar giderek tenhalaştı. Liberté meydanına vardılar, geniş ve gölgesiz meydanda sıcak hava dalgalarıyla daha serin esintiler sırayla yer değiştirirdi.

Yüz metre ötesi Gare caddesiydi. Oraya gözleri kapalı gidebilirdi. Farkına varmadan oğlunun elini bıraktı ve yürürken cebin-

den anahtarını çıkardı. Yakası çok sıktığından boynu kızarmış ve parlamıştı. Biraz sonra ceketini çıkarıp koridorun sağında duran bambu portmantoya asacaktı.

Pazar sabahı yaşadıkları hâlâ ona eşlik ediyordu sanki; org, günlük kokusu, başpapazın sesi ile Remblai'deki daha dünyevi olan vals, denizin kumun üzerindeki hafif hışırtısı...

Ev yeniydi, pembe tuğlalıydı. Kapı vernikli meşedendi, işlenmemiş meşeden, böyle olmasını o istemişti; kapıda bakır bir tokmak ile hafifçe sarıya çalan ve önünde dökme demirden bir motif bulunan iki vitray vardı. Gösterişsiz, bakır bir levha: "Hubert Cardinaud"... "Sigortacılık" kelimesini eklememişti, çünkü bürosu burada değil rıhtımdaydı. Üstelik tam olarak sigortacı sayılmazdı henüz. Ama Mösyö Mandine'in memurlarından biri olduğu da söylenemezdi, işe ortak edilmesi söz konusu olduğuna göre... Bazıları şimdiden şöyle diyorlardı:

- Mösyö Mandine'in ortağı...

Gülümsedi. Çocukluğundan kalma eski bir alışkanlıkla, anahtar deliğinden bakmak için birazcık eğildi: Avluya açılan arka kapı açıktı, bu yüzden de sarılı kırmızılı mozaik döşeli koridor apaydınlıktı, sağdaki kızıl çamdan kapı salonun kapısıydı, sonra yemek odasının kapısı geliyordu. Onu et kızartması kokusunun, kızgın yağda kızartılan patateslerin cızırtısının karşılayacağını biliyordu; biliyordu...

- Geçsene...

Çocuk iki basamağı tırmandı.

- Ne bekliyorsun?

Birden sesinde bir sabırsızlık. Nedenini söyleyemezdi. Daha doğrusu...

- Marthe! diye seslendi.

Kızarmış et değil yanmış et kokuyordu, mutfaktan mavi bir buhar çıkmaktaydı. Ayrıca, yukarıda, yatak odalarında cereyan vardı. Odalar neden açık olsundu ki?

- Marthe!... Yürü Jean!...

Henüz telaşa kapılmak istemiyordu. Hatta şarkı bile mırıldandı. Hasır şapkasını portmantoya astı. Aynada bir an kendine baktı ve görüntüsü hoşuna gitti.

- Annem nerede?

Mutfağın avluya taşan camekânlı bir bölümü vardı. Böylesi daha temiz, daha kullanışlıydı. Bunu o düşünmüştü...

- Marthe!...

Yemek odası boştu. Sofra kurulmamıştı. Bebek beşiğinde değildi. Pazar günü ne olabilirdi ki?...

Mutfaktaki yanık kokusu şimdi daha kuvvetliydi, duman yoğunlaşmıştı, Cardinaud fırını açtı, üzerinde sadece kömür gibi simsiyah bir şeyin kalmış olduğu ızgara altlığını çıkarırken parmaklarını yaktı.

- Annem nerede?

- Susar mısın lütfen...

Vazgeçti. Sesi biraz daha yumuşadı.

- Annen gelecek...

- Nerede?

Nereden bilsin? Korkunç bir duyguydu bu; verem olduğunu sanıp -Allah bilir neden- bir uzmana görünmeye gittiğinde de aynen böyle olmuştu. Bekleme odasına gireceği sırada göğsünde, her yerinde belirsiz bir sıkıntı, ani bir boşluk, bir gevşeme, bir panik hissetmişti.

- Burada kal Jean...

Basamakları üçer üçer çıktı. İki odanın kapısı da, arkadaki pencere de açıktı, perde balon gibi şişmişti.

Yataklar yapılmıştı. Aynalı dolabı açtı. Üst rafta Marthe'ın, Pentecôte yortusu için yaptırmış olduğu yeni şapkasını göremedi.

- Marthe!...

Küçük çiçekli duvar kâğıdının üzerindeki yaldızlı çerçevenin

içinde o ve karısı duruyordu ve Marthe, fotoğrafçının ona söylediği şekilde, bir evlilik fotoğrafında durulması gerektiği gibi, başını kocasına doğru hafifçe eğmişti.

Mümkün değildi... Ne olmuştu?...

Pazar sabahı nereye gitmiş olabilirdi? Hem de sekiz aylık küçük kızla? Acaba babasına mı bir şey olmuştu? Yok canım... Yatakları, banyoyu toplamıştı... Eti fırına vermişti...

Demek bir saat bile olmamıştı... Kapıyı çalmışlar... Onu çağırmışlar... Aceleyle çıkmıştı... Yoksa böyle her şeyi açık bırakmazdı, zira cereyandan nefret ederdi. Her zaman:

- Kapı!... Cereyan yapıyor hissetmiyor musun?... diye bağıran o değil miydi?

Bebeği almıştı, Denise'i, ona "pembe bebek" derlerdi... Ama koridorda duran açılır kapanır çocuk arabasını almamıştı... Eğer uzağa gitmiş olsaydı arabayı da almış olurdu, zira çok kuvvetli değildi, çocuk da ağırdı...

Aşağı indi. Jean şaşkın şaşkın duruyordu ve tekrar:

- Annem nerede? diye sordu.

Gülümsemeye çalıştı ama ağlamak üzere olan biri gibi yüzünü buruşturdu. Sonra birden...

Kapı vuruldu. Biri mektup kutusunu tıkırdattı... Tabii ya oydu, herhangi bir sebepten dolayı dışarı çıkmak zorunda kalmıştı... Ama yine de bir not bırakabilirdi...

Her şeyin sona erdiği, kapıyı açmaya koştuğu şu anda, yaşadığı korkudan dolayı daha fazla titriyordu, bütün vücudu bir anda terden sırılsıklam olmuştu.

Kapıyı açtı. Tam bir şey söyleyecekti ki...

- Döndünüz mü Mösyö Cardinaud?...

- Siz misiniz Matmazel Julienne?... Karım size benim için bir haber bıraktı değil mi?

Matmazel Julienne komşuları Herbemont'ların kızıydı, rantiye idiler, şahane bir Pirene çoban köpekleri vardı.

Kızın yaşı yoktu. Yaşlı değildi ama genç bir kız da sayılmazdı, ve yüzünde bir rahibenin yüzünün ağırbaşlı güzelliği vardı. Çok hoştu. Herkes onun ne kadar hoş ve ne kadar iyi bir insan olduğunu söyler dururdu...

- İçeri girin lütfen...

Salona elbette. Herbemont'lar şey insanlardı...

- Giremem, bebek var da... Sizin küçük kızınız...

- Bebek sizde mi?

- Yarım saatten biraz fazla oldu, Madam Cardinaud bize uğrayıp siz dönünceye kadar çocuğa bakıp bakamayacağını sordu...

- Size ne söyledi?

- Hiçbir şey...

- İyi ama... Girsenize Matmazel...

Orada eşikte, güneşin altında duramazlardı, zaten etraftan, mesela karşıdaki bardan onlara bakmaya başlamışlardı.

- Kötü bir haber almış olmalı, ne olabilir bilmiyorum...

- Bana bir şey söylemedi...

- Çok telaşlı görünüyor muydu?... İçeri girin rica ederim...

Salon cila ve mantarlı muşamba kokuyordu.

- Sizi böyle sorguya çektiğim için beni bağışlayın, ama ben şey...

Ona ne olduğunu bilmiyordu. Terini sildi. Dengesini kaybetmişti sanki, kendini hissetmiyordu, her şey sallanıyor, her şey yerinden oynuyor, ve ayaklarının altından kayıyormuş gibi geliyordu ona.

- Sizden bir şey daha rica etsem... Özür dilerim, yemek saatiniz herhalde...

- Önemi yok Mösyö Cardinaud... Jean'ı da alıkoymam içinse...

- Matmazel Julienne'le gitmek istiyorum!... dedi çocuk, arada sırada yandaki rantiyelerde ikindi kahvaltısı yapardı.

- Sizden özür dilerim... Kayınvalidemlere gidip gelene kadar...

- Rica ederim... Zevkle...

Şapkasını unuttu, geri döndü. Kapı, cereyan yaptığından sertçe kapandı.

Neden, evet neden masanın üzerine kısa bir not bırakmamıştı? Marthe böyleydi işte! Eğer kendisi aynı şekilde davransaydı...

Hızlı, çok hızlı yürüyordu, adımlarını yavaşlattı, zira insanlar dönüp ona bakıyorlardı ve o da bunun farkındaydı. Bisikletini alsaydı keşke. Bu sıcakta yayan gitmek saçmaydı, halbuki...

Talmont caddesi de uzaktı, ta orada, mezarlıktan iki ev sonra... Küçük ağaçlar sadece gölge kırıntıları verebiliyorlardı. Yaşlı bir kadın mezarlıktan dönüyordu, ellerini karnının üzerinde kavuşturmuştu.

"Justin Vauquier, duvarcılık müteahhidi"...

Şantiyede taş kütleleri, çimento torbaları, tuğlalar, dayama merdivenleri, kolları havada el arabaları vardı ve hepsinin üzeri de beyaz, ince bir toz tabakasıyla kaplıydı, aynı yeni ama kötü inşa edilmiş evde olduğu gibi.

Zili çaldı. Cevap veren olmadı. Kapıyı itti. Vauquier'lerde öyle bir dağınıklık hakimdi ki kimse kapıyı kapatmayı akıl etmez, her isteyen de içeri girebilirdi...

- Kimse yok mu!...

Yaşayanların başına bir felaket gelmiş bir eve benzemiyordu. Mutfaktan bir kedi çıktı ve Cardinaud'nun bacaklarına sürtündü. Ateş yanıyordu, ama sobanın üzerinde bir şey yoktu.

- Kimse yok mu! diye tekrarladı.

Yukarıdan kart bir ses:

- Kim o?

- Benim anne... Yukarı geliyorum...

Yukarı çıktı. Bu dağınıklıkta insan nasıl yaşardı? Pahalıya mal

olmuş ama görünüşü beş para etmeyen bir ev. Hatta ikinci kat boyaları sürülmemiş kapılar vardı! Yatak odasındaki yatak toplanmamıştı. İspanyollar gibi esmer, bazı yazlıkçılar gibi boyalı, yüzü şimdiden kırış kırış, takma saçlı bir kadın.

- Girsene... Ne oldu?

- Marthe burada değil mi?

- Yoo... Neden?

O geldiğinde kayınvalidesi ne yapıyordu acaba? Üzerinde kapağı alacalı bulacalı bir roman duran ve hâlâ vücudunun izini taşıyan yatakta olmalıydı.

- Bilmiyorum... Sandım ki...

- Evde değil mi?

Ne akıl! Sanki Marthe evde olsa buraya kadar gelme zahmetine katlanırdı...

- Babam nerede?

İçki kokan o kaba saba müteahhide baba demek oldum olası zoruna gitmişti.

- Biliyorsan sen bana söyle oğlum... Bir yerlerde sarhoş oluyordur, her zamanki gibi...

Kadın jambon ya da onun gibi soğuk bir şeyler satın almıştı herhalde, örtü koymadan masanın bir köşesinde tek başına yiyecekti. Bu evde hiçbir şey, hiç kimse hiçbir zaman yerli yerinde olmazdı zaten.

Madam Vauquier -adı Estelle'di, ki bu da onun yaşındaki bir kadın için gülünç kaçıyordu- olup biteni hiç merak etmiyordu.

- Sıcaktan bunalmış gibisin... diye belirtmekle yetindi sadece.

- Bir de gidip benim eve bakayım... Belki de...

Evlilik dilinde "benim ev" ana-baba Cardinaud'ların evi demekti.

Ama mümkün değildi! Eğer babasına bir şey olsaydı gelip ona kilisede haber verirlerdi, veya kahvenin terasında, veya Dufour

pastanesinde, zira pazar sabahları ne yaptığını tam tamına bilirlerdi. Zaten saat dokuz buçukta, ayinden önce eve uğramıştı. Annesi fırına kirazlı turtalar koymaktaydı. Ona:

- Sana bir dilim ayırırım... demişti.

Yaptığı her şeyden bir parça da ona ayırırdı. Marthe'ın yemek yapmayı bilmediğini iddia ederdi. Ne farkeder! Şimdi asıl mesele...

- Gidiyor musun?

Gidiyordu, evet! Tozlu güneşe, sonu gelmeyen caddeye çıktı; yoldan geçen tek kişi oydu, bir de bir sokak lambasının yanında, ayakları havada yerde yuvarlanıp duran bir köpek vardı.

Yok canım... Eğer Marthe Matmazel Julienne'e sadece şey dediyse...

Bütün bunlar boşunaydı. Ortada bir şey yokken başını ağrıtıyordu. Evinin yakınlarından geçmekteydi. Gidip bir baksa mıydı?... Hayır! Önce annesine gidecekti. Gölgeli ve serin sokaklarla, Notre-Dame'ın kapısıyla, dükkânların kapalı kepenkleriyle tekrar karşılaştı.

Sağa saptı, sonra sola. Açık pencerelerden, içeride yemek yiyen aileler görülüyor, sesleri işitiliyordu, insan âdeta onların hayatına iştirak ediyordu.

Burasıydı... Pie sokağı... Dükkân kapalıydı... Ev iki bölümden oluşmuştu... Soldakinde yaşarlardı... Eğildi... Her zaman oturdukları yer olan mutfak yaya kaldırımının aşağısında kalırdı... Bir mahzen gibi... On adet taş basamaktan inilirdi ve merdiven bir dayama merdiveni kadar dikti.

İçerisi serindi. Hoş bir gölge vardı. Bakır kap kacaklar ışıldıyordu. Yer karoları güzel kırmızı bir renkteydi, mobilyalar cilalıydı, sarkaçlı büyük duvar saatinin tiktakları işitilmekteydi...

- Sen misin? diye şaşırdı baba Cardinaud, sırtını döndü, bezelyeli ve havuçlu yahni yiyordu.

Masa örtüsü yoktu, onun yerine Cardinaud'nun oldum olası

bildiği kahverengi muşamba vardı. Annesi kalın mavi pamuklu-dan önlüğünü takmıştı yine, Sables'daki denizcilerin giydiği ma-viden.

İkisi yalnızdı, bir de kedi Nestor vardı, babasının sorgun ağa-cından koltuğuna oturmuştu. Beş oğlan da evlenmişti. Üç kızdan ikisi de. Üçüncüsü Fontenay'deki bir rahibe okulunda rahibey-di.

Bir defa daha gülümsemeye çalıştı.

- Marthe burada değil mi?

Annesi ona baktı. Babası yemeye devam ediyordu. Cevap ver-meye gerek var mıydı? Marthe buraya niye gelsindi ki? Bu evden içeriye ancak gerekli olduğunda adım atmamış mıydı, bazı yortu-larda ve yeni yılda? Pie sokağına gelecek kadın değildi!

Az kalsın annesi neşeli bir sesle şöyle diyecekti:

- Karın gitti mi?

Ama hayır! Bunu ciddi bir tonda söyledi, başını eğerek, çünkü böyle şeyler şakaya gelmezdi.

- Hiçbir şey anlamıyorum... diye açıklamaya çalıştı Cardi-naud.

Rahatsız olmuştu. Ona şöyle cevap verebilirlerdi:

- Onunla evlenmeyi sen istedin, öyle değil mi?... Seni zama-nında uyarmıştık...

Şöyle de diyebilirlerdi:

- Bak hele! Dertlerini ne diye gelip bize anlatıyorsun?... Bir beyefendi olmak için çekip giderken hayatından pek memnun-dun, artık seni ancak birkaç dakika görebiliyoruz, o da pazar gün-leri ayine gitmeden önce oğlunla uğradığında...

Erkek kardeşlerinden hiçbiri babaları gibi sepetçi olmamışsa da mahallede kalıp zanaatçı olmuşlardı: Lucien marangozdu, Léon'un kasket sattığı küçük bir dükkânı vardı, Arthur...

Yahni güzel kokuyordu, alttan alta tarif edilmez bir koku da-ha vardı: sokağın kokusu.

- Çocukları ne yaptı?

Bu olacak şey miydi? Daha bir şey dememişti. Düşündüğü kesin bir şey yoktu daha, onlarsa karşısına geçmiş rahat rahat ona karısının gidişinden bahsediyorlardı, sanki...

- Ama anne...

- Bize gittiğini söylüyorsun. Ben de sana soruyorum...

- Haydi ama, olamaz!... Odaları toplamış, eti fırına koymuş, şeyi...

- Kimseye bir şey söylememiş mi?

Evde olduğunda bile denizci kasketini başından çıkarmayan baba Cardinaud iç çekerek ayağa kalktı ve gidip pipoluktan uzun sapı kuşkirazı ağacından yapılmış lületaşından bir pipo seçti. Karısına baktı. Şüphesiz bunun anlamı:

- Onu rahat bırak!... Görüyorsun ki...

Ki ne? Oğlan çökmüş vaziyette, ağlamamak için, bağırmamak için, tepinmemek, ısırmamak için kendini zor tutuyor, tıpkı çocukken tepesi attığında olduğu gibi.

Saçma değil miydi? Bu en makul insanı bile çileden çıkarmaz mıydı?

Üstelik bir şey olsaydı, bir kavga, herhangi bir şey, haydi neyse! Ama yoktu! Sabahleyin Marthe neşeliydi, yani her zamanki gibiydi, ne neşeli ne üzgün, ve kocası öğleden sonra Rudelière taraflarına gezmeye gitmekten bahsettiğinde olur demişti.

Geçen hafta almış olduğu yeni bir elbisesi vardı. Saat sekizdeki ayine giderken onu giymiş, sonra evi temizleyeceği sırada çıkartmıştı. Eti de her pazar olduğu gibi o getirmişti. Geçerken halden alırdı.

Şimdi etrafını bir sessizlik kaplamıştı. Annesi yemeğini bitirmek üzereydi ve farkında olmadan çatalını tabağına vurmamaya çalışıyordu. Babası basamakların dibinde ayakta, sokağa dönük duruyordu, başı sıcaklık dalgaları yayan kaldırımın hizasındaydı.

Hangi sözleri sarf etmeli? Evet, hangi sözleri? Hele bir şey bilinmiyorsa! Cardinaud bitkin düşmüş biri gibi güçlükle ayağa kalktı ve iç çekerek:

- Neyse!... dedi.

- Nereye gidiyorsun?

- Eve gidiyorum... Belki...

Annesi buna hiç ihtimal vermiyordu.

- Önce bir lokma bir şeyler yeseydin. Biraz yahni kaldı, midye de var...

- Aç değilim...

-Haydi ye işte...

Bu nasıl olurdu? Aç değildi, doğru. Bir an önce eve gidip Marthe dönmüş mü diye bakmak istiyordu, hem gitmekte acele ediyor hem korkuyordu, ne var ki, belki de bu korku yüzünden, dirseklerini kahverengi muşambaya dayayıp, tıpkı çocukken olduğu gibi, annesinin tek tek açtığı ve bıçakların bıraktığı izlerle dolu kalın çini tabağına dizdiği, yeni doğmuş şeyler gibi pembe ve mor midyeleri yuttu.

Sarkaç duvar saatinin kasasında gidip geliyordu. Saatin kadranı hayatın dönemlerini temsil eden bakırdan yapılmış figürlerle çevriliydi.

- Biraz tereyağı al...

Pişmiş kırmızı topraktan tereyağı kabını serin tutmak için tulumba taşının altına koyarlardı.

- Arthur gelecek, Juliette ve çocuklarla birlikte...

Biliyordu. Bütün bunları biliyordu. Öbürleri, pazar öğleden sonraları, sırtlarında sadece gömlekleri mutfakta veya avluda toplanırlardı; bebeklerin biberonlarını benmaride ısıtırlar, kadınlar da birbirlerine yemek veyahut reçel tarifleri verirlerdi.

O...

Başını çevirdi. Annesi anladı ve önüne mis gibi kokan bir tabak yahni koydu.

- Ye oğlum...

Başını salladı. Hayır! Artık yapamıyordu. Mutlak surette ağlamaya ihtiyacı vardı. Bundan kaçınmak isterdi ama çok mutsuzdu, çok çaresizdi, bu çok aptalca, çok haksız bir şeydi...

Annesiyle babası bakıştılar. O gidip duvara yaslandı, başını kollarının arasına aldı, omuzları inip kalkarken arada bir boğuk bir hıçkırık sesi duyuluyordu.

- Belki de kesin bir şey yoktur...

Bunun üzerine gırtlağından acıyla şu cümle çıktı:

-Ama kimseyle görüşmezdi ki!...

Doğruydu! Bunun nedeni Marthe'ın yarı deli bir annesi ve sokaklarda sendelerken veya kahvelerde atıp tutarken görülen bir babası olması değildi...

- Kız arkadaşları bile yok...

Daha genç kızken, kolunun altında defterleri, tek başına sokaklardan geçerdi, insanlar da onun kibirli olduğunu söylerlerdi.

Onu sevdiğinde on beş yaşında bile yoktu, onu bir kadını sever gibi değil, ulaşılmaz bir varlığı sever gibi sevmişti, tıpkı ilk Kudas ayinini geçirdiği sırada Meryem Ana'yı sevdiği gibi.

- Haydi oğlum yemeğini ye...

Yiyordu. Yediği şeyde gözyaşı ve çocukluk tadı vardı. Sonra ayağa kalkıp kararını bildirdi:

- Gidip bakmam lazım...

- Çocukları ne yaptın?

- Matmazel Julienne'deler, komşumuz, çok iyi insanlar...

Evet ya! Bir de bu vardı! Çocuklarını eve getirmeyi akıl etmemiş, onun yerine Herbemont'lara bırakmıştı, çok iyi insanlar, şey insanlar...

- Git oğlum... Bize haber vermeyi unutma...

Babası bir şey dememişti. Yaşlıydı. Pantolonunun dizleri yer yapmıştı, arkası da kalçalarından aşağı sarkıyordu.

Oğlu gittiğinde iç çekti ve usulca kediyi itip, gıcırdayan sorgun ağacından koltuğa oturdu.

Gare caddesindeki ev uzaktan bakıldığında değişmemişti. Yakından da öyle. Anahtar deliğinden, içeride yeni bir şey olmadığı görülüyordu.

Gidip çocukları almalıydı, zira Herbemont'lardan ille de onlara...

Boştu! Renkler daha çiğ görünüyorlardı. Sanki bu evde hiç oturulmamıştı, sanki evin alçıları daha yeni kurumuştu.

Halbuki her bir ayrıntıyı o düşünmüş, yapılırken başında durmuştu...

- Ev sahibi olacağımız zaman...

Olmuşlardı. Hemen hemen olmuşlardı, onun hemen hemen Mösyö Mandine'in ortağı olması gibi. Ama altı yıl boyunca ödenmesi gereken senetler vardı daha. Tam da ertesi gün...

Düşünmüyordu. Orada ayakta, kollarını sarkıtmış duruyordu. Sonra birkaç adım atıyor, sonra yine hareketsiz duruyordu.

İçi boştu, en uygun kelime buydu. Ve boş olduğu için de yeniden maddi kaygılara kapıldı, istemeye istemeye yatak odasına çıktı, eliyle aynalı dolabın üzerini yokladı. Parayı sakladıkları eski cüzdana koyarlardı. İçinde aile evrakından ve evlilik cüzdanından başka ayın on beşinde ödenmesi gereken üç bin frank olmalıydı.

Cüzdan yerinde değildi. Cardinaud, sandalyenin perdelerle uyum içindeki mavi kadife kaplamasına aldırmadan, üzerine çıktı.

Cüzdanın sadece yeri değişmişti. Biraz daha ötede açık duruyordu. Evlilik cüzdanı hâlâ içindeydi, ama üç bin frank yok olmuştu.

II

Gün bitmek bilmiyordu. Bakır kırmızısı bir güneş denize batıp da dünyadan gölgesiz bir ışık yayıldığından beri daha göz kamaştırıcı, daha muhteşem bir şekilde uzadıkça uzuyordu.

Saat dokuzda, dalgasız bir denizin kıyısında, dokunulmamışlığına yeniden kavuşan bir kumsalda kalmakta direten birkaç yüzücüyle, uzakta suyun üzerinde, yüzen bir kadının kan kırmızı bonesi görülüyordu. Hâlâ yemek yenilen kahve ve restoran teraslarını seyretmek için yoksul mahallelerden gelen kalabalık, Gezinti Yolunda ağır ağır ilerliyordu. Garsonlar çizgili tenteleri yukarı kaldırıyorlar, orkestralar uyum içinde çalıyorlar, tabaklardaki ıstakoz iskeletleri sosun içinde kaskatı yatıyorlardı.

Böylesine güzel bir akşamın biraz tedirgin edici duruluğu evlerden içeri sızıyordu. Mutfakta tek başına oturan Cardinaud, karşısında kireçle badanalanmış ve yavaş yavaş pembeden yeşile dönen avlu duvarını görüyordu. Yediği neydi? Bilmiyordu. Çatalının ucundaki soğuk dana eti parçasına şaşkın şaşkın bakarken yakaladı kendini ve iki üç kere de aniden arkaya döndü.

Sinir bozucuydu. Onun hâlâ orada olduğunu sanıyordu. Onun varlığını hisseder gibiydi, o biraz düz sesiyle:

- Hubert... deyişini işitmeyi bekliyordu.

Ardından da genellikle:

- Bir dakika çocuklara bakar mısın? diye eklerdi.

Çünkü çocuklar yalnız bırakılamazdı. İnsanın tüm hayatını

değiştirmelerinin nedeni de buydu. Şimdi dinliyordu. Yukarıda ne yapıyordu? Kendisi aşağı indiğinde o beşiğin yanında oturmaktaydı; storlar inikti; oda alacakaranlığa gömülmüştü; Jean üstü açık uyuyordu. Kadın simsiyah giyinmişti.

- Saat on birde evde olduktan sonra mesele yok... demişti.

Yabancı bir kadındı; mahalleden değildi, hatta Sables'dan da değildi. Ama çocuklara bakmaya alışıktı. Soyadı Trichet'ydi. Adı neydi acaba? Ona adını sorduğunda, dudaklarını öne uzatarak:

- Matmazel Trichet... diye cevap vermişti.

Yemek yemiyordu. Bir şey yapmıyordu. Gecenin karanlığının yutmayı başaramadığı şu ışık gibi havada asılıydı. Avlu duvarına bir süpürge dayalıydı. Marthe'ın ellerini hayal etti, siluetini, avlunun yamru yumru taşlarında süpürgenin çıkardığı sesi ve birdenbire gözleri yaşardı.

Birkaç saat önce Herbemont'ların kapısını çalmıştı. Evin tanıdık olmayan bir kokusu vardı, bir zengin evi kokusu. Bunun nereden kaynaklandığını söyleyemezdi - merdiven halısından mı, şemsiyelik olarak kullanılan büyük mavi vazodan mı, duvar kaplamalarının koyu ahşabından mı? Zenginlik, daha doğrusu bolluk taşıyordu; parmak uçlarında yürümek, alçak sesle konuşmak isteğine kapılmıştı.

- İçeri buyurun Mösyö Cardinaud...

Beyaz bir keçi sakalı olan ihtiyar Mösyö Herbemont onun elini sıkmak için koltuğundan kalkmıştı.

- Kötü bir haber yok değil mi?

- Hayır... Hayır... Karım birkaç gün evde olamayacak da... Bir kadın akrabası...

Jean'a bir fotoğraf albümü gösteren Matmazel Julienne ciddi bir tavırla onaylamıştı:

- Anlıyorum... Çocukları nereye bırakacaksınız?

- Evde kalacaklar...

İhtiyar Madam Herbemont kapısı aralık olan yandaki odada

pıtır pıtır yürümekteydi. Köpek hayallere dalmıştı. Beyaz mermer şöminede Cardinaud'nun hiç görmediği bir gaz radyatörü vardı.

- Belki size yardımcı olacak birini tavsiye edebilirim... Çok güvenilir bir insan, hayır derneğindeki çocuklara bakıyor...

Olay böyle gelişmişti işte. Hava kornaların, motorların rahatsız edici gürültüsüyle doluydu; otomobiller, şehirlerarası otobüsler arka arkaya birbirini izliyor, civar köylerden gelen siyah giysili, kırmızı suratlı insanlar Sables'a boşalıyorlardı. O teşekkür etmiş, ağzında bir şeyler gevelemiş, "pembe bebek"i beceriksizce kollarına almış, anahtarını cebinden nasıl çıkaracağını şaşırmıştı.

- Size yardım etmemi ister misiniz?

- Hayır, teşekkürler...

Nedenini bilmeden bütün pencereleri, bütün kapıları kapatmıştı. Sanki ev bu şekilde daha az boş olacaktı. Saat dörtteki biberonu ısıtmak için ocağı yakmıştı.

- Uslu dur Jean...

Sonra tam biberonu verdiği sırada kapı çalınmıştı. Aptal gibi yerinden sıçramıştı. Sanki Marthe kapıyı çalarmış gibi! Onun anahtarı vardı!

- Merhaba Hubert... Bir şeye ihtiyacın var mı diye sormaya geldim...

Juliette'ti, erkek kardeşi Arthur'ün karısı. Şapka takmamıştı, içinde iki çocuğunun olduğu arabayla orada durmuştu.

- Girsene...

- Girmeyeyim, araba var...

Marthe'ın dönüp dönmediğini sormamıştı, sanki bir daha hiç dönmeyeceği önceden kabul edilmiş gibi. Neler olduğu belliydi. Hepsi de babasının evinde toplanmış, ondan ve Marthe'tan bahsetmişlerdi.

- Çocukları ne yapacak?

Ve Juliette şunu önermişti:

- Birkaç gün bende kalabilirler...

Aynı şeyi ona da söylemişti.

- Onları bana bırakabilirsin Hubert...

Hayır! Ne ona, ne başkasına! İşin içinden nasıl çıkacağını bilmiyordu, ama onları yanında alıkoyacaktı. Hem Marthe çocuklarını asla Juliette'e emanet etmezdi.

- *Yerde oynamalarına ses çıkarmıyor, ellerine ne geçerse ağızlarına götürüyorlar!* derdi. *Günün birinde bir kaza çıkacak...*

- Teşekkür ederim Juliette, çok iyisin, ama birine söyledim bile, gelip...

- Ya!... İyi...

Kırılmıştı. Gülünç bir şeydi bu. Çocuk arabasını itip güneşin altında uzaklaşmıştı.

Bir boşluk daha.

- Baba, gezmeye gidelim!

- Biraz sonra...

Bir iki kere aynada kendini görmüştü. Bunu mahsus yapmamıştı, ama yine de kendini seyretmişti. Ciddi, ağırbaşlı, anlayışlıydı. Çok iyi görünüyordu. Soğukkanlılığını koruyordu. Jean'ın ballı ekmek dilimini, çocuğun bezlerini değiştirmeyi, her şeyi düşünmüştü, sonra kaldırımda ayak sesleri duymuş ve Matmazel Trichet zili çalmak için tam kolunu uzatmışken gidip kapıyı açmıştı.

Matmazel Trichet'ye göre, işleri gereği başkalarının yerini doldurmaya alışkın insanlarda olduğu gibi, bu çok doğaldı.

- Mesela geceleri burada kalamam... Anlamalısınız... Yalnız bir erkeğin evinde... demişti.

Ve derhal gerekli aletlerin yerini öğrenmiş, eve çeki düzen vermişti.

- Bebek günde on biberon mu içiyor?

Tel dolabı açıp yemek için gereken şeyleri bulmuştu. O ise beceriksizce, işe yaramaz bir halde kadının peşinde dolaşmıştı. Bazı

şeyleri açıklamak istemişti, ama kadının onun açıklamalarına ihtiyacı yoktu, yine de bu onu biraz olsun oyalamıştı.

- Jean için akşamları genellikle...

Gara gidip biletleri zımbalayan memura sormayı düşünmüştü. Fakat adam, binlerce kişinin geçip gittiği bir pazar günü şu ya da bu kadını nasıl ayırt etmiş olabilirdi ki? Marthe'ı tanımıyordu!

Zaten Cardinaud'nun içinde onun gitmemiş olduğuna, şehirden ayrılmamış olduğuna dair bir his vardı. Bunun nedenini söyleyemezdi. Ama o bir yerlerdeydi ve eğer aramayı bilirse...

Önünde daha yarım saati vardı. Bisikletiyle dışarı çıktı. İnsanlar küçük bir kahvenin terasında oturmuş hava alıyorlardı. Mösyö Herbemont kapısının eşiğinde durmuş, her akşam olduğu gibi köpeğinin ihtiyaçlarını görmesini bekliyordu. Selam verdi. Mezarlık mahallesine gitti. Kayınvalidesinin kapısını boş yere çaldı. Herkes dışarı çıkmıştı. Hem Marthe neden orada olsundu ki?

Bütün bunlar boşunaydı, kaldırımda komşularıyla oturan ailesinin evine tekrar gitmek de öyle.

- Çocuklar nerede? diye sordu hemen annesi.

- Onlarla ilgilenecek birini tuttum, böyle şeylere alışkın biri...

- Ama Juliette demişti ki...

- Juliette çok nazik bir insan, ama kendi çocuklarıyla zaten işi başından aşkın, bir de...

Deniz kenarındaki gezinti yerinden geçti. Bu da bir işe yaramadı. Siluetler silikleşmeye başlamıştı, otomobiller gidiyorlardı, kadınlı erkekli gruplar oturmuşlar veya ağır ağır yürüyorlardı, genç kızlar şarkı mırıldanıyorlar, genç erkekler dönüp onlara bakıyorlardı, bazıları şapkalarına çiçek iliştirmişlerdi.

Parmak uçlarına basarak merdivenden çıktı. Matmazel Trichet kapıyı açtı ve sahanlıkta, doğal bir tonla:

- Yarın saat yedide gelirim. Sabahları size süt bırakıyorlar mı? dedi.

- Süt kutusunu eşiğe bırakınız. Sütçü kadın saat altı buçukta geçer... Kahve ise...

- Kahveyi buldum... İyi akşamlar beyefendi... Bir anahtar vardı, önlükle beraber kapının arkasındaki çiviye asılmıştı, yanıma alıyorum...

Marthe'ın anahtarı. Marthe anahtarını almamıştı!

Yine de uyudu. Saat beş buçukta uyandı ve kolunu yanındaki boş yere uzattı. Tüm hareketleri doğaldı. Hayatı, bu yeni ritmi alalı çok olmuş gibi geliyordu ona.

Sessizce aşağı indi, ocağı yaktı, saat altı biberonunu ısıttı. Jean uykusunda konuştu, anlaşılmaz heceler, sonra tek bir hareketle öbür tarafa döndü.

Biberonu vermek için alçak bir iskemle vardı. Storlar hâlâ inikti. Sürtme ağıyla avlanan balıkçı tekneleri limana dönüyorlardı.

Ilık biberon elindeydi, öbür eliyle de ona ciddi ciddi bakan Denise'in başını tuttu.

Her gün aynı şey olacaktı... Çocukları kimseye vermeyecekti... Hayatında ilk defa bebek kundaklamıyordu ki...

Tıraş oldu, giyindi.

- Anne...

- Buradayım oğlum...

- Annem nerede?

- Annen seyahate çıktı...

- Ne almaya gitti?

Ne almaya?

- Bir sürü şey...

- Oyuncak mı?

- Oyuncak da...

Oğlunu yıkayıp giydirdi, Matmazel Trichet mutfaktaki ocağı

yaktığında çocuk hazırdı.

Diğer günlerdeki gibi insanları selamlıyor, her zamanki adımlarıyla yürüyordu. O geçerken biri -korse satan kadın- bir şey dedi, o da duydu:

- Oğul Cardinaud'nun şapkasıyla selam verişine bakın, pek de fiyakalı...

Balıkhanenin etrafında kaynaşan insanların arasından geçip saat tam dokuzda bürosuna girdi, ceketini değiştirip dolmakalemini masanın üzerine koydu. Orada çalışan Bourgeois ıslık çalarak geldi.

- Günaydın!...

Yirmi iki yaşında, yani Cardinaud'dan on yaş küçük olmasına rağmen hiç saygılı değildi, üstelik tembeldi.

- Patron burada mı?

Mösyö Mandine'in bürosunun kapısına bakıyordu, Cardinaud'yu bir titreme almıştı.

En zoru bu olacaktı. Dünden beri bunu düşünüyordu. Tabii ki Marthe hiç aklından çıkmıyordu ama birazdan yapacağı girişimi de düşünüyordu...

Pencereler rıhtıma bakıyordu. Çalışanlarla müşteriler arasında, postanede olduğu gibi gişeler vardı. Mösyö Mandine'le ailesi üstteki iki katta otururdu; yukarıda gidip geldikleri, sonra da patronun merdivendeki ayak sesleri, bürosunun kapısının açıldığı işitilirdi.

Vakit gelmişti. Cardinaud kâğıtlarını topladı, birkaç dakika bekleyip kapıyı vurdu, cevap gelmesini beklemeden içeri girdi.

- Günaydın Mösyö Mandine...

Ufak tefek, şişman, ehli keyf bir adamdı. Nantes'da bir ilişkisi olduğu söyleniyordu, sık sık oraya giderdi. Neredeyse bütün gün elinde veya dudaklarının arasında bir kürdan olurdu, öyle ki her an masadan yeni kalkmış gibi bir hali vardı.

- Ne var ne yok Cardinaud? Dün neler yaptınız bakalım?

Aynı soruyu her pazartesi sorar, cevabını beklemezdi.

- Bu sabah ilginç bir mektup var mı?

- Önemli bir şey yok Mösyö Mandine... Fakat sizinle konuşmam gerek...

Mösyö Mandine'in ne düşündüğünü biliyordu, kaşlarını çattığını görmüştü, o yüzden de:

- Ah! Sandığınız gibi değil... diye eklemek isteğini duymuştu.

Zam istemek değildi söz konusu olan, halbuki iki yıl olmuştu ki...

- Şey Mösyö Mandine... Karım...

Sabahın saat dokuzunda dişlerini karıştıran biriyle konuşmak sinir bozucuydu.

- Karım bir süre burada olmayacak...

- Ciddi bir şey değildir umarım?

- Hasta bir kadın akrabasının yanına gitmek zorunda kaldi... Bu yüzden ben de ona bir miktar...

O ki birinden bir şey istemeyi onuruna yediremezdi! Ama Mandine her zaman ona şöyle demez miydi:

- Cardinaud, ben sizi bir memur olarak değil bir dost olarak görüyorum... Benim işim sizin işinizdir, ve bu niyetimi sizden hiç saklamadım biliyorsunuz, günün birinde sizi...

- Ona yüklü bir miktar para vermek durumunda kaldım, bir kaç bin frank. İki gün sonra ayın on beşi ve evin her zamanki taksidini ödemem gerekiyor...

- Evin mi?

Mösyö Mandine zaman kazanmak için böyle demişti! Hemen pencereden dışarı bakmaya başlamıştı. Cardianud'nun bir ev yaptırdığını ve birkaç yıllık senetler imzaladığını biliyordu. Hatta yeni eve taşınma partisine bile gelmişti.

- Bana üç bin frank borç verebilirsiniz diye düşündüm, tabii en kısa zamanda geri vereceğim...

Sessizlik. Nefes almaya cesaret edemiyordu. Patronu hâlâ pencereden bakıyordu, sonra iç çekti, ayağa kalktı. Cardinaud'ya yaklaşıp elini omuzuna koydu.

- Sevgili dostum...

Cardinaud donup kalmıştı, boğazı tıkanmıştı, bu elin temasının yeni bir felaketin habercisi olduğunu hissediyordu.

- ... Size olan dostluğumu, hatta sevgimi bilirsiniz... Bu yüzden de böyle bir istek için bana başvurmayı düşünmüş olmanız beni üzdü... Çok önem verdiğim ilkelerim vardır, temel ilkeler... Haydi dostum, haydi!... On yıldır benim yanımdasınız, hayatınızı rahatça kazanıyorsunuz... Asla size zam vermemezlik etmedim... Oysa şimdi borcunuz var diye...

- Beyefendi yemin ederim ki...

Azarlanan bir ilkokul öğrencisi gibi kulakları kızarmıştı.

- Siz benim en güvendiğim adamımsınız; imza yetkiniz, kasa anahtarlarınız var, bu yüzden de daha çok üzüldüm... Haydi dostum! Düşünün bir!... Bana söylediğiniz şeyi unutmaya hazırım... ve geçici sıkıntılarınız varsa eğer, eminim ailenizden biri size...

Omuzuna küçük şaplaklar indirdi.

- Haydi bakalım!... Bu berbat şeylerden bir daha bahsetmeyelim, bana postayı verin.

İşin en tuhafı Cardinaud tepki göstermedi, tek tek mektupları uzattı, notlar aldı, motoru değişen bir balıkçı gemisinin sigorta primi meselesini konuştu...

Ve bürosuna dönüp yerine oturdu, pencere kenarına; sırttan gördüğü ve kurutma kâğıtlı sumeninin altında daima bir gazete veya bir broşür saklayan Bourgeois'nın karşısına.

Öyle saçmaydı ki! Neredeyse Marthe'ın gidişinden daha saçma! Evet daha saçma! Çünkü ne de olsa... Onun gibi bir insan... Daima sorumluluğunu bilerek çalışmış, iş bilincine sahip bir insan...

Dürüst demek az kalır! Daha fazlası. Titiz, işine özen gösteren,

iyi yaşamaya önem veren bir insan...

Boğulur gibi oluyor, arada bir bakışları pencereye dalıp gidiyordu.

Tasarruf? Ama o kadar çok tasarruf yapmıştı ki -hatta sigarasından bile kısmıştı- evin borcunun dörtte üçünden fazlası ödenmişti!

İşte şimdi üç bin frankı eksik diye onu neredeyse suçluyorlardı, böyle bir şey yüzünden...

Zira ne olursa olsun, imza yetkisinden ve kasa anahtarından bahsetmenin ne gereği vardı?

Tek kuruş borcu yoktu! Asla kimseden mühlet istememişti! Şimdi ise...

Birden cebinden cüzdanını çıkardı; şakakları terledi, sıkıntıdan eklemlerine bir ağrı girdi.

Demek doğruydu... İki yüz frank... Aybaşında her zamanki gibi Marthe'a mutfak harçlığını vermişti... Üzerinde bozukluktan ve iki adet yüz franklıktan başka para bulundurmazdı hiç, *ne olur ne olmaz*, böyle derdi...

Ayın on üçüydü... Yakında Matmazel Trichet alışveriş için ondan para isterdi... Sahi, sabah istemeyi unutmuştu... Belki de cesaret edemiyordu, bu konuda Cardinaud kadar alıngandı belki...

O zaman?

Yan tarafta ayak sesleri. Açılıp kapanan koridor kapısı; rıhtımda yağlı ve kıpırdak bir siluet; güzel bir sabahın, fıkır fıkır kaynayan bir limanın tüm neşesini gözleriyle içen ve kısa adımlarla yürüyüşe çıkan bir adam; Mösyö Mandine.

- Ffyüt... diye ıslık çaldı Bourgeois, yerinden kalkıp dışarıda giydiği ceketinin cebinden sigara almaya gitti. Vay canına, insanlar plajda tembel tembel güneşleniyorlar yahu!... Neyiniz var Cardinaud?

- Benim mi?... Hiç...

- Yüzünüz sapsarı...

Öyle anlar olur ki insanın, nedenini bilmeden, en aptalca şeyleri yapacağı tutar. Bir an Cardinaud'nun içinden Bourgeois'dan para istemek geldi! Ayın yirmi beşi gelir gelmez ertesi ayki maaşından avans çeken Bourgeois'dan!

- Bir şey mi diyecektiniz?... Ağzınızı açmıştınız da...

- Hayır... Hiçbir şey...

- Yolunda gitmeyen bir şey mi var?... Patron mu?...

- Hayır...

Pencereyi açtı. Kendi bilir! Patron bundan hoşlanmazdı, çünkü limanın büroya dolan canlı havası yüzünden insanın kendini işe veremeyeceğini ileri sürerdi. Sables tarzı eteklikleri, siyah çorapları, yerel sabolarıyla Balıkhanedeki kadınlar, elleri kalçalarında, boşaltılan gemilerin karşısıda ayakta duruyorlardı; birbirlerine seslendikleri işitiliyor, etraf kahkahadan çınlıyordu.

O zamana kadar Cardinaud sanmıştı ki... Saçma bir şeydi... Bir ayrıntı... Korseci kadının lafı... Evet! Bunun bir anlamı vardı... Doğru, şapkasıyla selam verişi fiyakalıydı, çünkü kendi değerinin bilincindeydi...

Tabii, o oğul Cardinaud'ydu... Babası mütevazi bir sepetçiydi, dedesi de Elle adasında sorgun dalları örerdi... Annesi, pek çok Bröton kadını gibi, mevsimlik olarak sardalye konservesi fabrikasına çalışmaya gelmişti...

O okumuştu... Bir burs kazanmıştı... Adam olmuştu... Bu kadar basitti işte... Erkek kardeşlerini Notre-Dame mahallesinde ve liman mahallesinde herkes tanırdı, ama ona, sadece ona "Oğul Cardinaud" derlerdi...

Şapkayla selam verişi... Evet! Bu şey gibiydi biraz - bu yüzden kızarıyor, ağlamak istiyordu-, aralarından çıktığı ve tekrar görmeye geldiği bütün o küçük insanlara yönelik koruyucu bir hareket gibiydi, bu şekilde onlara kibirli olmadığını gösteriyordu...

İşte böyle! Şu anda Balıkhanedeki bir kadına bakmaktaydı,

kadın eteğinin altından içi buruşuk kâğıt para dolu şişkin bir cüzdan çıkarıp, paralardan birini kızına verirken bağırdı:

- İki yüz elli gram al ..

İki yüz elli gram ne? Önemli değildi. Kız uzaklaşmıştı. Koşarken eteğinin altından siyah yün çoraplı bacakları gözüküyordu. Önemli olan o pürtüklü, şişkin cüzdandı; Cardinaud elinde olmadan o rasgele tıkıştırılmış kâğıt paralara gıptayla bakmıştı...

Mavi iş tulumu giymiş bir balıkçı elinde şarap şişeleriyle gelip, oradaki bir geminin mürettebatına dağıttı...

O ise, o, Cardinaud...

Sinirli sinirli güldü, Bourgeois ona hayretle baktı. Üç bin frank! Ona borç vermeyi reddetmişlerdi! Bu parayı ödemek zorundaydı! Matmazel Trichet'ye de para vermesi gerekecekti, hem sadece evin masrafları için değil, bakıcı ücreti olarak da!

Kala kala hangi çare kalmıştı? Babasına yahut da erkek kardeşlerinden birine mi gitseydi? Birine değil hepsine, zira hiçbiri nakit üç bin frankı böyle bir anda veremezdi...

Babası bile... Tasarruflarını tahvile yatırmıştı... Kaygıyla piyasaya çıkmalarını bekliyordu... Tahvillerini satmasını mı isteseydi ondan?

Cardinaud neler düşüneceklerini, arkasından neler konuşacaklarını biliyordu. Pazar öğleden sonraları avluda toplandıklarında veya halktan insanlar gibi hava almak için sandalyelerini kaldırıma çıkardıklarında şöyle diyeceklerdi:

- ... Ama çocuklarını Juliette'e bırakmayacak kadar gururlu!... Yeterince iyi bakılmazlarmış... Onlara özel bir dadı tutması gerekmiş...

- Sonra da onun ücretini ödemek için kalkıp bizden para istiyor!

Delilikti! Önceki sabah... Zira önceki gün, aynı saatteydi... Notre-Dame de Bon Port kilisesindeki sırasında ayaktaydı. İlahi söylemiş, orgun sesine karışan kendi sesini duymuştu... Dufour

pastanesine gitmiş ve Matmazel Dufour'lardan biri ona bir kutu pasta vermişti...

İşe bak! Pastayı ne yapmıştı? Bir yerlere koymuş sonra bir daha görmemişti. Kremalı bir pastaydı. Bu sıcakta...

Önceki gün güneşin altında yürümüştü ve bu bir zafer yürüyüşüydü. Yürümüştü, şeye doğru...

Hiçbir şeye doğru! Artık en alttaydı. Gıptayla baktığı Balıkhanedeki kadınlardan da altta, şarap şişelerini borazan gibi ağızlarına diken o balıkçılardan da altta!

Bekâr olan ve gencecik bir kıza göz kırpmak için pencerenin açık olmasından faydalanan Bourgeois'ya bile imreniyordu.

- Şuraya baksanıza, kızda bir çift bomba gibi...

Mahsus edepsizlik yapardı. Büroda bütün maceralarını ayrıntılarıyla, özellikle en açık saçık olanlarıyla, anlatırdı, zira bazı kelimelerin Cardinaud'yu bir genç kız kadar dehşete düşürdüğünü bilirdi.

- Dün ne yaptınız? diye ekledi.

Neden böyle demişti? Patron gibi! Acaba sözleşmişler miydi?

- Hiç...

Ne yapmıştı? Ne yapacaktı? Bir kuyunun dibindeydi!

Üç bin frank... İki yüz frank... Artık bilmiyordu... Artık söz konusu olan şu ya da bu miktar değil bütün hayatı, kişiliği, kendisi, Hubert Cardinaud'ydu. Öyle aniden... Pat diye! Ona haber verilmeden... Güneşin altında!... Herkesin gözü önünde...

Ona gülerlerdi!... Balıkhanedeki birkaç kadın, şirinlik taslayan Bourgeois'ya dönmüşlerdi, kızın biri yediği sucuğu ona sallayarak bağırdı:

- Korkmuyorsan gel de al...

Bourgeois tereddüt etti. Patronun karısının birinci katın penceresinde olmadığını bilse giderdi... Zira kadın fesattı! Fesat olduğu kadar da sıskaydı!

Cardinaud pencereyi kapatmayı, gevrek gevrek gülerek bayağılığının içinde yuvarlanan bu dünyayla ilişkiyi kesmeyi akıl edemedi.

Onlar mutluydu! Az sonra o şişman kadın, Titine, Balıkhanenin bir köşesinde, bir sandık yığınının arkasında... Önüne kim gelirse, herhangi bir gemi patronuyla veya herhangi bir balık toptancısıyla!...

Orası hayat doluydu! Yaşıyor, gülüyordu! Adi, hayvani bir neşe fışkırıyordu, güneş de onlar içindi, halbuki Cardinaud...

- Bourgeois rica etsem...

- Tamam! Tamam! Sizin patron olacağınız gün, tanıdığım biri var ki...

Yaptığı hareket şu anlama geliyordu:

- Yelkenleri açacak...

Kendinden nasıl da emindi sersem... Sanki mahsus yapıyorlardı! Hatta şu otomobil bile... Değeri iki yüz bin frank ederdi belki... Üstü açık; kırmızı deri koltuklar... Direksiyonda şapkasız, gömleğinin kollarını yukarı kıvırmış genç bir adam, ve açık renk giysili üç kadın... Durmuşlardı... Etrafa bakınıyorlardı...

- Alsak mı?... Değer mi?...

- Sardalye ister misiniz küçük hanımcığım?

Aralarında bir ilişki kurulmuştu. Balıkhanenin ağzı laf yapan kadınlarından biri otomobildekilere canlı, şahane bir ıstakoz getirdi, güneşin altında masmavi duruyordu, onu satın almak hoşlarına gitmişti; kadınlardan biri korku çığlıkları atarak ıstakozun bacağını tuttu...

Otomobil gürültü çıkarmadan hareket etti... Daha ötede... Satın alacak başka bir şey, başka bir sevinç, başka bir hayat.

Birden kapı açıldı, patronun kapısı. Nasıl olur? Nereden girmişti? Pencerenin önünde duran Bourgeois ciddi bir tavır takınacak vakit bulamamıştı.

- Söylesenize Bourgeois!... Hiç utanmıyor musunuz...

Mösyö Mandine uçuk gri flanel bir pantolon, beyaz süet ayakkabılar giymişti. Gezinti Yoluna kadar gitmiş ve İngiliz Barı'nın terasında oturup yıllanmış bir porto içmişti, nefesi hâlâ kokuyordu.

Bourgeois masasına eğildi. Patron, Cardinaud'nun karşısında ayakta duruyordu.

- Eee?...

Suratına üzgün bir ifade verip başını salladı.

- Görüyorsunuz ya Cardinaud!... Bu sabah size ne demiştim?...

Bunun altında dünya kadar şey yatıyordu! Başını sallamaya devam edip, kürdanını emerek iç çekti.

Cardinaud'nun kulaklarında öğretmenlerinden birinin aynı dokunaklı tavırla söyleyip durduğu bir cümle zonkluyordu:

"İnsan bir iğne çalmakla başlar, sonu zindanda biter..."

"Anlıyorsunuz ya Cardinaud?... Kasanın anahtarı sizde, imza yetkiniz var, size söz de verdim, günün birinde... Ama siz tutup, borcunuz olduğunu söylüyorsunuz!... Bir de gelip benden üç bin frank istiyorsunuz..."

Patron bürosuna girdi. Siyah çerçeveli duvar saatinin soluk kadranındaki akrep ilerlemiyordu. On bir yirmi. Sanki saat hep on bir yirmide kalacak, öğlen on iki hiç olmayacaktı...

Yine de öğle oldu... Cardinaud sokağın gölgeli tarafından yürüyor, selam veriyordu. Belki de farkında olmadan, tanımadığı insanlara selam veriyordu...

Evi oradaydı... Eşikte biri vardı... Yüreği çarptı... Hayır, çarpmadı bile... Mümkün değildi... Bundan böyle hiçbir şey olmayacağını biliyordu...

Siyahlar içinde olduğunda son derece sert görünen Matmazel Trichet kenarları işli beyaz bir önlük takmış, başına da beyaz bir örtü bağlamıştı, tıpkı gerçek bir dadı gibi. Jean'ı elinden tutmuştu. Babasını karşılaması için onu kapının önüne çıkarmayı düşün-

müştü, çocuğu hafifçe ittiğini gördü.

- Git babanı öp... dercesine.

Ona öğütlemişti, bu kesindi. Alışık olmayan çocuk beceriksizce ilerleyip kollarını uzattı.

- Merhaba baba... Çok uslu durdum...

Ona öğretmişti, babası eve döndüğünde şey yapmasın diye... Başını çevirdi. Oğlunu öptü mü? Öpmedi mi? Gözleri yanıyordu. Ağlıyordu. Öbür tarafa bakarak çabucak yanından geçti. Gözyaşları her şeyi bulanıklaştırdığından bir kör gibi koridorun serinliğine daldı.

Arkasında, tanımadığı bir kadın sesi yavaşça:

- Kapıyı yavaş kapat... Usulca... dedi.

Usulca! Usulca ağlıyordu, avluya, evinin avlusuna dönük olarak.

III

Saçma sapan bir ayrıntı yüzünden mektubu hemen okumadı, az kalsın hiç okuyamayacaktı. Saat dokuza çeyrek kala çıkmaya hazırlanırken mektubun kutuya düştüğünü duymuştu. Telaşını Matmazel Trichet'ye belli etmek istememişti. Oynayacağı küçük bir oyun daha vardı.

- Bu arada... Az kalsın unutacaktım... Size ev için para bırakayım... İşte şimdilik yüz frank... Birazdan para bozduracağım...

- Paraya ihtiyacım yok beyefendi... Alışveriş karnesi aldım...

Sertçe kadına baktı, sonra bakışlarını başka yana çevirdi. Satıcılardan veresiye alışveriş karnesi istemekten daima çekinmişti, bunun için yığınla sebebi vardı. Her şeyden önce bu borçlanmak gibi bir şeydi. Sonra Marthe bu yöntemle insanın, parayı kâğıt yahut bozuk para halinde cebinden çıkarmadığından, ne harcadığını bilmediğini söylerdi. Son olarak ise ve özellikle, bu karneler, Cardinaud'nun kafasında, çocukluk hatıraları yüzünden, belli bir sosyal sınıfa özgü bir şey gibiydi biraz, hizmetçileri olan insanların ayrıcalığı gibi bir şey.

Matmazel Trichet hiçbir şey sormadan, rahatça, ailesini karneli insanların safına geçirmişti.

Eskiden önemli günlerde kullandıkları ajurlu masa örtülerini çıkarmıştı! Sofra takımlarını kullanıyordu! Bütün bunlar çok il-

gınçti, hem hoş hem de insanı kızdıran şeylerdi. Her şeye o karar veriyordu. Kendiliğinden Cardinaud'yla birlikte masaya oturmuştu, ama buna karşılık önce onun oturmasını bekliyordu.

Çiçekler satın almıştı. Şüphesiz bu alışkanlık, daha önce yanlarında yaşadığı ailelerin masalarında daima çiçek olmasından geliyordu. Yatak odasında duran ve kullanmadıkları tek ayaklı yuvarlak masayı aşağı indirmişti. Büyük restoranlarda olduğu gibi, onu yemek odasındaki masanın yanına koyuyor, böylece yemek servisi yaparken mutfağa gitmesi gerekmiyordu, halbuki Marthe her yemekte üç-dört defa ayağa kalkardı.

Beceriksizce veda edip ayrılırken:

- Hoşça kalın... diye mırıldandı.

O saçma sapan olay o sırada meydana geldi. Cardinaud koridorda yürürken arkasında birinin yürüdüğünü fark etti. Arkaya dönmeye cesaret edemedi ve kendi kendine, acaba mı diye sordu... Az kalsın mektubu unutuyordu, son anda aklına geldi, kutuyu açtı, bakmadan kâğıdı cebine koydu...

Arkasında bekliyorlardı. Kapıyı açtı. O esnada oğlu Jean, yapacakları tembih edilmiş uslu bir çocuk olarak öne çıkıp hecelerin üzerine tek tek basarak:

- Güle güle baba... dedi.

Ve parmaklarının ucunda yükselerek küçük ağzını uzattı.

Cardinaud kızardı. Matmazel Trichet besbelli önceden hazırladığı sahneyi hiç sesini çıkarmadan izledi.

- Hoşça kal oğlum...

Bunun evden her çıkışında tekrarlanacak küçük bir merasim olduğunu anladı. O uzaklaşırken mürebbiye, başında örtüsü, çocukla beraber eşikte bekledi; Cardinaud, acaba insanlar bakkaldan ya da küçük bardan onları gözetliyor mudur diye düşündü. Tıpkı duygusal filmlerdeki gibiydi. Çocuk onun uzaklaşmasını seyrediyor, Matmazel Trichet de kapıyı kapatmak için onun köşeyi dönmesini bekliyordu.

İnsanlar o böyle istiyor zannedeceklerdi... Yine de bütün bunlar, bu davranış şekli, masadaki çiçekler, iyi masa örtüsü, sofra takımının tabaklarıyla çorbalığı, hatta kadının başındaki beyaz örtü, bu sessiz ilgi oldukça hoş şeylerdi ve Cardinaud'ya, bir ameliyat geçirdikten sonra herkesin hastaya karşı çok nazik davrandığı ve onun hoşuna gitmek için çaba gösterdiği klinik hayatını hatırlatıyorlardı.

Sokağın ucunda gemilerin yelkenleri görünmüştü ki mektubu hatırladı. Sarı zarfı, tütün bayilerinde satılan o adi zarflardandı; kareli kâğıt yırtılmıştı ve mor mürekkeple yazılmış kelimeler, yazmaya alışık olmayan biri tarafından çiziktirilmişti.

"Kasılıp duracağına, pazar günü öğleyin Küçük Yeşil Bar*'da Titine'in oğluyla keyfine bakan karına göz kulak olsaydın.*

"Sen zavallı bir boynuzlusun."

İmla hataları vardı. Zavallı tek *l*'yle, boynuzlu da *s*'yle yazılmıştı.

Yaya kaldırımının kenarında durmuştu. Dehşete kapılmıştı. Samimi olarak ilk hissettiği şey buydu; bu bayağılıktan, çirkinlikten, hatalardan, bu kaba senli benlilikten dehşete düşmüştü; kâğıttan yayılan kötülükten dehşete düşmüştü.

Kendi kendine:

- Olamaz... dedi.

Hayır, *Küçük Yeşil Bar* olamazdı! O bile erkek olduğu halde oraya hiç adım atmamıştı. Hiç durmadan önünden geçip gidilirdi. Küçük kanalın öbür tarafında, La Chaume'da, su yolunun tam karşısındaydı. Her yerde görülen türden birkaç küçük kahvehane vardı; terasta mavi iş tulumlu balıkçılar olurdu; en sondaki ise cart yeşile boyanmıştı- bu yüzden *Küçük Yeşil Bar* derlerdi-; orası daha dar, daha pis görünüşlüydü; bitişiğinde, Allah bilir ne tür odaların bulunduğu netameli bir koridor vardı.

Cardinaud farkında olmadan tekrar yürümeye koyulmuştu. Rıhtımın köşesini döndü. Önünden geçerken Balıkhaneye bir göz

attı, içeriden mezatçının sesi geliyordu. Titine öbür kadınlarla birlikte oradaydı, taş tablaların yanındaydı.

İçeri girmeye, nazikçe, "Affedersiniz Madam... Oğlunuzun döndüğü doğru mu?", diye sormaya can atıyordu.

Herkes ona bakacaktı, kahkahalarla güleceklerdi! Herkesle senli benli konuşan Titine onunla da öyle konuşacaktı, ona kabaca takılacaktı.

Geçip gitti, büroya girdi, ceketini değiştirip dolmakalemini masanın üzerine koydu, daire havalansın diye temizlikçi kadının açık bırakmış olduğu pencereyi kapattı.

Kafası öyle meşguldü ki Bourgeois'nın her zamankinden daha neşeli, daha samimi olduğunu fark etmedi.

- Merhaba dostum Cardinaud... Ne bu hal?

Cardinaud postadan çıkan mektupları seçip ayırıyor, zarflarını dikkatle açıyordu, aklı başka yerdeydi. Titine'in oğlu...

Gözünün önüne kızıl saçlı, yüzü çillerle kaplı bir çocuk geliyordu; sınıfta sabo giyen bir tek o vardı, cepleri de daima yiyecek bir şeylerle dolu olurdu. Bunları tezgâhlardan aşırdığı söylenirdi. O da yalanlamazdı. Cırtlak, sinirli bir sesle gülerdi.

Sables'dan ayrılalı çok olmuştu, belki on yıl.

- Pssstt!...

Bourgeois ona sesleniyor, patronun kapısını işaret ediyordu, zira Mösyö Mandine geleli epey olmuş, o ise işitmemişti.

Elinde mektuplar, Cardinaud kapıyı vurup içeri girdi ve mutat selamını verdi:

- Günaydın Mösyö Mandine.

- Günaydın Cardinaud'cuğum.

Öteki alışılmamış "cuğum" ekinin farkına bile varmadı.

- Basset işiyle ilgili Orléans'tan taahhütlü bir mektup... Cevaben: Tıbbi rapor daha açık olmadıkça... diye yazacağım...

Gözü bir şey görmüyordu. Mösyö Mandine'in omuzunun, lavanta kolonyası kokan kırlaşmış saçlarının üzerinden büroya eğil-

miş, arka arkaya mektupları sıralıyordu, bu işe katılmaksızın, tıpkı bir kere hız aldıktan sonra işleyen bir makine gibi.

- Şu sardalye tüccarına gelince...

Bitmişti. Doğruldu, kâğıtlarını alıp kapıya yöneldi.

- Cardinaud!...

Elini tam tokmağa uzatmıştı ki, yan döndü.

- Bir dakika yanıma gelsenize dostum...

Mösyö Mandine hoş bir an yaşayan biri gibi tombul ellerini ovuşturuyordu.

- Kızdınız mı?

- Hayır beyefendi...

- Haydi! Böyle surat etmeyin dostum... Alın!...

Çekmecesini açıp orada hazır duran üç bin frankı alarak, hınzır bir gülümsemeyle ona uzattı.

- İşte!... Bu size, benim gibi eski bir dostla daha açık sözlü olmayı öğretir...

Cardinaud'nun bakışından ilk defa kuşku okunmaktaydı. Teşekkür etmesi, gülümsemesi gerekirdi, ama orada, kapının yanında gergin bir vaziyette duruyordu.

- Hay Allah, mateme bürünmesenize böyle!... Bu yalnızca sizin başınıza gelmedi ki sevgili dostum, kendinizi böyle kapıp koyvermeyin... Paraya gelince, her ay bana belli bir miktar ödeyerek kapatırsınız... Miktarını siz tespit edin...

Paraları nasıl aldı? Neler geveledi? Her halükârda artık bürosundaydı, Bourgeois'nın alaylı bakışı onu bekliyordu.

Birden anladı. Biliyorlardı! İnsanlar biliyorlardı! İnsanlar:

- Oğul Cardinaud'nun başına gelenleri biliyor musunuz?... diye fısıldaşıyorlardı.

Gülüyorlardı! Bu öyle eğlenceli bir şeydi ki, daha dün onun sadece para sıkıntısı içinde olduğunu düşündüğünden ona üç bin frankı vermeyi reddeden Mösyö Mandine, şimdi bir kadın meselesi söz konusu olduğunu ve memuruyla alay edebileceğini anlayın-

ca parayı veriyordu!

- Patronun keyfi yerinde mi? diye sordu Bourgeois.

Cardinaud'nun yüzünde kaya gibi sert bir ifade vardı ve nötr bir sesle:

- Siz kendi işinizle ilgilenin *Mösyö* Bourgeois! dedi.

Bir şey olmuştu, tam olarak hangi anda olduğu söylenemezdi, her halükârda Cardinaud kapının yanında durduğunda fotoğraf makinesinin klik sesine benzer bir şey: Çizgiler sertleşmiş, nitelik değiştirmişlerdi ve artık içeriyle dışarısı arasındaki, dip ile yüzey arasındaki bağlantı kesilmişti.

Önceki gün Cardinaud defalarca ağlamıştı. İnsanlara kaygılı, hatta yalvaran gözlerle baktığı olmuştu; yüzü kızarmıştı; titremişti.

Şimdi reflekslerine tamamıyla hakimdi; sakin, olağanüstü sakindi, o kadar ki kendi kendinde bile hayatın dışına çıkmış etkisini uyandırıyordu.

- Bana Mondanel dosyasını verir misiniz lütfen. Telefonda 223'ü bağlamalarını söyleyin. Sonra da Saupiquet'ye gidip vadesi dolan poliçeyi tahsil edersiniz... Acele edin *Mösyö* Bourgeois!

Matmazel Trichet yüzünden eve yemeğe gelmişti. Onu çocuklarla beraber storları kapalı odada bırakıp çıkmıştı, ve şu anda iki kıyı arasında işleyen kayıkçının sandalına binmekteydi; rıhtımın taş duvarının üzerinden karşıya bakıyordu: barın yeşil, dar cephesine, kirli tentesine, müşterisi olmayan üç masaya ve içerisinin kımıl kımıl alacakaranlığına.

Kayıkçıyı uzun zamandır tanırdı, eskiden beri. İhtiyar adam onun Vauquier'lerin kızıyla evlendiğini bilirdi. Ona sorabilirdi, acaba pazar günü, öğleden biraz önce...

Saint-Nicolas kilisesinin çan kulesinin sivri külahı kartpostallardaki gibi uçuk mavi bir göğe yükseliyor, alçak damlı evlerin beyaz cepheleri şeker pembesine dönüyorlardı. Mavi iş tulumlu

balıkçılar, sanki bir sahneye koyucu tarafından yerleri ayarlanmış gibi, gruplar halinde, akşamın berrak atmosferinde şurada burada ayakta dikilmiş duruyorlardı.

Cardinaud yaklaştıkça, barın alacakaranlığındaki yüzleri, giysilerin daha koyu lekelerini, çıplak bacaklı bir garson kızın beyaz önlüğünü seçmeye başladı.

Terasa oturdu. Arkaya dönmek; buram buram şarap ve alkol kokularının geldiği arka tarafta neler olup bittiğiyle ilgilenmek istemiyordu.

- Evet?

İçi hop etti. O imzasız mektuptaki suçlamayı sanki daha şimdiden doğrulamışlardı. Nitekim karşısında duran kız, Titine'in kızından başkası değildi. Annesiyle birlikte Balıkhanede çalıştığı sırada, Cardinaud sokakta sık sık dönüp ona bakmıştı.

Kız omuz silkip şöyle dedi:

- Karar verdiğiniz zaman...

- Farketmez, ne olursa, mesela şarap getirebilirsiniz...

- Bir bardak misket şarabı?

- Olur...

On sekiz, on dokuz yaşlarında olmalıydı. Uzun boyluydu, beyaz önlüğünün renk kattığı siyah elbisesinin altında çıplaktı; her hareketinde sallanan sivri göğüsleri; etli, kırmızı, ıslak dudakları; hayasız bir bakışı vardı.

Cardinaud herkesin ona sahip olabileceğini biliyordu, tıpkı annesi gibi. Büronun penceresinden bakıp da rıhtımda onu gördüğünde yüzünü kızartan ve damarlarındaki kanı kaynatan düşüncelere kapıldığı olmuştu.

Arkasında fısıldaşıyorlardı. Biri güldü. Bir ses:

- Ciddi mi? dedi.

İlgilendikleri kişinin kendisi olup olmadığını bilmiyordu, ama orada bulunmaktan rahatsız olmuş, küçük düşmüştü. Şehirden biri geçecek diye korkuyordu.

Oğul Cardinaud'yu *Küçük Yeşil Bar*'da görünce ne düşünürlerdi?.

- İşte!... Bir buçuk frank...

Cebinde bozukluk arar gibi yapıp, cesaretini toplamak için vakit kazanmaya çalıştı.

- Erkek kardeşinizin Sables'a döndüğü doğru mu?

- Bundan size ne?

Gözlerini garson kızın ayağındaki kirli espadrillere dikmişti.

- Bana dediler ki pazar günü...

- Kardeşim canı istiyorsa Sables'a gelmekte özgürdür...

İlk zor adımı attığına göre kahramanlığı sonuna kadar sürdürmek daha iyi olmaz mıydı? Gözlerini kaldırdı. Bunun ona neye mal olduğunu kimse bilemezdi.

- Dinleyin Matmazel...

Yeter ki sesi yalvaran bir ton almasın!... Kızın yüzünde pis, rezil bir gülümseme belirdi... İçerinin alacakaranlığına bir göz attı, şu anlama gelen bir bakış:

- Size dememiş miydim?... Dinlesenize...

Ee! Ne yapalım! Gülüyorlardı işte! Mösyö Mandine de gülmemiş miydi? Bourgeois gün boyunca iki-üç defa kahkahayı basacak gibi olmamış mıydı?

- ... Erkek kardeşinizin geçen pazar burada bir ziyaretçisi olup olmadığını öğrenmek istiyordum... Bir kadın ziyaretçisi...

Bunun üzerine kız yüzsüzlüğün sınırlarını aştı. Sağa sola sallanıp kalçalarını oynatarak, bir eli önlüğünün cebinde, dalga geçti:

- Hatta bu sizin karınızdı Mösyö Cardinaud!

İçeride bir gürültü oldu, ama o bir şey fark etmedi.

- ... Ne var ki, eğer onları bulmak için soruyorsanız biraz geç kaldınız...

Sağ elini uzatarak:

- Bir buçuk frank! diye tekrarladı.

Ayağa kalktı, az kalsın masayı devirecekti. Daha üç metre uzaklaşmamıştı ki, aralarında şişman, yağlı yüzlü bir kadının da olduğu pek çok kişi onun gidişini seyretmek için kapıya koştu.

Kayıkçı öbür kıyıdaydı. Cardinaud onu beklemektense, şantiyelerden ve doklardan dolaştı.

Tuhaf şey, ilerledikçe bir tür rahatlama hissediyor ve aklına durmadan aynı kelime geliyordu:

- Doğru!

İşte! Doğruydu! Biliyordu! Artık öküzün altında buzağı aramanın gereği yoktu! Hem bu sadece doğru olmakla da kalmıyordu, başkaları ondan önce öğrenmişlerdi, Mösyö Mandine ve Bourgeois gibi!

Neticede bütün şehir biliyordu.

- Madam Cardinaud Emile'le kaçmış, Titine'in oğluyla...

İnanılır gibi değildi, hayret vericiydi, ama en azından bu bir olgu, bir gerçeklikti.

Emile'le gitmişti, Mimile'le, onu böyle çağırırlardı. *Küçük Yeşil Bar*'dan yola çıkmışlardı.

Demek ki onu bulacaktı.

Bu kadar basit!

Karar vermişti.

Her zamanki sakinliğiyle saat altı biberonunu verdi. Jean'ı giydirdi, çocuk artık annesinden neredeyse hiç bahsetmiyor, onun yerine:

- Matmazel ne zaman gelecek? diye soruyordu.

Bu arada o da biliyordu herhalde. Bildiği için onu böyle hoş tutmaya özen gösteriyordu!

Ama bundan böyle o da anlayacaktı; yıkılmadığını, gerçeklerle yüz yüze gelebildiğini görecekti.

Büroya gidiş merasimi bu sabah da yapılmıştı; küçük kızla ka-

pıda duran beyaz başörtülü ve babasının uzaklaşmasını seyreden Jean.

- Sanırım izin tarihimi değiştireceğim *Mösyö* Bourgeois, dolayısıyla siz de hazırlıklarınızı değiştirmek durumunda kalacaksınız...

Bir gün önce böyle konuşamazdı. İnsanları üzmekten, onları güç durumda bırakmaktan dünyada hoşlanmazdı. Oysa Bourgeois'nın gelecek cumartesi arkadaşlarıyla beraber bir Güney Fransa gezisine çıkacağını biliyordu.

Ama yaşça büyük olan, oranın en kıdemlisi oydu ve tatilinin tarihini seçmeye de hakkı vardı.

Aynı kararlı havayla Mösyö Mandine'in bürosuna girdi. Posta her zaman elinde olurdu, bu sefer yoktu.

- Yıllık iznimi bugünden alabilir miyim diye soracaktım beyefendi. Şu sıralar işler az ve Bourgeois tek başına altından kalkabilir. Ayrıca size...

Her şeye rağmen parmakları titredi. Sonuna kadar gitmeye karar vermişti bir kere.

- ... İzin verirseniz kasadan iki bin frank avans alabilir miyim diye soracaktım... Şüphesiz bazı harcamalarım olacak...

İşte böyle! İkisinden en güç durumda olanı Mösyö Mandine'di! Hiçbir şey anlamayan, kaygıyla karışık bir saygıyla memuruna bakan oydu.

- Nasıl isterseniz Cardinaud... Elbette ki böyle zor, üzücü şartlarda sizin... Her neyse, beni anlıyorsunuz... Benim görevim...

- Teşekkür ederim Mösyö Mandine... Bourgeois size postayı getirecek...

Patron ayağa kalkıp onun elini içtenlikle sıkma gereğini hissetti.

- Sevgili Cardinaud, size olan sevgimi bilirsiniz... Uzun sözün kısası bütün kalbimle sizin yanınızdayım... Çocuklarınız düşü-

nüyorum, şeyi...

- Teşekkürler beyefendi...

Üç dakika sonra rıhtımdaydı, sabah dokuzu çeyrek geçe özgürdü! İstediği yere gitmekte özgürdü! On beş günlüğüne özgürdü, madem ki tatili on beş gündü!

Mayolu, deniz havlulu kadınlar çocuklarını ellerinden çekiştirerek, alacalı bulacalı çantalarla plaja doğru yürüyorlardı. Sıcak kendini hissettirmeye başlamıştı. Yolun güneşli tarafında hava kaynamak üzere olan su gibi titreşip dalgalanıyordu.

Soldaki ikinci sokağa saptı, sonra bir başkasına: Remblai'ye çıkan dimdik bir yokuşu vardı. Kulağına bir marangoz rendesinin düzenli gürültüsü, yongaların gıcırtısı geldi, birkaç metre sonra da bir marangoz atölyesine girdi.

- Sen misin! diye şaşırdı erkek kardeşi Lucien.

Lucien rahatsız olmuştu. Bu saatte Hubert'i orada görmeyi beklemiyordu, görüşmenin konusunun da ne olacağını kestirebiliyordu.

- Otursana... Dur da sana bir sandalye bulayım...

- Zahmet etme...

Tüm Cardinaud'lar içinde en halk adamı olanı Lucien'di. Karısı Catherine, el arabasıyla sokaklardan geçip bağırarak sardalye satan bir kadının kızıydı. Catherine de kızlar okulunun karşısında, açılır kapanır bir tablanın üzerinde şekerleme satardı. Ama yoksul mahallelerde on tane evleri vardı, bundan başka Saint-Nicolas kilisesinin yakınında da.

- Niye büronda değilsin?... Ya çocuklar?...

- Çocuklar iyi... Sana bir şey sormaya geldim... Titine'in oğlunu tanırsın...

- Mimile, evet...

Lucien biliyordu, bu gittikçe artan rahatsızlığından belliydi.

- Sables'a döndüğü doğru mu?

- Öyle duydum... Galiba yaralıymış ve La Chaume'da sakla-

nıyormuş...

- *Küçük Yeşil Bar*'da... diye belirtti Hubert. Orada garson olan kız kardeşi söyledi bana...

Lucien, az önce Mösyö Mandine'in baktığı gibi, ona hayranlıkla bakıyordu.

- Eee?... diye sordu, aralarında sıkıcı bir sessizlik olmaması için.

- Hiç... Catherine suyun o tarafındaki insanları tanır... Muhakkak bir şeyler işitmiştir... Neler anlatıldığını bana söylemeni istiyorum...

Hubert Cardinaud daha ilkokula giderken, arkadaşlarından biri ağır bir hastalığa yakalanmıştı. 42 derece ateşi olduğu söyleniyordu. Birkaç gün sonra okula gelmişti, yüzü solgundu, saçları incelmişti, ve Cardinaud onu nasıl bir ilgiyle seyrettiğini hatırlıyordu; ayrı bir varlık, ölmesine ramak kalmış bir çocuk olarak; sanki bu durum ona benzerleri karşısında sonsuza kadar sürecek bir üstünlük sağlamıştı.

Bu hatıra, Lucien'in ona, bir zamanlar kendisinin ölümden dönen o çocuğa baktığı gibi baktığını görünce aklına gelmişti. Bundan memnunluk duydu. Atölyede bir ayna olsaydı, görüntüsüne kaçamak bir göz atardı.

Böylesi çok iyiydi. Onun bittiğini, ezildiğini sanmışlardı, o ise bir hortlak gibi karşılarına çıkıyordu. Onun sakinliğine, soğukkanlılığına hayran oluyorlardı! Onlara saldıran kendisiydi!

- Sen böyle hikâyeleri benden daha iyi bilirsin...

O, mahalleden ayrılmıştı; herkesin birbirini tanıdığı ve herkesin başından geçen hikâyelerin anlatıldığı bu çevreden çıkmıştı.

- Titine'in oğlu son yıllarda neredeydi?

- Afrika'da olduğu söyleniyor... Sömürge birliklerine katılmış... Sonra başı derde girmiş ve ordudan ayrılmış... Ona Gabon'da rastladıklarını söyleyenler var...

- Döneli çok oldu mu?

- On gün kadar... Onu Tinant'ın rıhtımdaki deposuna kereste boşaltan *Aquitaine* adlı bir gemiden atmışlar... Sahiden oturmak istemiyor musun?... Sigara?

Lucien bir sigara sardı, erkek kardeşi için bu da bir bayağılık işaretiydi. Kavurucu güneşin altında, zaman zaman insanlar geçiyordu sokaktan; Remblai'ye çıkan, plaja giden insanlar. Yerde, yongaların arasında, yarısından fazlası içilmiş, ağzına kalın bir bardak kapatılmış bir şişe şarap vardı.

- Acaba, diye mırıldandı Cardinaud, Marthe'ı ne zaman tanıdı...

- Sanıyor musun ki...

- Bunu sen de pekâlâ biliyorsun!

- Öyle çok şey anlatıyorlar ki!

- Doğru...

Evet ya, doğruydu! Artık insanlar bunu kafalarına soksalar iyi olurdu: O biliyordu, artık onların karşısında yüzü kızarmayacaktı.

- Sana neler söylediler? Anlatabilirsin, çekinme...

- Annesini bile görmeye gitmemiş diyorlar, odasından çıkmamış, bir doktor çağırtmış...

- Daha başka?

- Galiba...Yine söylentilere göre... Galiba *Aquitaine*'de saklanıyormuş, sintinede... Bir kavga çıkmış... Bir gece ta *Yeşil Bar*'a kadar sürünmüş... Kız kardeşinin orada garson olduğunu bilmiyormuş... Buradan gittiğinde o daha küçük bir kızdı... O ise oranın müşterisi, anlıyor musun?...

Hayır! Cardinaud henüz anlamıyordu, ama tek bir kelimeyi bile kaçırmıyordu. Her şeyi beynine kaydediyordu. Kelimeleri, olayları, görüntüleri birbirine bağlıyordu.

- *Aquitaine* nerede?

- Bilmiyorum... Delmas ve Vieljeux şirketine bağlı bir gemi, La Rochelle'den... Kayıt limanına dönmüştür herhalde, tekrar

Afrika'ya doğru yola çıkmadıysa eğer.

- Başka ne diyorlar?

- Mimile'in pazar günü Sables'dan ayrıldığını...

- Saat kaçta?

- Akşamleyin...

Demek ki Cardinaud ailesine, sonra da Vauquier'lerin mezarlığın yanındaki evine gittiği sırada; Herbemont'ların kapısını çalıp ona çocuklarla ilgilenmesi için birini bulduklarını sırada; demek ki o bisikletiyle deniz kenarındaki gezinti yerinden dönerken Marthe oradaydı, onun yakınındaydı ve bir tesadüf yeterdi...

- Ne zaman tanışmışlar?

- Bilmiyorum...

- Bana ondan hiç bahsetmemişti, dedi ciddiyetle, terslenmeden, önemsiz bir sorunu tartışırcasına.

- Demek öyle... dedi Lucien hafifçe.

- Evet öyle... İlginç...

İlginç ve üzücü, çok üzücü, geri kalan her şeyden, olayın kendisinden bile daha üzücü. Bu pek çok şeyi açıklıyordu! Ayrıca Cardinaud'nun annesinin bir sözünü de.

- Karın hoş, güzel ama kanı az, hayattan zevk almıyor...

İnsan onu sanki incecik, muslin bir kumaşın arkasından görüyormuş izlenimine kapılırdı. Yapması gerekeni yapardı. Özen gösterirdi. Sitem edilecek hiçbir yanı yoktu. Gezerdi. Çocuklarına bakardı. Elinden geldiğince yemek pişirmeye çalışırdı, evi temiz tutardı. Ama...

Bu, anne Cardinaud'nun düşündüğü gibi bir kan meselesi değildi, zaten ona göre bütün zayıf insanlar kansızdı.

- Nereye gitmiş olabilirler diye düşünüyorum...

Lucien beceriksizce bir laf etti:

- Çok uzağa değildir, zira Mimile'in hiç parası yoktu herhalde...

Hiç değilse kimsenin bilmediği bir ayrıntı vardı: Marthe'ın ya-

nında götürdüğü üç bin frank! Belki sadece Mösyö Mandine biliyordu.

Mimile'le o berbat *Yeşil Bar*'da buluşmakla kalmamış, aynı zamanda yanına para da almıştı, ikisinin parasını, evin parasını!

- Teşekkür ederim Lucien...

- Ne yapacaksın?... Annem senin için endişeleniyor...

- Neden?

Evet, neden onun için endişeleniyorlardı?

- Onu görmeye gitmelisin...

Gidecekti. Sakin olduğunu, durumu dramatize etmenin yersiz olduğunu göstermek için gidecekti.

- Hoşça kal Lucien...

- Güle güle Hubert...

- Catherine'le çocukları benim için öp...

Yüz metre kadar yürüdükten sonra arkasına döndü ve kardeşini gördü; elinde bir marangoz rendesi, dudaklarında sönmüş sigarası, onun yokuşlu sokağın giderek daralan perspektifinde uzaklaşmasını seyrediyordu.

Bir süre sonra taş merdiveni inip, çocukluğunu geçirdiği bodrum katına girdi. Annesi, önünde mavi önlüğü, dizlerini iki yana açmış, bezelye ayıklıyordu. Her zamanki gibi onu alnından öptü, kediyi sorgun ağacından yapılma koltuktan kovup oturdu ve büyük bir sakinlikle:

- Marthe Mimile'le gitti... Titine'in oğluyla... dedi.

Eğer içindeki sesi dinleseydi, eğer bir batıl inanç kırıntısı yüzünden kadere meydan okumaktan çekinmeseydi, alabildiğine doğal bir tavırla:

- Gidip onu arayacağım... diye eklerdi.

Ve evine, ait olduğu yere getireceğim!

Annesi de ona Matmazel Trichet'nin, Lucien'in baktığı gibi bakıyordu: Hastalıktan kalkan ve iyi bakılması gereken biri gibi.

IV

Bu sefer sadece Marthe'ın varlığını hissetmekle kalmadı, onunla konuştu da. Bu basbayağı güpegündüz, güneşin altında, olağanüstü aydınlık bir dekorda oldu. Verniklenmiş kızıl çamdan bir sırada oturmaktaydı. Duvarlar parlak bir beyaza boyanmış, yarısına kadar yeni tahta kaplamalarla döşenmişti. Her şeyin yeni olduğu belliydi. Mösyö Tinant'ın şantiyelerindeki raylardan geçip, kerestelik çam yığınlarının, tomrukların etrafından dolaşıp yepyeni bürolara gireli bir saatten fazla olmuştu; her tarafı camla kaplı bu ek bina âdeta bir demiryolu makasçı kulübesini andırıyordu.

- Mösyö Tinant birazdan sizinle görüşecek...

Cardinaud onu camlı bölmeden görüyordu. Kereste tüccarı, cam fabrikasından Maupi'yle koyu bir sohbete dalmıştı. Bir süre sonra Maupi onun elini sıkıp, önünde otomobilinin beklediği kapıya yöneldi. Acaba Cardinaud'yu gördüğü için mi gerisin geri döndü? Masanın kenarına ilişip bir sigara daha yaktı ve inci grisi şapkasını geriye itti.

Cardinaud bir saati aşkın bir süredir bekliyordu. Başka bir bölmenin arkasında kızlar yazıları daktilo ediyorlardı. Başka bir yerden testerenin ritmik gürültüsü geliyor, ayrıca gemi havuzunun kenarıyla iskele babaları görülüyordu; *Aquitaine*'in dört kollu halatlarını da oraya bağlamış olmalıydılar.

Hepsi buydu. Hava sıcaktı, çok sıcaktı. Mösyö Tinant arada

bir ona bakıyordu; açık renk bir elbise giymişti, yakışıklı bir adamdı ve çamların altında şahane bir villası vardı. Mösyö Maupi'nin bazen sabahın altısına kadar casinoda kumar oynadığı söylenirdi.

Cardinaud orada öylece bekliyordu ve bir an geldi ki, dudaklarını neredeyse oynatmadan, ve tabii çok alçak sesle, ama açık seçik bir şekilde, başka biriyle konuşan biri gibi şöyle dedi:

- Gördün mü yaptığını?

Marthe'la konuşuyordu. *Aquitaine*'in bir süre önce durmuş olduğu yere baktı, sonra da iki adamın kendi hakkında konuştukları büroya, belki de hâlâ konuşuyorlardı. Maupi tam çıkacağı sırada vazgeçmişti. Geri dönmesinin nedeni mutlaka şunu söylemek içindi:

- Bu arada, bekleme odasındaki zavallı gencin başına gelenleri biliyor musunuz?

Onu bekletiyor olmaları önemli değildi. Şundan bundan konuşacak bol bol vakitleri vardı. Maupi bir kere daha kapıya kadar gitti, yine vazgeçti, ve nihayet bir buçuk saat sonra dışarı çıkıp arabasını çalıştırdı.

- Girin Mösyö... Mösyö Mandinaud'ydu değil mi?

Mösyö Tinant karıştırmıştı veya karıştırmış gibi yapıyordu. Tüm sigorta işleriyle Mandine şirketi ilgilenirdi. Onunla görüşmelerde bulunan daima Cardinaud olurdu. Kereste tüccarı iki ismi birleştirmişti.

- Cardinaud... diye düzeltti. Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim...

Neden Mösyö Tinant diken üstünde duruyor ve çıkmak üzereymiş gibi davranıyordu?

- Size ancak birkaç dakikamı ayırabilirim... Eğer bir poliçenin ödenmesiyle ilgiliyse muhasebecimle görüşürsünüz olur biter...

- Ödemeyle ilgili değil, diye karşılık verdi Cardinaud usulca.

- Ya!... O halde...

- Size sormak istediğim, Mösyö Tinant, *Aquitaine* hakkında bir şey bilip bilmediğiniz ve...

Tüccar ayağa kalktı, başparmaklarını yeleğinin koltuk altlarına sokup büroyu arşınlamaya başladı.

- Bakın Mösyö Cardinaud... Böyleydi değil mi?... Neler olup bittiğinden haberim yok ve hiçbir şey olmadığına inanmak için de haklı nedenlerim var, eğer şirket bu meseleyi inceleyecekse, şimdiden açıkça söyleyeyim ki şahsen bana dokunamazsınız...

Cardinaud kaşlarını çatmıştı, sonra birden anladı ve acı acı gülümsemek geldi içinden.

- Buraya şirketim adına gelmedim Mösyö Tinant...

Kereste tüccarının içi henüz rahat etmemişti.

- Kaza sizin şantiyelerinizde meydana gelmiş olsa da...

Hissettiklerini nasıl anlatabilirdi? Mösyö Mandine ona üç bin frankı vermeye yanaşmamıştı, çünkü bilmiyordu, sonra öğrendiği zaman parayı gizli bir sevinç duyarak vermişti! *Yeşil Bar*'dan ayrılalı saatler olduğu halde hâlâ onu çekiştiriyor olmalıydılar; hatta erkek kardeşi Lucien'in bile ona oldukça soğuk bir merak duygusuyla yaklaştığını hissetmişti.

İnsanlar merak ediyorlardı:

- Ne yapacak?

Ona ilgiyle bakıyorlardı:

- Aa bak! Karısı başka biriyle kaçan erkek demek böyle oluyormuş...

Mösyö Tinant ise mali sorunlardan çekiniyordu.

- Bakın, ben buraya sizi görmeye kendi adıma geldim...

Bu durumda o bir hiçti ve Mösyö Tinant şapkasını alıp gitmeye hazırlandı.

- Pekâlâ! Tekrar ediyorum Mösyö Cardinaud, benim bir şeyden haberim yok... Kulağıma bazı söylentiler geldi, kaçak bir yolcu varmış, kavga çıkmış filan... Benim bu tür ayrıntılarla ilgilenecek vaktim yok...

- Doğru mu değil mi bilmek isterdim, o adamın hakikaten...

Mösyö Tinant şaşırmıştı.

- Onları bulmak mı istiyorsunuz?

İlginç tabii! Omuz silkti.

- Bu sizin bileceğiniz iş... Gidip ustabaşımla görüşün, rıhtımda olacak... *Aquitaine* benim şantiyelerime kabuğu yontulmamış Gabon odunu boşaltti, bildiğim ve bilmek istediğim tek şey bu... Yalnız sizden şantiyelerde fazla oyalanmamanızı, çalışmayı bölmemenizi rica edeceğim...

Elinde şapkası, havada titreşimler yaratan güneşe yeniden çıktığında, Cardinaud alçak sesle tekrar etti:

- Gördün mü!

- Gördün mü yaptığını Marthe?

Aklına bazı sözler geliyordu, beraberinde orgun sesini ve günlük kokusunu getiren kilise sözleri:...*Acıya sonuna kadar dayanmak*...

Ve sakin, sade bir tavırla, elinde şapkası, ustabaşına yaklaştı.

- Buraya gelmenizi patron mu söyledi?...

Camekânlı bürolara doğru endişeli bir bakış fırlattı, patronun bunu sahiden onayladığından emin olmak istercesine.

- Emin değilim, ama Titine'in oğlu olduğunu söylediler... Gemi havuza girmek için suların yükselmesini bekleyerek, akşamın on birine kadar dış limanda kaldı... Bundan on beş gün önce, tam olarak on üç gün oluyor... Bir göz atmaya gelmiştim... Tam köprüden geçiyordum ki güvertede bir gürültü duydum, sesler geliyordu, bir kavga vardı... Kaptanla birlikteydim...

"Ne oluyor?", diye bağırdı karanlıkta. Bir sessizlik oldu... Ardından boğuk bir gürültü, rıhtımdan gelen bir inleme... Sonra yakınımızda bir ses: "Bir şey yok kaptan...", dedi. "Ne yapıyordunuz Drouin?". Ve benden iki baş daha uzun olan ikinci makinist: "Solu-

canın tekini bordadan fırlattım... Size birazdan açıklarım kaptan...", diye homurdandı. Aşağı indik... Bir el feneriyle etrafa baktık ve taşlardan bazılarının üzerinde kan izleri gördük... Titine'in oğlu olduğunu ancak iki gün sonra öğrendim, Saint-Nicolas kilisesi yakınlarında bir yere saklanmış... Kız kardeşinin çalıştığı bir kahveymiş galiba...

Ustabaşı Cardinaud'ya bakınca birden meseleyi sezdi ve rahatsız oldu.

- Bütün bildiğim bu işte... Artık işimin başına dönmeliyim...

Elini kasketine götürerek selam verdi...

"Gördün mü Marthe?... Güneşin altında sıcaktan yapış yapış olan bu şantiyeyi... Gemi oradaydı, siyah bir duvar gibi..."

"Ve şimdi kocan normal gözlerle etrafına bakıyor. Anlamak, olayı en baştan ele almak istiyor. Yürüyor. Duruyor. Gözünü taşlara dikiyor, belki de o gün üzerinde kan olanlarına; sonra şantiyenin parmaklıklı girişine, bir hayvan gibi sürünen yaralının ittiği küçük kapıya..."

Aslına bakılacak olursa ustabaşı gülümsememişti, sesinde, bakışında alayın zerresi yoktu, yalnız sonuna doğru daha temkinli davranmıştı, çünkü bu işin başına bela açacak türden bir iş olup olmadığını düşünmüştü. Onun için önemli olan Cardinaud, yani boynuzlanmış koca değil, başında durduğu şantiyede gemiden atılan o adamdı...

Cardinaud evine dönmekteydi. Şehir hayatı derisine yapışmıştı. Ne kadar düşünceli olursa olsun insanları görüyor, onları selamlıyor, bildik sesleri işitiyor, mavi yelkenli teknelerin dönüşünü farkında olmadan seyrediyor, artık tanıdığı bir kızın yapış yapış, pis masaları sildiği o iğrenç yeşil cepheye uzaktan bir göz atıyordu.

Matmazel Julienne evdeydi, Matmazel Trichet onu salona aldı.

- Özür dilerim Mösyö Cardinaud... Çocuklara bir merhaba diyeyim dedim, Jean'a da biraz şeker getirmiştim...

Matmazel Trichet kolundaki saate baktı, on ikiyi çeyrek geçmiyordu, dolayısıyla Cardinaud bürosundan geliyor olamazdı.

Matmazel Trichet Marthe'ınkilerden farklı yemekler pişiriyordu, öyle ki Cardinaud yemek yerken kendini restorandaymış gibi hissediyordu.

- Bu akşam dönmeyecek olursam Matmazel, rica etsem geceyi evde geçirebilir misiniz?

- Elbette beyefendi... Yalnız izin verirseniz gidip anneme telefon edeyim, gece için gerekli olan eşyalarımı getirsin...

Bu kelimeler... İlginç bir görüntü... Yatak odasında soyunacak, büyük yatakta yatacaktı... Evde başka yatacak yer yoktu...

Saat bir ellide trene bindi. Kompartımanda, durumdan haberdar olmayan insanlar ona sıradan biri gibi baktılar, genç bir kadın ondan pencereyi kapatınasını rica etti, toz girmesin diye.

Luçon'da aktarma yapmak için peronda epeyce bekledi, La Rochelle'de indi.

Azimle yolunu, kaderini izleyen, her düşürüşünde yükünü - bu yük kendisinden daha büyük olsa da- tekrar yüklenen inatçı bir karınca gibiydi.

Delmas ve Vieljeux şirketinin binasına girdi. Eğer her şeyi açıklamak gerekirse, açıklayacaktı. Gölgelere bürünmüş görkemli salondaki gişelerden birine doğru eğildi.

- *Aquitaine* mi?... Şu sıralar onarımda, La Pallice'te...

- İkinci makinist Mösyö Drouin'i nerede bulabilirim biliyor musunuz?

Bir kayıt defteri. İsimler, adresler.

- Lauzières'de oturuyor...

- Teşekkür ederim...

"Gördün mü Marthe?"

Hava sıcaktı. Yine de bir bardak bira içmek geçmedi aklından.

- Affedersiniz memur bey... Lauzières ne tarafta acaba?...

Yaklaşık bir saat boyunca Vallin rıhtımının köşesinde otobüs bekledi. Nieul'de indi. Sürücü ona nazikçe yolu tarif etti.

- Kireç ocağının önünden geçip dosdoğru gidin...

Böylece tozlu bir yolda üç kilometre kat ettikten sonra, arkasında, bir fon perdesi gibi, denizin sedefli sonsuzluğunun uzandığı beyaz bir kasabaya vardı.

- Drouin?... Hangisi?...İstiridyeci olanı mı?... Delmas şirketi için gemide çalışanı mı?...

Bu yolculuk uzun zamandır sürüyormuş ve önünde uzayıp giden yolun sonu yokmuş gibi geldi ona. Biraz ötede alçak damlı bir ev. Kapıyı vurdu. Cevap veren olmadı. Tekrar vurdu, karşıdaki evin penceresi açıldı, üstünde bol bir bluz olan şişman bir kadın:

- Her ikisi de bahçedeler... Parmaklıktan geçin... dedi.

Bir yığın ağaççık. Sebze tarhları, özenle çizilmiş ağaçlıklı yollar, üzerlerinde arıların vızıldadığı çiçekler...

Orada, arka taraftaki bir barakanın yanında duran bir adam onun gelişini seyrediyordu: Tinant'ın ustabaşısından iki baş daha uzun olan adam. Bir kadın sıcağa rağmen yere çömelmiş, salata dikiyordu.

Adam bir şey demedi, ona doğru ilerleyen ve nazikçe selam veren siyah giysili bu yabancıya bakmaktaydı hâlâ.

- Mösyö Drouin?

- Ne vardı?

- Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim...

Sürekli özür dileyip duruyordu. Fakat tanımadığı ve onların gözünde hiçbir öneminin olmadığını bildiği insanlara kendi kişisel meselesini bu şekilde getirdiği için özür dilemesi gerekmiyor muydu?

- Size bir iki şey söylemek istiyordum...

Drouin tavşan kafesleriyle uğraşmaktaydı. Kabul etti, kendi-

sini izlemesini işaret ederek eve yöneldi. Bir kapıyı açtı, mutfaktan geçti ve yabancıyı sarı bir çalışma masası ve yığınla fotoğrafın bulunduğu küçük bir salona buyur etti. Panjurlar kapalıydı. Hava reçel kokuyordu. Tülbent bir torbadan yoğurt süzülüyordu.

- Mösyö Drouin, size o adam hakında neler bildiğinizi sormaya geldim... Ne demek istediğimi anladınız... Sables'dan geliyorum...

Drouin'in koca bir burnu, kalın yüz çizgileri, iri gözleri vardı, gözbebekleri tatlı bir maviydi. Ziyaretçisini oturtup kendisi ayakta durdu; düşüncesinin tüm ağırlığıyla, içtenlikle Cardinaud'nun yüzüne baktı.

Bekledi. Ziyaretçisinin açıklamada bulunacağını biliyordu.

"Gördün mü Marthe?... Gerekli... *Sonuna kadar...*"

- Ben oğul Cardinaud'yum... Pazar günü karım gitti, o adamla gitti, sizin...

Özür dilemek için tevazuyla gülümsemek isterdi. Muhatabı sanki mermerden yontulmuş gibi duruyordu.

- ... Sanırım tanıdığım biri, eskiden Sables'da yaşardı, hatta onunla aynı okula gittim...

Sesi biraz boğuktu. Dar sokaktan saman yüklü bir at arabası geçti; samanlar duvarlara, panjurlara sürtündü.

Cardinaud dev yapılı adamın etkileyici bakışlarının gerisinde neler olduğunu sezinledi.

- Karımı bulmak istiyorum...

Drouin'in susmasından rahatsız olup ayağa kalkmaya yeltendi.

- Oturun...

Drouin bir büfeyi açtı; onun evindeki, yani ailesinin evindeki büfenin hemen hemen aynıydı. İçinden aynı koku çıktı. Hareketleri de babasınınkine benziyordu; küçük sürahiyi, etrafı altın çizgili küçük kadehleri masanın üzerine koyuşu. Nihayet kadehler tokuşturulup, dudaklar açık renkli alkolü tattıktan sonra Drouin

sanki istemeye istemeye:

- Ne yapmak istiyorsunuz? diye sordu.

- İki çocuğum var... diye cevap verdi. En küçüğü sekiz aylık... Bu arada iyi birini buldum fakat...

Yine Cardinaud'nun babasının hareketlerinden biri daha: Bir iki tanesini elledikten sonra pipoluktan bir pipo seçti.

- Ya o adam?

Cardinaud'nun gözbebekleri büyüdü. Sağa sola bakındı. Ellerini iki yana açtı... Bunun anlamı:

- O mu?... Fakat...

Uzay boşluğu... Gare caddesindeki evin dışında koca uzay boşluğu vardı...

Drouin nihayet oturdu, kendine dinlenme izni veren bir dev gibi rahat bir nefes alarak.

- O bir solucan... dedi. Polis çağırmak istemedim... Anlıyor musunuz?

Tam değil. Tahmin ediyordu. Drouin gibi adamların kendi işlerini halletmek için -adaleti yerine getirmek dahi söz konusu olsa- kimseye ihtiyaçları olmadığını tahmin ediyordu.

- Gabon'u bilir misiniz?

- Hayır... Sables'dan hiç ayrılmadım...

- Yirmi yıldır oraya gideriz, yılda üç-dört defa, eskiden *Jerusalem*'le, birkaç yıldır da *Aquitaine*'le...

Bu gemilerin fotoğrafları, büyütülmüş ve aile resimleri gibi çerçevelenmiş olarak duvarda asılıydı.

Panjura vuruldu. Drouin kanadı araladı.

- Biraz sonra... dedi hasır şapkalı ve ince kumaştan bir elbise giymiş adama, bölot* oynamak için gelmişti şüphesiz...

Panjuru kapattı, tekrar piposunu yaktı.

- Chitard'ı beş-altı yıldır tanırım...

---

* Bir tür iskambil oyunu.(ç.n.)

Ne garip! Sables'ın yerlisi olan, Emile'in okul arkadaşı olan Cardinaud onun soyadını bile bilmiyordu. Chitard! Titine Chitard! Zira kadın çocuklarına kendi soyadını vermiş olmalıydı.

Eliyle sinekleri kovar gibi bir hareket yaptı.

- Bilmiyorsanız size açıklamak uzun sürer... Bildim bileli namussuzun, rezilin tekiydi... Ama ne rezil... Nasıl demeli?... Sıska, sinirli, gözleri ateşten alev alev, ne olursa olsun bir şeye tutunmak ister gibi bakan gözler... Beraber bir iki kere içmiştik... Bir şirkette memurdu... Dalavere çeviriridi... Ona söylemiştim...

Bir konferanstaymışcasına onu ciddiyetle ve efendi efendi dinleyen bu beyefendinin karşısında... Neydi adı?... Cardinaud, evet... Hani karısı... Böyle ağır bir dünyayi yerinden oynatmak, boyuna ve kilosuna rağmen dev adama zor geliyordu...

O görüyordu... Biliyordu... Port-Gentil'in uzun, beton sokağı; öğleyin, eriyen çelik üzerinde yürürmüş gibi yürünen o sokağı...

Küçük madrabazlar, onlardan çok görmüştü...

Onların gelişlerini ve başları önde gidişlerini görmüştü...

Chitard ise -yerli kadınlar ona Chichi derlerdi, bu gülünç ismi de kendisi koymuştu- ahlaksızın biriydi. Kötü olan, aşağılık olan, mide bulandıran ne varsa onun başını döndürürdü... Sanki mahsus yapardı, ardından da:

- Benden tiksiniyorsunuz ha?... Ama hiçbir şey yapmaya cesaret edemiyorsunuz!... Bana katlanıyorsunuz... der gibi size bakardı.

Ondan sonra da insanların dizlerine kapanıp annesinden, geçmişinden bahsederek ağlamaktan, yalvarmaktan zerre kadar utanmazdı...

Kasadan yüklü bir miktar arakladıktan sonra da böyle yaptı... O kadar çok yalvardı ki onu ormana gönderdiler... İki yıl ortada gözükmedi... Artık umuyorduk ki... Ama nerede! Kereste yüklendiği bir sırada oradan Port-Gentil'e gelip tekrar başladı...

Her kriz geldiğinde ateşin sıtmalıların içini kemirmesi gibi, bu da onun içini kemiriyordu. Böyle olunca onu hiçbir şey durduramazdı.

Polis bile ondan yaka silkiyordu, ama bir Beyaz olduğu için...

- Seni bir daha yakalarsak...

Sonunda tam anlamıyla dibe battı. Avrupa mahallesine girmesi yasaklandı. Onu tanımazlıktan geldiler. Yerli mahallesinde, bir yerli kulübesinde oturuyordu. Gemilerin etrafında dolanırdı. Tayfalardan para koparır, onlara kadın veya kaçak eşya bulurdu, gemilerdeki aşçılara yalvarır, onlar da lombozdan yiyecek verirlerdi...

Onun gibi biri daha vardı, eski bir kürek mahkûmu, ama hiç değilse onun posası çıkmış bir ihtiyar olma mazereti vardı...

Chitard ise daha otuzunda yoktu!

- Anlıyor musunuz Drouin?... Siz erkek adamsınız!... Siz beni anlarsınız... Biri bana yardım etse, bu kafesten bir kurtulabilsem... Zira buranın kafesten farkı yok... Nereye gitsem parmaklıklara çarpıyorum... Cebimde bir iki frank bile yok!... Haftalardır et yemedim... Gebereceğim... Bu arada ise zavallı anacığım...

Drouin enayi değildi. Kaç kere ona biraz para vermiş, ama bu bir işe yaramamıştı.

- Burada bir hafta daha kalacak olursam, kendimi öldürürüm daha iyi...

Dev adamın ağzından şu sözler döküldü:

- Bunun bir oyun olduğunu biliyordum, ama ona son bir şans vermek istedim... Onu sintinede sakladım... Maun ve okume tomruklarının arkasında ona bir yer hazırladım. Yiyecek verdim... Yolculuk sırasında ona birkaç defa taze yiyecek ve içecek götürdüm... Zincire vurulmuş bir köpek gibiydi... Neredeyse ellerimi yalayacaktı...

Cardinaud saf saf sordu:

- Yolculuk ne kadar sürdü?

- Üç hafta... Yolda birkaç kere durduk...

Drouin sigorta memurunun düşüncesini sezdi.

- Bundan daha zor durumda olanları tanıdım... Ayrıca, yerli mahallesindeki ininde hiç de daha iyi şartlarda değildi... Yükümüzü Bordeaux'da boşaltacaktık ... Denizdeyken, Dieppe'e gitme emrini aldık... Her zaman böyle olur!... Nereye yanaşacağımızı bilmeyiz... Son gün gelen bir telgraf istikametimizin Les Sables olduğunu bildirdi... Chitard'ın Sables-d'Olonne'lu olduğunu henüz bilmiyordum... Böyle şeyler sormak orada insanın aklına gelmez... Açıkta makineleri stop ettik, çünkü deniz alçalmıştı... Küçük koyu noktacıkların kaynaştığı plajın beyaz çizgisine bakarak saatlerce bekledik... Zaman kazanmak için, çünkü rıhtıma yanaştığımızda işim olacağını biliyordum, gidip Chitard'ı sintineden çıkardım ve kimse görmeden onu kamarama soktum... "Buradan ayrılma...", diye tembihledim. "Rıhtıma vardığımızda seni almaya gelirim...". Onu içeri kilitledim... Sağlığınıza...

Küçük kadehleri büyük bir özen ve titizlikle doldurdu.

- Nasıl olduğunu bilirsiniz...

Hayır. Cardinaud bilmezdi, ama bunun önemi yoktu.

- Gemi kılavuzu bizi almaya geldi. Kaptan köprüsünde bir kadeh bir şey içtik... Rıhtıma yanaştığımızda saat on bire geliyordu... Aşağı indim... Kapıyı açtım... "Sables'a geldik, değil mi?", diye sordu bana. "Evet. Ne olacak?". "Hiç...". Uyuz bir köpek gibi bana sürtündü, teşekkür bile etmedi... O anda kafamdan neler geçtiğini bilmiyorum. Babamdan kalma altın bir saatim vardı... Her zaman çekmecede dururdu... Çekmeceyi açtım... Sonra daracık koridora fırladım... Koşarak güverteye çıktım, bir de baktım ki benim küçük serseri küpeşteden atlayıp kendini aşağı bırakmak üzereydi... Son anda ensesine yapışıp: "Geri ver!...", diye çıkıştım. Bütün vücudu titriyordu, anladı, elini cebine soktu... Baş-

ka bir şey yapmayacaktım... Bir an öfkeye kapılmıştım, gelip geçici bir şey... Ne var ki o esnada, bana saati vereceği sırada, kötü bir niyeti olduğunu gözlerinden okudum... Ama hemen anlamadım... Beklenmedik bir hareketle saatimi havuza atıverdi... Sükûnetimi bozmadım... Ağır ağır, suratının ortasına bir yumruk indirdim, çenesi yumruğumun altında çatırdadı... Birileri yaklaşıyordu... Sorulara, karışıklığa meydan vermemek için, bütün bu pisliklerden bahsetmekten kaçınmak için adamımı kaldırıp bordadan aşağı fırlattım... Rıhtım tarafıydı... Bunu düşünmedim bile... Beter olsun!... Onun gibi hayvanlar öyle hemen gebermezler, zaten onu bulamadılar bile...

Cardinaud sapsarı kesilmişti, alnında ter damlaları vardı. Eğer o an ayağa kalkması gerekseydi, belki de bacakları tutmazdı. Elinde altın çizgili kadehi, sersemlemiş bir halde oturuyordu.

Drouin ayağa kalkıp yeşil panjurların kanatlarını açtı, güneşli sokağın bir parçası göründü. Sonra kendi kendine:

- Onu böcek gibi ezmeliydim belki de... diye ekledi.

Cardinaud kadehini masaya bırakmayı başarabildi. Sonra ayağa kalkıp şapkasını aldı.

- Teşekkür ederim...

Pek bir şey içmemişti, bir parmak Charentes konyağı, hatta daha azını, ama sarhoş gibiydi. Büfeye çarptı.

- Teşekkür ederim... Beni bağışlayın, sizi...

Drouin'in mavi gözlerinde açıkça şu soru vardı:

- Şimdi ne yapacaksınız?

Cardinaud ise buna cevap vermekten acizdi.

- Sizi rahatsız ettim... İşiniz vardı...

- Ufak tefek bir şeylerle uğraşıyorum işte... Tavşan yetiştiriyoruz... Karada olduğum zamanlar...

Gölgeli koridor daha serindi. İki adam el sıkışmış olmalıydılar, fakat Cardinaud bunu hatırlamıyordu.

Kasabadan geçerken insanlar onu seyrediyorlarmış hissine

kapıldı. Yolun şeridi ovada kıvrıla kıvrıla uzuyordu. Bisikletli bir postacı dönüp ona baktı. Nieul'de, üzerinde kırmızı bir pipo bulunan küçük kahvenin terasındaki bir iskemleye bıraktı kendini. Otobüsün gelmesini bekleyecekti.

"İşte böyle Marthe!"

Bir dönemece gelmiş gibiydi. Önünde dümdüz uzanan bir yol yoktu artık. Belli bir kaldırma gücü için kurulmuş bir mekanizma gibi durmuştu, serseri bir halde.

- Bir otobüs daha olduğundan emin misiniz Matmazel?

- Çeyrek saat sonra beyefendi...

- Peki varış saatinde Luçon trenine aktarma yapılabiliyor mu?

- Onu bilmiyorum... Garda sorarsınız...

Orada kalmaktan korkuyordu. Bir an önce Sables'a dönüp evine gitmek, çocuklarını görmek ihtiyacını hissediyordu...

- Luçon'da inmeyecek miydiniz?

- Evet...

- Geldik...

- Affedersiniz...

Ne düşünüyordu?

Akşam saat dokuzda, güneş henüz batmamışken, Sables garında indi. Bir panayırdan dönen bir bando takımı tren beklemekteydi. Beyaz pantolonlu, altın sırmalı yassı kasketli adamların çoğu çakırkeyf görünüyordu. Onların arasından geçmeye çalışıyor, kılıflı çalgılarına çarpıp:

- Affedersiniz... Affedersiniz... diye mırıldanıyordu.

Cadde... Evi... Anahtarı cebindeydi... Ya Marthe... İçi titredi... Anahtar deliğinden bakmaya cesaret edemiyordu... Koridora girer girmez evinin kokusunu buldu, bir de evine özgü olan o sükûneti... Dinledi... İlk kattaki bir kapı açıldı... Yumuşak, boğuk bir ses:

- Siz misiniz beyefendi?

- Benim...

- Hemen yukarı çıkmayın... Döneceğinizi sanmıyordum, o yüzden giysilerimi çıkarmıştım...

O da Marthe gibi saçlarını sarmış mıydı acaba? Beşikle Jean'ın parmaklıklı karyolasının yanındaki büyük yatakta mı yatmıştı?

Tel dolabı açıp bir parça peynir aldı. Sonra mutfaktaki musluktan bir bardak su içti. Tam üstünde Matmazel Trichet sessiz adımlarla gidip geliyordu. Yatağı topladığını tahmin etti. Nihayet, onu her zaman görmüş olduğu haliyle, derli toplu ve ağırbaşlı, aşağı indi, elinde küçük bir bavul vardı.

- Sıcaktan bunalmışsınızdır... Hiç değilse yemek yediniz mi?

Öylesine evet dedi.

- Jean hafif bir ishal oldu, fakat çabuk geçer... Yalnız yarın sabah yumurta yemesin... Sıcak yüzünden...

- Evet... evet... Teşekkür ederim! Çok teşekkür ederim!...

Jean sıcaktan biraz ishal olmuştu... İyi bir şey miydi bu? Zira kelimeleri duymuş, fakat ne anlama geldiklerini tam kavrayamamıştı...

"Görüyor musun Marthe, söyle görüyor musun yaptığını Marthe'cığım?"

- İyi akşamlar beyefendi...

- İyi akşamlar Matmazel...

Kapanan kapının bildik sesi.

Sonra hiçbir şey; sıcak, ışıl ışıl bir sisten, Afrika'nın göbeğinde, dünyanın ortasında eriyen çeliğin sızıntısından başka hiçbir şey.

"Görüyor musun?"

V

Günlerden çarşamba mıydı, perşembe mi? İnsanın kendine bu basit soruyu sorması ürküntü vericiydi.

Pazartesi, salı... Günler öylesine dolu, şimdiyle, geçmişle öylesine yüklüydü ki insanın başı dönüyordu...

Pazar... Trinité ayini, Cardinaud o zaman henüz bilmiyordu, Remblai bulvarında bir içki, Dufour'dan pasta, paketin kırmızı ipi, sonra birden evdeki o cereyan... Akşam da Matmazel (artık Trichet demiyordu) çocukların yanına yerleşmişti...

Pazartesi... Mösyö Mandine memurunun boynuzlu olduğunu bilmediğinden ona üç bin frankı vermeyi reddetmişti...

Salı... Mösyö Mandine ona üç bin frankı vermişti... Mösyö Mandine onu sevgili dostum diye çağırmıştı... Mösyö Tinant işkillenmişti... La Rochelle... Nieul ile bembeyaz Lauzières kasabası arasındaki beyaz yol, ve sözü edilen öbür yol, Port- Gentil, sintinede kalan uyuz hayvan... Kaç gün demişti Drouin?

Ve şimdi çarşamba... Cardinaud'nun sona erdiğini sandığı bir çarşamba, öyle yorucu bir çarşamba ki, akşamın yedisinde Liberté meydanında otobüsten indiğinde bacakları kesilmişti. Bu başkalarının da başına gelir miydi acaba? Onların da kendi mahallelerine, tüm hayatlarını geçirdikleri mahalleye, evlerine, tanıdık yüzlere tanımadan baktıkları olur muydu, yorgunluktan, sersemlediklerinden?

Şu sokaktan geçen insanların başına gelir miydi böyle şey-

ler... Zira ne de olsa, bir dram yaşayan yalnızca Cardinaud olamazdı... Elbette! Başkaları da vardı... Belki elinde sepetlerle otobüsten inen şu şişman kadın... Hatta belki aracın sürücüsü...

Bu dışarıdan belli olmuyordu... Mesela Cardinaud sütçü dükkânının camekânının önünden geçerken kendine baktı ve gördüğü kişinin her akşam bürosundan dönen Cardinaud olduğuna yemin edebilirdi.

Halbuki öyle bitkindi ki, sanki dayaktan pestilini çıkarmışlar, ırmak kenarında çamaşır tokaçlar gibi vurmuşlardı, rahatlıkla kaldırımın kenarına oturabilirdi. Acayip bir fikirdi bu. Kimsenin kaldırımın kenarına oturduğunu görmemişti, çocuklarla ihtiyarlar hariç... İyi ya! Eğer birazcık kendine saygısı kalmamış olsaydı...

Evi oradaydı ama hemen içeri girecek gücü yoktu. Hiçbir zaman şimdi davrandığı gibi davranmamıştı. Kahvelerde oturacak insan değildi. Yalnızca pazar günleri büyük ayinden sonra... Hayatında adım atmadığı bir barın terasına oturdu, kimseler yoktu ve birden rahatlatıcı bir serinlik hissi duydu.

- Bir şişe bira?

Neden olmasın?

Orta halli, temiz bir bardı, sabahleyin gardan çok erken çıkanlar veya vaktinden önce gelenler için. Barın sahibesi onu uzaktan tanırdı.

- Buyrun Mösyö Cardinaud...

Birden içinden geldi. İlgisiz bir ifadeyle:

- Bu sabah karım buraya geldi mi? diye sordu.

- Evet Mösyö Cardinaud...

- Saat on bire doğru değil mi?

- Evet öyle...

- Bana söylemişti de...

Bir kerecik olsun bu küçük yalanı söylemenin, bilen adam havasını takınmanın keyfini çıkarabilirdi. Nitekim biliyordu da!

Sabah dokuza çeyrek kala büroya gider gibi evden çıkarken, mezarlığın yakınındaki o eve, oldum olası yadırgadığı o eve gitmek nereden aklına gelmişti sanki? Hata ettiğini, bu girişimin üzücü sonuçlar doğurabileceğini daha baştan biliyordu, ne var ki elinde değildi.

Kader, sanki onu uyarmak istercesine, erkek kardeşi Arthur'ü çıkarmıştı yoluna.

- Bürona gitmiyor musun?... Biliyor musun dostum, kendini boş yere harap ediyorsun...

Arthur kendini hiç harap etmezdi. O her şeyi iyi tarafından alırdı.

Karısı doğurduğunda o kağıt oynuyordu, ve eğer karısı yarın ölecek olsa bütün gün yaptığı gibi yine şarkı mırıldanırdı.

Vauquier'lerin evi kubbe feneri gibiydi, kapısı bacası açıktı. İçeriden bağrışmalar geliyordu. Bütün mahallenin eğlencesi olan kavgalardan biri daha, ama şantiye işçilerinin artık kulak astıkları yoktu.

Cardinaud yine de içeri girdi. Koridorda fırtına gibi dışarı çıkan kayınpederiyle çarpıştı, adam durdu, ateş saçan gözlerle ona baktı, bıyıkları kedininkiler gibi dikilmişti.

- Burada ne halt ediyorsunuz?

Tüyleri dökülmüş bir silahşörü andırıyordu, gözleri içki denizinde yüzüyordu.

- *Karınızı* aramaya geldiyseniz...

"Karınız" kelimesinden önce dilin en ayıp niteleme sıfatını kullanmıştı, sözünü bitirirken de yine aynı sıfatı kullandı:

- ...Kayınvalidenize sorun... O... Kayınvalidenize! Al birini vur ötekine!...

Kapıyı çarpıp, gitmişti. Ona göre bunlar sıradan, gündelik şeylerdi, ve hemen ardından gidip işçileriyle ilgilenmesini engellemiyordu.

- Sen misin Hubert?

Yukarıdaydı. Yatak odası kokusu ta koridora kadar geliyordu.

- Dur da üzerime bir şey geçireyim... Ne oldu?...

Ne yapalım, artık olmuştu bir kere! Hata etmişti, biliyordu. Bekledi. Kadın suratında dünden kalma makyajıyla aşağıya indi.

- Marthe'tan haber mi var? diye sordu.

- Hayır... Sadece bilmek istediğim bir şey var... Marthe genç kızken... Ben askerliğimi yaptığım sırada olmalı... Titine'in oğlunu tanımış mıydı?

Sanki her gün beynine birkaç darbe yemeden duramazmış gibi!

- Titine'in oğlu hakkında bir şey bildiğim yok... Onu veya başka birini tanıdıysa bile, evlendiğinde yine de sana göre fazla iyiydi...

Bunu duymak için mi gelmişti? Peki ya başka neler duyacaktı? Şehre yöneldi. Eskiden ailesiyle oturduğu Pie sokağının köşesinden, piyano hocası Matmazel Maison'un tek katlı evinin bulunduğu yere kadar, aynı yoldan art arda iki kere, üç kere geçti.

Bu yolda, bu sokaklarda Marthe'ı günde iki kere izlerdi, onunla konuşmaya cesaret edemez, o durduğu zaman dükkân sergilerinin birinin önünde dururdu.

Kararını verdiğinde daha on altısında bile yoktu.

- Bütün hayatım boyunca seveceğim kız bu...

Uzak bir kız olduğu için mi? Sokakta kimseye bakmadan yürüdüğü için mi? Notre-Dame de Bon Port kilisesinin ikinci adak şapelinde solda duran Meryem Ana'ya benzediği için mi?

Onunla nasıl tanışacağını hiç düşünmemişti, bir çift oluşturabilmek için birbirlerine nasıl yakınlaşacaklarını da; yine de olmuştu işte.

Marthe ondan çok daha gençti. O Montpellier'ye askerliğini yapmaya gittiğinde kız on altı yaşındaydı ve o daha onunla ko-

nuşmamıştı, sadece bir mağazanın girişinde ona yol verirken kem küm ederek:

- Affedersiniz Matmazel... demişti bir kere.

Sonra aslanayağı mevsimi gelmişti... Bütün Fransa'da veremli çocuklar yararına bir gün tertiplenmişti... Sokaklarda aslanayakları satılıyordu... O da satmıştı... Mavi bir pazıbent takmıştı... Marthe da satıyordu... Kız zayıflamıştı, yüzü uzamıştı... Kavurucu bir gündü, zira gün olarak on beş Ağustos'u seçmişlerdi... Kahvelerin teraslarında tek boş yer yoktu... Onunla konuşmuştu...

- Hava çok sıcak, bunalmışsınızdır Matmazel...

- Çok susadım...

- İzin verirseniz...

Bir tezgâhın etrafındaki itişip kakışmada neredeyse birbirlerini kaybediyorlardı. Limonata veya bira bardaklarını daha havadayken kapmak gerekiyordu... Birden kalabalık onları birbirine doğru itmiş ve Cardinaud saygı duyduğu bu vücuda elinde olmadan yapıştığında hayatının en yoğun heyecanını hissetmişti...

- Affedersiniz... Özür dilerim...

Sokaklar aynıydı. Hava yine sıcaktı. İtalyan, sarı el arabasını iterek dondurma satıyordu, arabanın üzerinde iki manzara resmi çiziliydi: Napoli Körfezi ile Vezüv'ün Patlaması.

Saat neredeyse öğleye geliyordu. Evine dönmeliydi. Titine'in oğlunu, ikinci makinistin dediği gibi Chitard'ı sintinenin dibinde, maun ağacı kabuklarının arasında gözünde canlandırmaya çalıştı.

İnsanlar, hayvanların sahip olduğu bir histen yoksundular, bunun kanıtı, evine girdiğinde hiçbir şey hissetmemesiydi. Onu çarpan şey evdeki kokunun, Marthe'ın olduğu zamankiyle aynı olmayışıydı, çünkü Matmazel farklı yemek yapıyordu. Bu da yabancı bir ortam yaratmaya yeterdi...

- Merhaba Jean...

Jean ağzını açtı. Matmazel ondan önce davrandı.

- Hanımefendi geldi...

Tam yukarı koşacaktı ki Matmazelin sesi onu durdurdu.

- Tekrar gitti, on dakika bile olmadı...

O ise aptal gibi kayınvalidesine gitmiş, sonra hatıraları kafasında evirip çevirerek sokaklarda sürtmüştü! Oradaydı! Portmantonun önünden geçmiş ve görüntüsü baklava biçimindeki aynaya çıkmıştı. Elinde olmadan bu görüntüyü aradı, sanki aynalar, bir fotoğraf albümüymüşcesine, görüntüleri muhafaza ederlermiş gibi!

- Bir şey demedi mi?

- Kimlik kartlarına ve bazı eşyalara ihtiyacı varmış... Yeşil valizi aldı...

- Annem geldi... dedi Jean. Matmazel, sussun diye onu dürtükledi. Bana şeker getirdi...

- Ne taraftan gitti?...

- Liberté meydanına yöneldi...

Topu topu on dakika önce! Onunla karşılaşabilirdi, zira o da Liberté meydanından geçmişti! Fırlayıp çıktı. Gar yönüne gitmediyse demek ki şehirlerarası otobüse binmişti. Belki...

Yürüdü. Koştu. Kapı arkasından kapanmadı, Matmazel, çocuğun kaldırıma inmesine engel olarak, onu gözleriyle izledi.

Her yöne gidecek on kadar otobüs vardı. İçlerinden biri duraktaki gruptan kopup dönmek için manevra yapmaya başladı. Sokağın ortasında yürüyen Cardinaud kendini kenara zor attı. Başının biraz yukarısından sırayla geçen camlara baktı ve mucize gerçekleşti: Marthe oradaydı, solgunca bir yüz, ona dikilen, onu tanıyan ama hiçbir duygu belli etmeyen bir çift göz.

Aracı yakalamak için çok geçti. Orada duran bir şirket görevlisine doğru koştu.

- Affedersiniz bayım... Şimdi hareket eden otobüs?

Görevli döndü. Aynı bej renge boyanmış otobüsleri birbirinden nasıl ayırt ediyordu?

- La Roche-sur-Yon..., dedi.

Eğilip bakan Matmazel uzaktan onu görebilirdi. İşin kötü tarafı da buydu. Büyük bir otomobil geçiyordu, içinde sadece bir kişi vardı. Kolunu kaldırıp işaret etmek geldi içinden. Bir şey uydururdu nasılsa. Otomobil de La Roche'a doğru gidiyordu...

Matmazelin önünde cesaret edemedi. Bocaladı.

- Öbür otobüs ne zaman?

- Durun bakayım kaçtaydı... Ha evet, yarım saat sonra...

Bir taksi tutmayı düşündü, ama civarda yoktu. Ayrıca hiç alışkın değildi. Onun gibi insanların sarf edemeyeceği sözler vardı:

- Elli frank vereyim öndeki La Roche otobüsüne yetişin...

Fakat o hâlâ sepetçi Cardinaud'nun oğluydu, sardalye fabrikasında çalışmaya gelen Bröton kadının oğlu, ve nihayet Mösyö Mandine'in memuru. Bu yüzden de Matmazele akşam dönmeyeceğini haber vermeye gitti, sonra geri gelip biletini aldı, kalkmasına daha yirmi dakika olan otobüse ilk binenlerden biriydi.

Hava biraz kapamıştı. Çok sakin, insana huzur veren bir akşamdı. Arkasında, barın hoş kokulu sessizliğinde gazetedeki tefrikayı okuyan bar sahibesi onunla konuşmaya çekiniyordu.

Demek Marthe gelmişti. Evi gözlemek için bu bara girmişti. O saatte Matmazel odaları topluyor olmalıydı, pencereleri açmış, yorganlarla yastıkları pervaza çıkarmıştı.

Şöyle sormuştu belki:

- Kocamın işe gidip gitmediğini biliyor musunuz?...

Ona verilen cevap şu olmuştu:

- Evet Madam, gitti... Saat dokuzdan biraz önce...

Hakkında ne düşüneceklerine aldırmamıştı. Sokağın karşı tarafına geçmişti. Kapıyı çalmış olmalıydı -veya mektup kutusunu tıklatmıştı- zira yanında anahtarı yoktu. Jean'ı kucaklayıp öpmüştü. Ziyarete gelen bir akraba veya arkadaş gibi ona şeker vermişti. Eğilip beşiğe bakmıştı. Matmazeli merakla inceleyerek ona:

- Çocuklar iyi mi? diye sormuştu.

Cardinaud'nun tanıdığı Matmazel ciddiyetini hiç bozmazdı.

- Evet Madam...

- Beyefendi çok fazla bocalamadı ya?

- Hayır Madam...

Yukarı çıkmıştı. Daha önce üç bin frankı aldığı büyük cüzdandan kimlik kartlarını almıştı. Sonra çamaşırlarını ve elbiselerini valize yerleştirmişti, on beş gün kadar önce birlikte satın aldıkları ayakkabıları da unutmamıştı, zira tepeden tırnağa yeni şeyler giyinip kuşanma mevsimiydi.

- Nereye gidiyorsun anne?

- Hiçbir yere yavrum...

Cardinaud bir şişe bira daha ısmarlamak isterdi. Bu ona iyi gelmişti, ama cesaret edemedi. Onu içkici sanabilirlerdi!

Yol boyunca uzanan buğday tarlaları. Ağaçlıklar. Çiftliklerle küçük bakımsız evlerin önünde çocuklar. Üç defa mola vermişlerdi.

La Roche'ta sanki Marthe'ı görecekmiş gibi etrafına bakınmıştı.

- Affedersiniz bayım... Bizimkinden önce gelen Sables otobüsü...

Ona boşalmış otobüsü göstermişlerdi, döşemesinde pembe biletler vardı.

- Biletçiyi nerede bulabilirim acaba?

Küçük bir restoranı işaret etmişlerdi: buram buram sıcak kokular, çın çın öten insan sesleri, iştahla yenilen yemekler, terleyen vücutlar, örtüsüz masalarda iki yana açılan dirsekler.

- Valizli bir bayan... Genç bir bayan, öyle değil mi?... Evet gördüm...

- Hangi yöne gittiğini biliyor musunuz?

- La Roche'a kadar gelmedi... Durun bir dakika... Nerede in-

mişti bakayım... Hah! Evet, La Mothe-Achard'da... Hatırlıyorum çünkü biri valizini aldı, daha önce bir yerlerde rastladığım kızıl saçlı bir tip...

Bir saat bekleyecekti. Hayatın fazla coşkulu, taşkın bir şekilde önüne serildiği bu kahvede yemeyi göze alamadı. Bir ısı ve ışık tabakasını, insanın gözünü karartıp girmeye cesaret edemeyeceği yakıcı bir gölü andıran geniş Napoléon meydanının etrafında dolaştı. Bir sandviç aldı. Elinde saklayarak, belli etmeden ufak ufak ısırdı.

La Mothe-Achard'da, sahibesinin kapıda durduğu hanın karşısına gelince birden öyle bir paniğe kapıldı ki inip inmemekte tereddüt etti.

- La Mothe! diye bağırdı biletçi, Marthe'ın biletini de o vermişti.

Hancı kadın geriye çekildi.

- Oda için geldiyseniz...

Yemek salonunda değillerdi, ama yukarıda olabilirlerdi, oda kelimesini duyunca Cardinaud'nun yüzü kızardı.

- Söyler misiniz Madam... Az önce valizli genç bir kadın otobüsten inip...

- Ne demek istediğinizi anladım... Gittiler... Arkadaşlarınız mı oluyorlar?... Size ne vereyim?

- Ne olursa...

- Yemek yediniz mi?

Evet dedi. Bunun önemi yoktu. Aç değildi. Büyük bardakta verdikleri Mareuil şarabından içti.

- Nereye gittiklerini söylemediler mi?

- Bir düşüneyim... Bayan geri geldiğinde...

Demek önceden de oradaydı.

-... Şuradaki masada acele bir şeyler atıştırdılar... Bir araba bekliyorlardı... Taksi gibi bir şey, daha önce de geçtiğini görmüştüm... Araba Sables'dan geliyordu... Genç adamın şoförün elini

sıktığını ve onunla senli benli konuştuğunu hatırlıyorum... Hangi yoldan gittiklerine gelince, bilemeyeceğim... Bu kadar az farkla onları kaçırmış olmanız ne yazık!...

Bir sonraki otobüsü beklemesi gerekecekti. Tavukların gıdakladığı avluda ihtiyar bir kadınla gencecik bir kız yeşil fasulye ayıklıyorlardı. Dikenli çalılıklar frenküzümü kaynıyordu, sinekler vızıldıyor, ana yolda otomobiller büyük bir gürültüyle arka arkaya geçiyorlardı.

Pazartesi... Salı... Çarşamba...

Aklına kelimeler geliyor, farkında olmadan onları kendi durumuna uyduruyordu: *Çile'nin birinci, ikinci, üçüncü günü...* Çünkü tüm anıları, askerlik hizmeti dönemindekiler hariç, kiliseyle bağlantılıydı, özel olarak da bir kiliseyle, Notre-Dame de Bon Port'la, çünkü yıl dini bayramlara, vaazlara, değişik dini usullere bölünmüştü...

... İsa ilk defa düştü... İsa...

Ayağa kalkmalı, karşıya geçmeli, evine girmeliydi. Bir an önce yatmayı isterdi ama Matmazelin bebeğe son biberonu vermesini ve etrafı toplamasını beklemek zorundaydı.

- Borcum ne Madam?

- Bir buçuk frank Mösyö Cardinaud... Dadınızdan memnun musunuz?... Çok seçkin bir insan...

Kapıyı anahtarla açtı. Başka bir kapı daha açıldı, yemek odasının kapısı.

- İçeride biri var, bir saatten fazladır sizi bekliyor...

Salona doğru yürüdü, orada olduğunu sanarak...

- Hayır, avluda...

Matmazelin yüzünde esrarengiz, biraz korkmuş bir ifade vardı.

- Avluda mı?

- Kendi öyle istedi... Benden şarap da istedi...

Cardinaud mutfaktan geçti. Sandalyede oturan ufak tefek ih-

tiyarı tanımıyordu, yerde ayağının dibinde bir şarap şişesi vardı. Adam ayağa kalktı.

- Ah! Cardinaud siz misiniz...

Ateşi varmışcasına titreyen kösele gibi elini uzattı, ve Cardinaud onun yarı sarhoş olduğunu anladı. Sandalyesine ters oturup şişeyi aldı, tepesine dikip içti.

- Şu kadın... Hizmetçi herhalde... Bana içki vermek içini amma mırın kırın etti... Ona da aynen böyle dedim... Ne oldu, sıcaktan bunalmış gibi bir haliniz var...

Cardinaud'nun gömleği terden sırılsıklamdı.

- İçeri girmek istemez misiniz?...

- Sağolun... İnsan o kutu gibi yerlerde nefes alamıyor...

Cardinaud avluyu ve arka bahçeyi komşu bahçelerden ayıran kireçle badanalanmış alçak duvarlara kaygılı bir bakış attı. Herbemont'lar bahçede olabilirledi -sokaktaki evler arasında en büyük bahçe onlarınkiydi. Bu saatte sesler yankı yapardı, hele bu serseri kılıklı ihtiyar adamın hırıltılı sesi. Yere tükürüyor, geğiriyor, içiyor, burnunu çekiyor, mahsus, elinden geldiğince kaba görünmeye çalışıyordu.

- Onları buldunuz mu?

- Ne demek istediğinizi...

Bunun üzerine, sanki bu kelime her şeyi açıklarmış gibi, adam kendini tanıttı:

- Dédé!...

Öteki hâlâ bir şey anlamadığından, tumturaklı bir şekilde belirtti:

- On sene ağır hapis, yirmi sene de başkasının yerine... Port-Gentil'li Dédé kısacası!... Drouin size bir şey söylemedi mi?

Yanlarındaki yörelerindeki bu alçak duvarlar, bu bahçeler, hava almaya çıkmış olan ve şüphesiz onları dinleyen bu rahat, tasasız aileler. Cardinaud, oturduğu sokağı kirleten kendisiymiş, bundan onu sorumlu tutacaklarmış hissine kapıldı.

- Düşünsenize, siz Lauzières'den ayrıldıktan yarım saat sonra, hatta o kadar bile değil, ben varmışım... Drouin'e anlattım, böyle böyle dedim, kim olursa olsun, ama adam gibi biri...

Birinci kattaki storlar indirildi. Matmazel çocukları yatırıyordu. Cardinaud duvarın üzerinden incecik mavi bir dumanın yükseldiğine yemin edebilirdi, Mösyö Herbemont'un piposunun dumanı.

- Size söyleyeceğim şu, siz o aşağılık Chitard'ı kafanıza takmayın... Onun hesabını göreceğim, size Dédé sözü, ömür boyu kalmak üzere oraya dönecek olsam bile, kesik kafam talaşların içine düşecek olsa bile... Yalnız tek anlamadığım şey...

Eğer mahsus böyle yapmasaydı, eğer üstüne başına birazcık özen gösterseydi, sokaktan geçen herhangi birinden farkı kalmazdı. Evi baştan aşağı süzdü, derli toplu mutfağı, pencereden görünen biberonları...

- Değil mi ya!... Karınız... Neyse, bu onun bileceği iş... Herkesin işi kendine... Onları buldunuz mu?... Drouin bana dedi ki... Çünkü Drouin beni tanır... Bilir ki, eğer Dédé aklına bir şey koymuşsa... Hem o bana ağız yapacak, bana: "Dédé şunu yapma... Dédé bunu yapma...", diyerek kafa ütüleyecek adam değildir... Çünkü anlıyor musunuz, insanın başına her türlü bela gelmiş olabilir, hem de en berbat olanları, ama Chitard gibi ciğeri beş para etmez asalağın teki daha doğmadı... Sağlığınıza!... İçmiyor musunuz?... Keyfiniz bilir... Chitard konusunda içiniz rahat etsin... Kadın beni ilgilendirmez... O sizin işiniz... Öbürünü ben üzerime alıyorum... Ve nereye saklanırsa saklansın, ihtiyar Dédé'nin geldiğini görünce suratının rengi değişecek... Durumu anlayacak, yeminle!... Dizlerime kapanacak, daha önce binlerce defa yaptığı gibi... Ama bu sefer... Orada elimden kaçıp kurtulduğunu düşündükçe... Drouin'e kızmıştım... Şimdi düşünüyorum da, acaba Drouin hakikati bilseydi... Hakikati ben size söyleyeyim... Ama önce bana bir şişe daha verin... Korkmayın!... Bugüne kadar hiç

rezalet çıkarmadım... Sonra da bana bin frank toka edersiniz, çünkü meteliğe kurşun atıyorum... Bu kadarcık para sizin gibi bir adamı sıkıntıya sokmaz...

Hınç dolu gözlerle tekrar eve baktı. Cardinaud'ya bu hınç kıskançlıktan kaynaklanıyormuş; onunki gibi bir hayata olan özlemini gizliyormuş; karşısında duran adam onun yerinde olmak için - karılı veya karısız, boynuzlu veya boynuzsuz- dünyaları verirmiş gibi geldi.

- İyi! Siz hizmetçi gibi nazlanmıyorsunuz...

Eğer Matmazel hizmetçi kelimesini duysa...

- Bana ne yaptığını size anlatacağım...

- Bu kadar yüksek sesle konuşmayın... diye fısıldadı Cardinaud. Öteki anladı, duvarlara baktı, yere tükürüp omuz silkti. Yine de bir süre daha alçak sesle konuştu.

- Port-Gentil'de iki kişiydik, o ve ben... Anlıyor musunuz?... Oradaki beyefendilerin suratlarına bakmadığı, bilmezden geldiği iki kişi... Fakat benim durumum eski bir hikâyeyle ilgiliydi ve o zamandan beri temiz olduğumu da herkes bilirdi... Ufak tefek hizmetler görürdüm, o beyefendilerden bazıları da gizlice beni görmeye gelmekten gocunmazlardı... O ise ahlaksızın tekiydi... Yine de görüşürdük... Onunla bir şeyler içtiğim de olmuştur... Bir keresinde adamakıllı içmiştik, ben de salak gibi kalkıp ona herşeyi anlattım... Drouin artık her şeyi biliyor... Siz de öğrenebilirsiniz... Zamanında Courbevoie'da neler yaptığım önemli değil...

Ne tuhaf! Sanki yitik bir cennetten bahsedermiş gibi sesi yumuşayıvermişti.

- Bedelini ödedim, öyle değil mi?... Hatta iki kişi yerine fazlasıyla ödedim... Bunu o solucana söyledim işte... Biraderim yüzünden her şeyi üzerime aldığımı... Aslında biraderin de benimle birlikte orada olması gerektiğini... Ama Carcassonne'da bir kahve sahibi olduğundan beri bana mektup bile yazmadığını... Ona kızmıyorum... Yani... Bunu size açıklamak çok güç... Kardeşlik kut-

sal bir şeydir, işte o kadar!... Bir kişi ödedikten sonra... Böyle ya! O mert Drouin'e de söylediğim gibi, o alçak herif bu fırsattan yararlanıp imzasız bir mektup göndermiş... Hem de Carcassonne savcılığına!... Daha tam otuz sene olmadığı için bu beyler biraderimi çağırtmışlar, o zamandan beri de onu rahat bırakmıyorlar... İspat etmek gerekecek, kabul!... Ama onun çocukları var, iyi bir işi var ve bütün bunlar ona göre değil...

Birinci katın penceresi açıldı. Matmazel işaret edip daha alçak sesle konuşmalarını rica etti, o gün zaten heyecanlı olan Jean'ın uyuyamadığını ve yüksek sesle konuşan o beyin kim olduğunu sorup durduğunu söyledi.

- Şimdi anladınız mı?... Bir şey daha söyleyeyim, beni takdir eden insanların olduğunu gösteren iyi bir şey... Port-Gentil'deki komiser beni çağırtıp, benimle erkek erkeğe, öyle lafı evirip çevirmeden konuştu: "Dédé sana bir pislik yaptılar...". "Chitard'dan başkası olamaz", diye cevap verdim ona. O da bana her şeyi anlattı, çünkü Carcassonne'dan bazı kâğıtlar gelmişti kendisine. Ben öyle çenemi tutup oturmam, hem bazı insanlarla da dobra dobra konuşabilirsiniz... "Onu geberteceğim!", dedim ona. Piposunu yakarak bana şu cevabı verdi: " Beni ilgilendirmez...". Anlıyor musunuz? Ne ki asalak herif kuşkulandı. Chitard'ı bir hafta boyunca aradım. Bütün evleri, bütün kulübeleri, her köşe bucağı bilirim... Korkudan, Dédé babanın korkusundan yemyeşil kesilmiş o hayvanın hangi deliğe saklandığını hâlâ öğrenmiş değilim, ama tüymeyi başardı, onun maskaralıklarına kanan Drouin sayesinde... O zaman kendi kendime yemin ettim: "Dédé eğer erkek adamsan..." Ve oraya düzenli olarak sefer yapan gemiye bindim, birikmiş param vardı, ayrıca o zamandan beri tek bir yanlış hareketim olmadığını da herkes biliyordu... Bordeaux'ya gittim. *Aquitaine* hakkında bilgi aldım... Dün La Pallice'e vardım ve bana Drouin'den bahsettiler... Drouin onun yaptığı yeni pisliği anlattı...

Yeşil boyalı demir bahçe sandalyelerine oturmuşlardı. Avlunun köşesinde daima bir süpürgeyle bir kova dururdu, ve birden bu eşyalar, Cardinaud'nun gözüne, tutunmaya çalıştığı bir ev hayatının huzur veren, olağanüstü simgeleri gibi göründüler.

Herbemont'lar hava almak için küçük teraslarına çıkmışlardı, bundan emindi, kendi aralarında konuşmamaya özen göstermelerinin nedeni ise dinliyor olmalarıydı. Karşıdaki barın kepengi gürültüyle indi. Deniz kenarındaki Gezinti Yolu boyunca insanlar birbirlerinin peşi sıra ağır ağır yürüyorlardı, çokları bir an orkestraların önünde duruyor, çocuklar:

- Susadım... diye tutturuyorlardı.

Yahut da:

- Dondurma istiyorum... diye.

Bir geceliğine denize açılan ve çok geçmeden şehri yıldızdan bir taç gibi görecek olan balıkçı sandallarına sonsuzluk duygusuyla, macera duygusuyla bakıyorlardı.

Cardinaud Les Sables'dan sadece bir kere ayrılmıştı, o da askerliğini yapmak için, ve neredeyse döndükten hemen sonra Şirketin bürosunda işe alınmıştı, yazısı güzel olduğu ve titiz çalıştığı için.

Burada doğmuştu, buraya doğrudan beş yüz metrelik mesafede. Şu anda ailesi eşikte oturuyor, babası lületaşından uzun piposunu içiyor olmalıydı.

Ne var ki şimdi kendi evinde, avlusunda, cangıldan çıkma iki adam birbirini kovalıyor; kıyasıya bir kavganın, bir horoz döğüşü kadar vahşi bir mücadelenin bölümlerinden biri Jean'la Denise'in penceresinin altında cereyan ediyordu.

Dédé içip içip tükürüyordu. Cardinaud havanın duruluğundan etkilenip kendi kendine:

- Mümkün değil... dedi.

Bu ufak tefek ihtiyar birazdan gülümseyecek, herkes gibi gülümseyip asık suratlı maskesini çıkaracaktı. Chitard...

- İşte!... Şimdi sıra sizde...

Sanki arenaya çıkma sırası Cardinaud'ya gelmişti!

- Kız kardeşini *Yeşil Bar*'da gördüm... Benim gibiler doğru yerleri hemen bulurlar... Ona ağız filan yapmadım tabii... Bana sizden bahsetti... Neredeler?

Cardinaud tereddüt etti. Öbürü bunu hissetti.

- Oyunu açık oynayalım tamam mı!... Ben dürüst davranacağım, kadına dokunmayacağıma yemin ederim...

- Bilmiyorum... diye mırıldandı. La Roche'ta olduklarını sanıyordum...

- Uzak mı?

- Otuz kilometre ötede... Ama orada değiller... Yemin ederim ki bilmiyorum...

- Onu geri getireceğiniz doğru mu?

Cardinaud küçük yemek odasındaki Drouin'i, onun etkileyici sonra da şaşkın bakışını hatırladı. Dédé'nin bakışı biraz daha aşağılayıcıydı.

- Bu sizi ilgilendirir... Ancak ötekine gelince...

Nihayet kalktı. Yine tükürdü. Şişenin boş olmadığını görüp, tepesine dikerek bitirdi.

- Bana söyleyecek bir şeyiniz var mı yok mu anlamak için yarın yine geleceğim...

Sırıttı, beyaz duvara doğru döndü ve, anladığını belirtmek için, alaycı bir tonla:

- İyi akşamlar millet! dedi.

Koridorda duvarlara çarptı, kirli elleriyle tutundu. Mahsus! Çünkü bu fazla temiz duvarlar ona yapılmış bir hakaret gibiydi.

VI

Cardinaud kıpkırmızı, dingin, mağrur sardunyaya bakıyordu. Sanki geri kalan her şey, bir pencere pervazında taç yapraklarını gerip açarak yeni güne başlayan bu çiçeği mütevazi bir şekilde çevrelemek için vardı sadece.

Saat altıydı. Cardinaud avluya bakan pencerenin storunu yarı yarıya kaldırmıştı; su gibi akıcı sabahta, tepeleri kiremit kaplı duvarlar bütün bahçeleri, yan yana dizilmiş evlerin avlularını - çiçek sulama kovalarının ve hamakların bulunduğu avlularını - gölgeli kesitlerle birbirinden ayırıyordu.

"Pembe bebek", bacakları havada biberonunu içerken, elleriyle ayağının tekini yakalamaya çalışıyor, gözleriyle de güneşin tavanda oynaşan lekelerini izliyordu.

Jean dizlerini karnına çekmiş, hâlâ uyuyordu, saçları yüzüne düşmüştü. Şöminenin üzerindeki aynaya yansıyan görüntüler suluboya bir resim gibi soluktu.

Cardinaud pencere pervazında bir sardunya olduğunu elbette biliyordu. Ama bugüne kadar ona hiç bakmamıştı, şimdi ise, görkemli bir şekilde açan bu çiçekle birlikte düşünceleri uyanıyor, içinde karşı konulmaz bir istek doğuyordu.

O sabah, henüz tam uyanmamış evin ıssızlığında, kendi içinde giriştiği savaşa kimse şahit olmadı. Aynada defalarca baktığı yüzünde geçici zayıflığını ele verecek hiçbir belirti yoktu, belki sadece tıraş olduğu sırada beliren silik ve buruk bir gülümseme

dece tıraş olduğu sırada beliren silik ve buruk bir gülümseme dışında.

Bunda yorgunluğun da payı vardı, zira bebek geceleyin üç defa ağlamış ve ikinci defasında babası onu bir saate yakın sallayarak uyutmaya çalışmıştı.

Neden, evet neden Cardinaud vazgeçmesindi? Suyun, açılan yatağını izlemesi kadar kolay bir şeydi bu. Herkes onu teşvik eder, herkes onu onaylardı.

Gare caddesindeki evde geçmişteki hayatının aynını sürdürebilirdi, belki biraz daha sessiz, biraz daha hüzünlü olarak, bu da o kadar kötü bir şey değildi. Matmazel onun etrafındaki köşeleri yumuşatmaya hazırdı nasılsa.

Çocuklara daha fazla zaman ayıracaktı, eskisinden daha fazla. Onları gezmeye götürecekti. Aslında Marthe hiçbir zaman çocukları gezdirmekten hoşlanmamıştı. Onlara iyi bakardı elbette. Cardinaud'nun tanıdığı çoğu anneden daha iyi, ama hevessiz bir şekilde, duygulanmadan. Onları eğlendirmek için asla odada dört ayak üstünde sürünmezdi, uyumalarını seyretmek için çeyrek saat yanlarında kalmazdı.

O hem anneleri hem babaları olacaktı. Bundan dolayı herkes onu takdir edecek, sokakta ona içten, duygulu bir şekilde gülümseyeceklerdi.

- Karısı tarafından terk edilen *Beyefendi* bu işte, çocuklarını öyle iyi yetiştiriyor ki...

Böylece üç aşağı beş yukarı her şey aynı şekilde devam edecekti; Trinité Pazarının büyük ayini, selamlaşmalar, o acı olayın anısının daha da değerli kılacağı iç huzuru.

Düşüncesinde şimdiden bu hayatı yaşıyordu, ve bunu öylesine yoğun yaşıyordu ki yüzü değişiyor, ve peşinen, yeni bir ruh durumuyla uyum içindeki bir ifadeye bürünüyordu.

Her zaman hayattaki rolünü önceden yaşama ayrıcalığına sahip olmuştu - bu bir ayrıcalıksa eğer. Mesela çocukken, Mösyö

Archimbaud'nun başkâtibini sokakta gördüğünde, daha o zamandan, kendisinin işçi, zanaatkâr, tüccar olmayacağını, o başkâtip gibi daima kusursuz bir şekilde, hareketlerine soylu bir ağırlık vererek yaşayacağını biliyordu.

Daha sonra, saçları o zamanlar beline inen Marthe'ı izlediği sıralarda, kendini onun kocası olarak, yeni bir evde, çocuklarla birlikte yaşarken görüyordu; en ilginci de daima iki çocuk düşünmüş olmasıydı, bir oğlanla bir kız.

Kapıda bir anahtar sesi duyuldu. Matmazel eve girip, süt kutusunu içeri aldı. Ocağı yakmaya gitti. Gürültülü değirmende kahve öğüttü.

Hiç şüphesiz komşusu Matmazel Julienne onun bu şekilde davranmasını onaylayacak, hatta kimbilir belki ileride...

Jean uyandı. Cardinaud onun yüzünü yıkayıp giyinmesine yardım etti.

- Matmazel ne yapıyor?

Savaş sürüyordu, Cardinaud içindeki dürtüyü geri püskürtüyor, gerçek bir enerji sarf ediyordu.

Eğer pes ederse, korkuyor demekti. Neden korkuyordu? Sırıttı. Yüksek sesle şu cevabı vermek geçti içinden:

- Kötülük düşüncesinden...

Ve bu şöyle de ifade edilebilirdi:

- Düzensizlikten...

Bildiği uyumlu hayatın altında sürünen şeyden; şu son birkaç gün içinde karşısına çıkan şeylerden; kötü bir kâğıda iğrenç bir sokak ağzıyla yazılmış imzasız bir mektubun zehirli, kirleten, mide bulandıran kötülüğünden; *Yeşil Bar*'ın cephesinin gerisinde, oturmuş olduğu o pis masalı terasın öte tarafında yaşadığı hissedilen, pis kokulu bir nefes gibi hissedilen şeyden...

Önce reddeden, sonra gülümseyerek veren Mösyö Mandine - o gülümseme Cardinaud'nun gözünün önünden gitmiyordu... Gabon'daki, sintinedeki Titine'in oğlu; suratına bir yumruk indi-

rip bordadan aşağı fırlatılan, bir çuval gibi rıhtımın taşları üzerine düşüp yaralanan ve kanlar içinde sürünerek uzaklaşan Titine'in oğlu...

Cardinaud korkmuş muydu?

Ayakta duramayan; içip avluya tüküren; her sözüyle temiz, sakin mahalleye kinle, daha doğrusu kırgınlıkla, kıskançlıkla, bile isteye hakaret eden o Dédé'den mi korkmuştu?

- Dişlerini fırçala Jean...

Heyecan göstermeksizin, hâlâ yatağın üzerinde asılı duran resme, Marthe'ın ifadesiz yüzüne, fotoğrafçının isteği üzerine hafifçe onun omuzuna doğru eğmiş olduğu başına baktı ve içindeki dürtüyü kararlılıkla geri püskürttü.

Böylece, o hep peşinde koştuğu ve ele geçirdiği iç huzuruna tekrar kavuştu. Aynada kendine memnuniyetle bakabilirdi.

Vazgeçmeyecekti! Girmiş bulunduğu dolambaçlı, bilmediği engellerle dolu yolun sonuna kadar gidecekti.

Marthe'ı aramaya gidecek, onu geri getirecekti, çünkü onun yeri eviydi, onun ve çocuklarının yanıydı; gidecekti çünkü kötülüğe inanmıyordu, daha doğrusu iyinin kötüye karşı zaferine, düzenin düzensizliğe karşı üstünlüğüne inanıyor, buna, kısacası vazgeçilmez, kaçınılmaz dengeye güveniyordu.

O sofraya oturduğunda, Matmazel, her sabah olduğu gibi, mutat günaydınından ve çocukların nasıl uyuduğunu sorduktan sonra soran gözlerle ona baktı.

Neler olup bittiğini tahmin edemedi. Her şeyin devam ettiğini, değişen bir şey olmadığını sandı, fakat değişen bir şey vardı: O da Cardinaud'nun artık kendi kendinin bilincine varmış olmasıydı.

Mozaik döşeli serin koridorun başında, mektup kutusuna bir mektup düştüğünü işittiğinde ürpermedi, mektubu almak için kahvaltısının bitmesini bekledi. Zarfın üzerinde Mösyö Mandine'in anteti vardı.

"Sevgili dostum,

Lütfen mümkünse en kısa zamanda büroya gelebilir misiniz? Şimdiden teşekkür ederim.

Sevgilerimle."

Hiçbir hayale kapılmadı. Ona güzel bir haber vermek için çağırıyor olamazdı. Her şeye hazır olduğundan, ağır adımlarla, tanıdığı insanları, kepenklerini açan dükkâncıları selamlıyarak Balıkhanenin rıhtımına yöneldi.

Sıradan bir günmüş gibi büroya girdi, fakat ceketini değiştirmedi. Sıkıntılı görünen, halinde tavrında kız arkadaşlarından birini çirkin hikâyeleriyle, belki de uydurduğu ayrıntılarla lekelediği zamanlarda olduğu gibi kaçamak, yakışıksız bir şeyler bulunan Bourgeois'ya soru sormadı.

- Girin Cardinaud...

Mösyö Mandine de sıkıntılıydı.

- Yeni bir haber?

- Yok beyefendi...

- Bakın dostum... Kafam çok karışık... Benden on beş gün izin istediniz, ben de özel durumunuzu göz önüne alarak hemen verdim... Bourgeois arabalı arkadaşlarıyla cumartesi günü gidecekmiş... Dün akşam bana, eğer önceden kararlaştırıldığı tarihte izne çıkamazsa, uzun zamandır sabırsızlıkla beklediği bu yolculuktan vazgeçmektense işinden vazgeçeceğini söyledi...

Cardinaud susuyordu, arkasından ne geleceğini çoktan tahmin etmişti.

- Elbette ki büroyu kapatamayız... Bourgeois'nin kusurları vardır... Benimle bu tonda konuşulmasından hoşlanmam; ne var ki amcası önemli müşterilerimizden, babası da Vilayette mevki sahibi... Düşündüm ki...

Umduğunun aksine, Cardinaud ona yardım etmiyordu, patron ise bakışlarıyla ona nafile yalvarıyordu.

- Siz, siz bir memurdan ziyade bir dostsunuz... Günün birinde burası sizin olabilir...

Cardinaud bunun doğru olmadığını biliyordu, nasıl ki bir eşeği yürütmek için burnunun dibinde havuç sallarlarsa, onu da daima bu vaatle aldatmışlardı.

- Daha geçen gün, para sıkıntısı içinde olduğunuzda, ilkelerime rağmen size yardım etmekte tereddüt etmedim... Sizden rica ediyorum, madem ki araştırmalarınız bir sonuca varmıyor, madem ki durumu sizin için daha da zorlaştırmaktan başka bir işe yaramıyor, pazartesi sabahı işinizin başına dönün... Söyleyin Cardinaud, size güvenebilirim değil mi?...

- Geleceğim beyefendi...

- Teşekkür ederim dostum... Biliyordum... Bunlar bir yana, çok iyi bir düzen kurduğunuzu, çocuklarla ilgilenmesi için ciddi birini bulduğunuzu duydum... Çok memnun oldum... Göreceksiniz her şey düzelecek...

- Evet beyefendi...

Verdiği söz havaya verilmiş bir söz değildi. Günlerden perşembeydi. Pazartesi günü her şeyin sona ereceğine, düzene gireceğine kanaat getirmişti.

Belki değişen bazı şeyler olurdu, ama kimse farkına varmazdı. Bu büronun havasını artık aynı biçimde solumayacak, sabahları ceketini değiştirirken ve dolmakalemini masanın üzerine koyarken aynı keyifle iç çekmeyecekti. Ne fark ederdi ki?

- Nereye gittiği hakkında hiçbir fikriniz yok mu?

- Henüz yok beyefendi...

- Bana kalırsa Paris'e gitmişlerdir ve bilirsiniz Paris'te birini bulmak... Pekâlâ! Pazartesiye görüşürüz dostum... Cesaretinizi kaybetmeyin!

Bourgeois'nın tokatlanmayı veya sitem edilmeyi bekler gibi bir hali vardı. Cardinaud elini sıkmadan ona sadece:

- Hoşça kalın... dedi.

Ve yoluna önceki akşam bıraktığı yerden devam etti, bıkıp usanmadan. Evlerinin önünden geçerken birkaç dakikalığına içeri girdi, gölgeli mutfak-mahzende annesinin yanına oturdu, annesi ona:

- İzinde misin? diye sordu.

- Pazartesiye kadar...

Bir fincan kahve içti.

- Babam iyi mi?

- Sorgun dalları satın almaya gitti...

Gezinti Yoluna çıkıp sonuna kadar, Rudelière mahallesine kadar yürüdü. Üzerinde "Aile Pansiyonu" yazan ve bitişiğinde bir garaj olan yeni bir evin önünde durdu. Zili çaldı. Küçük masalarla dolu bir odada sofrayı şimdiden kurmakta olan ve sağlıksız görünüşlü bir kadın ona kapıyı açtı.

- Léon burada mı?

- Splendide Oteli'nin önünde bekliyordur... Rembali'den gelmediniz mi?...

- Ben geçtiğimde orada yoktu...

- Müşteri almıştır, ama hep oraya döner...

Doğruydu. Léon, cephesi pastaneye benzeyen beyaz bir otelin karşısında, taksisinin direksiyonundaydı.

- Günaydın Léon...

- Günaydın Cardinaud...

Eskiden sınıfın en kötü öğrencisiydi. Daha sonra tamircilik yapmıştı. Ardından taksitle bir araba satın almış ve hesap kitap işlerinden hiç anlamadığından, kâğıtlarını incelemesi için Cardinaud'ya gelmişti.

Şimdi ise oldukça büyük bir ev kiralayabilecek duruma gelmişti, karısı da bir aile pansiyonu işletiyordu; kışın Güney Fransa'ya çalışmaya giderlerdi, karısı aşçı, kendisi şoför olarak.

- Seninle biraz konuşabilir miyim?

- Gel bir şeyler içelim...

Yan sokakta bir birahane vardı, bu saatte boştu.

- Ne içersin?

- Sen ne istersen...Senden bir şey rica edeceğim... Şehirdeki bütün taksileri tanırsın...

- Hatta yazın Paris'ten gelip müşterilerimizi çalanları bile...

Cardinaud tuhaf bir hisse kapılmıştı. Günlerden beri ilk defa, biriyle konuşurken, karşısındaki ona talihsizliğini ima edercesine, özel bir şekilde bakmıyordu.

- Başıma gelenleri biliyorsun değil mi?

- Ne geldi başına? Ciddi bir şey değil ya?... Bilirsin bizler bu mevsimde şehirde olup bitenlerle hiç ilgilenemeyiz... Daha ziyade yabancılarla birlikteyiz...

- Karım gitti...

- Ya!

Léon başını nazikçe eğdi, ama pek şaşırmış görünmüyordu.

- Nereye gittiğini biliyor musun?... Taksiye ihtiyacın var mı?...

- Hayır ... Dinle...

Zerre kadar utanmıyor, sıkılmıyordu. Tezgâhın arkasındaki bir taburenin üstüne çıkarak aynaları tebeşir tozuyla silen garson kızın onu dinleyip dinlemediği umurunda değildi.

- Titine'in oğlunu hatırlıyor musun?

- Mimile'i mi?... Nerelerde şimdi?

- Karım onunla gitti... Beni iyi dinle... Daha geçen pazar Emile *Küçük Yeşil Bar*'da saklanıyormuş...

- Kız kardeşi orada garson değil mi?... Meşhur bir...

Cardinaud'nun hayatında hiç telaffuz etmediği bir kelime daha.

- Ne yapmış?... Neden saklanıyormuş?

- Bunu sana anlatmak uzun sürer...

Yine de bu soru birden önünde ufuklar açmıştı. Léon'a gelmekle iyi etmişti. Bu adam cahil olabilirdi. Oldukça avamdı. Ama

gerçeklere anında parmak basmayı biliyordu.

Emile, saati çaldıktan sonra, Drouin'in şikayetçi olmadığını bilemezdi. Polisin peşinde olduğunu sanıyordu. Parası yoktu. Marthe'a yazmıştı. Biri, şüphesiz kız kardeşi, mektubu Gare caddesine götürmüştü.

Şimdi çiftin üç bin frankı vardı. Önce La Mothe-Achard'daki hana saklanmışlardı.

Chitard henüz tam olarak iyileşmediği, yüzündeki yaralar henüz kapanmadığı için mi?

- Devam ediyorum... Beni iyi dinle... Chitard...

- O da kim?

- Ben de soyadını bilmezdim... O işte... Chitard La Mothe-Achard'da üç gün kaldı...

- Karınla mı?

- Evet...

- Oraya gittin mi?

- Sonradan... Gitmişlerdi... İşte bu yüzden sana ihtiyacım var...

Léon bir sigara sardı, kendisinden ne beklendiğini anlamak için çaba harcıyordu.

- Hancı kadına göre Sables'dan bir taksi gelip almış onları...

- Bu ne zaman olmuş?

- Dün... Dinle!... Patron kadının söylediğine göre kasketli bir tipin kullandığı eski bir arabaymış...

Léon konunun kendi sahasına girdiğini hissediyor ve dimdik karşıya bakıyordu.

- Eski bir araba... Kasketli bir tip... Dur yahu!...Anladım galiba... Her şeyden önce bu araba büyük bir garaja ait değil... Paris'li bir taksi de değil, öyle olsa patron kadın tanırdı...

Birasını içti, kahverengi bıyıklarını sildi.

- Mimile'in saklandığından emin misin?... O halde herhangi birine değil tanıdığı birine gitti... Anladım!

Ayağa kalktı ve elini Cardinaud'nun omuzuna koydu.

- Gugusse'ü hatırlıyor musun?... Hani bir akşam seni paten sahasında itmişti de az kalsın bacağını kıracaktı... Otelde komiydi... Sonra rıhtımlarda çalıştı... Geçen yıl, nasıl buldu bilmiyorum ama külüstür bir araba bulup taksiciliğe başladı... Suyun bu yakasında değil ama, burada onun arabasını istemezlerdi... La Chaume'da... Alem yapmak için karaya çıkan tayfaları alırdı... Şimdi sen söyleyince hatırladım... Onu son gördüğümde *Yeşil Bar*'ın iki adım ötesinde bekliyordu, tam Passage'ın önünde...

Léon masanın mermerine bozuklukları atıp kapıya yönelirken, doğal bir tavırla:

- Seni götüreyim mi?... Eğer orada değilse, onu bulabilirim de...

Gezinti Yolunda, üzerinde pantolon askıları, dışarıya hava almaya çıkmış *Splendide*'in patronuna döndü.

- Beni soran olursa çeyrek saat sonra buradayım... Biniyor musun?

Her ikisi de bir tereddüt geçirdi. Cardinaud arabaya bir müşteri olarak mı binmeliydi, yoksa ön koltuğa mı geçmeliydi? Nezaketen öne geçti ve bundan dolayı arkadaşı ona minnet duydu.

- Önce gidip Gugusse'ün dönüp dönmediğini öğrenelim... Çünkü onunki gibi bir külüstürle uzağa gittiyse...

İnsanlar bir taksinin önünde oturan Cardinaud'yu tanıyıp dönüyorlardı. Léon dokların etrafından dolaştı. Mösyö Tinant'ın bürosunun yakınlarından geçerken, Cardinaud'ya, o camlı bekleme odasında sanki çok uzun zaman önce beklemiş gibi geldi. Passage'ın önünde durdular.

- Beni burada bekle...

Léon haklıydı. Ağzında kötü sarılmış sigarası, biraz bayağı yürüyüşüyle *Yeşil Bar*'a rahatlıkla yaklaşabilirdi. Mimile'in kız kardeşiyle şakalaşıp onun arkasından küçük kahveye girdi.

Çeyrek saate yakın orada kaldı.

- Benimle gelmeseydin keşke... Cadı karı seni gördü!... Durumdan şüphelenip konuşmak istemedi... Bütün bildiğim Gugusse'ün dün akşam döndüğü... Nereye gittiğini bilmediğini söylüyor... Sabah bire kadar içmiş... Nerede oturduğunu bilmiyorum, ama arabasını nereye park ettiğini biliyorum...

Cardinaud küçük kanalın öbür tarafından, bürosunun pencerelerini gördü ve Mösyö Mandine'in dışarıda olduğunu anladı, zira Bourgeois pencereleri açmıştı, sigara dumanının dışarı süzüldüğü görülüyordu.

- Bu saatte daha yeni kalkmıştır, anladın mı... Onun gibiler sadece geceleri çalışırlar... Tanıdığım bir adam vardı, krupiyeydi, gece yarısından sonra casinonun karşısında bekleyip, arabaya binen ve bahşiş diye farkında olmadan bir avuç marka veren kumarbazları götürmemi teklif etmişti... Ona da söylediğim gibi ben evliyim, aile babasıyım ve bu tarz şeyler...

Sokağa tükürdü, önceki akşam avluya tüküren Dédé gibi. Biraz sonra otomobil Balıkhanenin yüz metre ötesinde, suyun kenarında durdu.

- Bu sefer hiç gözükmesen daha iyi... Odası kunduracı Lucas'ın üst katında olacak... Lucas babayı hatırladın mı?...

Arabadan inip dar bir sokağa doğru yürüyerek uzaklaştı. Cardinaud park etmiş arabanın ön koltuğunda öylece oturmaktan rahatsız olup indi ve bir yukarı bir aşağı yürümeye başladı.

Balık mezatı saati değildi. Rıhtımdaki vagonlara sandık sandık balık yüklenmekteydi, satıcı kadınlar vagon katarının gölgesinde oturmuşlar, müşterilere seslenip taze deniz ürünlerini gösteriyorlardı.

Hava biraz kapamıştı. Sanki gün bitmeden fırtına kopması kaçınılmazmış gibi, rüzgar kâh denizden kâh karadan esiyordu.

Cardinaud'nun gözü farkında olmadan Balıkhanenin yakınındaki bir balıkçı kahvesine takıldı. Oradaki bir yüzü tanıyarak irkildi ve başını çevirmek istedi, ama çok geç kalmıştı: Dédé onu

görmüş ve ona dostça işaret etmekteydi.

Eski mahkûm yalnız değildi, masada üç-dört ihtiyar daha vardı. Hepsi birden dönüp baktılar, sonra da onunla konuşmak için eğildiler.

- Oğul Cardinaud'yu tanıyor musunuz? diyorlardı herhalde. Karısı...

Dédé ayağa kalkmış, gelip onunla içmesi için Cardinaud'ya işaret etmekteydi, Cardinaud ise nasıl reddedeceğini bilmediğinden, anlamazlıktan geliyordu. Çekip gitmek istiyordu, ama otomobil oradaydı, indiğini görmüşlerdi; Léon onu arardı...

Dédé onun yerinden kıpırdamadığını görünce, masadan ayrılıp hafifçe yalpalayarak karşıya geçmişti. Elini uzattı.

- Merhaba!...

Gözlerini kısarak taksiye baktı, sonra da Léon'un gözden kaybolduğu dar sokağa.

- İz peşinde misiniz?

- Bir arkadaşla beraberim... diye geveledi Cardinaud becerik-sizce.

- Öyle olsun!... Benimle burada karşılaşmak canınızı sıktı ha?... Yok demeyin... Dün akşam hissettim zaten, size anlattıklarım konusunda pek gönüllü değildiniz... Ama size şunu söyleyeyim evlat... Dédé şu veya bu işi yapmayı bir kere aklına koymuşsa... Dédé öyle kolay kolay kül yutmaz, o ne ihtiyar tilkidir...

Sesini değiştirip, neredeyse tehditkâr bir tonla:

- Arkadaşı nereye gönderdiniz?

- Sizi temin ederim ki...

Rahatsız olmuştu elbette. Durum, topluluk içinde ağır bir pot kırıldığı zamanki kadar tatsızdı. Ama zayıflık göstermedi, şeytana uymadı.

- Eve dönmem gerek... dedi saatine bakarak.

- Hayır! Olmaz! Arkadaşınızı beklemeniz gerektiğini biliyorsunuz... En iyisi biz sokağın karşı tarafında oturalım, zira nereden

çıkacağını merak ediyorum... Bizimkinin anasıyla kız kardeşini mimledim zaten... Yığınla hikâye öğrendim... Benim gibi her yerde gözü olan birinin birkaç saat içinde neler öğrenebileceğini tahmin edemezsiniz... Bakın!... Arkadaşınız da geliyor işte...

Léon alçak damlı bir evden çıkmaktaydı ve Cardinaud'yu ihtiyarla beraber görünce bir an durdu. Sonra tereddütlü adımlarla ilerledi.

- Merhaba, dedi Dédé ona elini uzatarak. Ben Mösyö Cardinaud'nun bir ahbabıyım... Orada size ne söylediler?

Cardinaud konuşmaması için arkadaşına gözleriyle yalvarıyordu.

- Bir şey demediler... Niye?

- Tamam!... Anladık!... Gidip kendim bakarım!...

Yine kötü kötü bakmaya başlamıştı, biraz sitemli bir bakış.

- Nasıl isterseniz kuzucuklarım... Bu yapacağım şeyi yapmamı engellemez, hele sizin gibi iki çaylak...

İki adam taksiye bindiler.

- Şimdi nereye gidiyorsun? diye sordu Léon, keyfi kaçmıştı.

- Bilmiyorum... Onu gördün mü?...

- Burada durmayalım... En iyisi *Splendide*'e doğru gidelim... Kimdi o?

- Mimile'e kızgın olan biri... Gugusse ne dedi?

- Daha yataktaydı, ağzı çiriş gibiydi... Cebindekileri masaya boşaltmıştı, bir yüz franklık gördüm... Hemen durumu anladı... "Baksana Gugusse...", diye başladım. Şırak diye lafı ağzıma tıkadı: "Ben senin niye geldiğini biliyorum... Sen oğul Cardinaud'nun arkadaşısın, okul arkadaşlarını tanımazlıktan gelen, sigorta işine girdi diye böbürlenen Cardinaud'nun... Öğrenmek istediğin şeye gelince, hava alırsın... Mimile iyi biri..."

Taksi *Splendide*'in önünde durdu. İki adam tekrar birahaneye girdiler, içeride dört müşteri sabahın on buçuğunda bölot oynuyordu.

- Ne haber Léon?

- İyilik...

En dipteki masaya oturdular.

- Emma bize bira... Soğuk olsun... Canım sıkıldı ahbap... Elimden geleni yaptım... Senin onun zannettiği gibi biri olmadığını, Mimile'in alçağın teki olduğunu, senin iki çocuğun olduğunu söyledim. Bana ne cevap verdi dersin: "Anan güzel mi?"

Bu pis sözler artık Cardinaud'yu etkilemiyordu. Gıkını çıkarmadan dinliyordu. Halbuki daha bir hafta öncesine kadar böyle sözlerin olmadığına inanırdı.

Léon onun bu sakinliğine şaşıyor, hatta bu biraz da sinirine dokunuyordu.

- Merak ediyorum nasıl oldu da karın...

Tamam işte! Gidip onu bulmak gerekiyordu!

- Onları bir yerlere götürdüğünü saklamadı. La Mothe-Achard'dan saat kaçta ayrılmışlar?

-Yarıma doğru...

Léon dudaklarını oynatarak aklından hesapladı.

- Akşam saat altıda Gugusse dönmüştü, bunu Titine'in kızından öğrendim... Hızlı sürmüşse bile, arabasının gidebileceği kadar hızlı, yine de her kahvede mola vermeden edememiştir... Gidiş dönüş, iki yüz kilometreden fazla kesinlikle yapmamıştır, hatta daha az...

Léon'un içinden sınıf arkadaşını sarsmak, ona şöyle demek geliyordu:

- Haydi kıpırda biraz, konuş, şikayet et, tahminde bulun, zihnini kurcalayan her neyse, geviş getiren bir öküz gibi orada boyuna onu düşünüp durma...

Meseleyi önemsiyordu, belki de mesleğiyle ilgili olduğu için...

- Anlıyor musun!... Bizler, müşterilerin gitmek istedikleri yerleri biliriz... Farzet ki Paris'e gitmek istediler, veya Bordeaux'ya,

veya büyük şehirlerden birine... O zaman Gugusse'ün taksisine ihtiyaçları olmazdı ki... La Roche'a kadar otobüsle giderlerdi... Oradan da her yere tren bulabilirlerdi... Rıhtımdaki o ihtiyar, tam olarak kimin nesi?

- Eski bir kürek mahkûmu, sırf Mimile'i öldürmek için kalkıp Gabon'dan gelmiş... Bana dün söyledi...

Şurası kesin ki, Léon'un şaşkınlığı giderek artıyordu.

- Daha iyi ya! dedi.

Cardinaud cevap vermedi, birahanenin camlarını örten delikli perdelere bakıyordu.

- Ben Vendée'den ayrılmadılar derim... Niye bu tarafta kalıyorlar, hiçbir fikrim yok... Karını tanımam, bir-iki kere şöyle bir görmüştüm o kadar... Mimile'e gelince, onu görmeyeli on iki yıl oldu... Ama onların yerinde olsaydım... Dur bakalım!... Paraları var mı?

- Üç bin frank...

Léon yan gözle ona baktı ve anladı.

- Üç bin frank fena para değil, bununla... Çok geç kalınmadıysa eğer, bir yolu bulunur muhakkak...

Teklif etsin mi etmesin mi tereddüt ediyordu, çünkü bir işi, karısı, çocukları, denkleştireceği bir bütçesi vardı. Arada sırada sinemaya giderdi. İhtiyar kürek mahkûmu onunla nasıl başa çıkılacağını bildiğinden, Gugusse'ün dili çözülürdü belki... Yapılacak tek şey onu kollamak, onu izlemekti... Sonunda bir şeyler...

- Dinle, eğer istersen ve eğer bu bir-iki günden fazla sürmeyecekse...

Cardinaud neredeydi? Ne düşünüyordu? Kıpırtısızlığı insanı etkiliyor, hatta rahatsız ediyordu.

- Tabii onu hakikaten geri istiyorsan...

Cardinaud ciddi, sakin yüzünü ona çevirdi.

- Böyle olmaz... dedi başını sallayarak.

Böyle olmazdı; böyle bayağı, hayalci yollarla işleri düzene so-

kamazlardı. Bu olay başka bir düzlemde geçiyordu, ve Léon, yürekli bir insan olmasına rağmen, bu düzlemde onu izleyemezdi.

Bu şekilde davranmakla vakit kaybettiğini bile düşündü. İzlediği yolda kimse ona eşlik edemezdi.

- Teşekkür ederim Léon...

- Borcum ne? diye sorsa mıydı acaba.

Ama şoför buna memnun olmazdı.

- Sana çok teşekkür ederim... Düşünmem lazım... Bana çok iyi davrandın...

İçtiklerinin parasını ödemek aklına gelmedi. Garson kızın Léon'un uzattığı parayı aldığını görünce farkına vardı, boş yere itiraz etti...

- Bunu unutmayacağım... Teşekkürler...

Kaldırımda onun elini sıkıp, deniz kenarındaki Gezinti Yolunun aksi yönünde uzaklaştı. Bu arada Léon ise, gücenmiş bir halde, Gugusse'ün haklı olup olmadığını düşünüyordu, Cardinaud'nun kibirlinin teki olup olmadığını...

VII

Şehirlerarası otobüs sarsıla sarsıla anayolda ilerliyor ve başlar aynı anda aynı tarafa, sola, sağa, öne, arkaya eğiliyor veya düşüyorlardı; sarsıntının şiddeti arttığında gövdeler, hıçkırık tutmuş gibi hopluyorlardı.

Cardinaud'nun karşısında oturan kadının başında geniş, biçimsiz, gevşek bir hasır şapka vardı; alacalı bulacalı oyuncaklarla kartpostalların dizildiği tezgâhlarda satılan türden bir şapka. Mora çalan kırmızı bir mayo giymiş, üzerine de beyaz ince pamuklu-dan bir eteklik geçirmişti.

Kadın Sables'dan kalkan otobüsteydi; Cardinaud, yola çıktıklarından bu yana okuyan, ceketsiz, şapkasız adamın onun kocası olduğunu La Roche'a geldiklerinde fark etmişti.

Sainte-Hermine'e kadar kadını bir daha görmemişti.

Şimdi, öne arkaya sallanarak Mareuil'e doğru ilerleyen araçta tam karşısında duruyordu. Dar, inatçı bir alnı; geniş yağlı bir yüzü; patlak gözleri vardı. Bir güneş ışını yandan boynuna vurmuştu, teninin geri kalanı mum rengindeydi.

Dışarı bakıyordu. Görmeden bakıyor da olabilirdi, Cardinaud'nun bazen gözlerini fal taşı gibi açıp ona diktiği halde onu görmemesi gibi. Saat beşti. Gökyüzü kızıllaşıyordu. Zaman zaman ışık atmosferden dağılarak yansıyor ve güneş ortaya çıkıyordu. Hava sıcaktı. Mum rengi deriden boncuk boncuk ter fışkırıyordu, özellikle de boynundaki kırışıktan; göğüsleri mayonun içinde

sıkışıp kalmışlardı.

Kadının kaşları çatıktı. Öküz koşulmuş bir arabanın yanından geçtiler. Yanı başında oturan ve manzaraya, duruşlara, kalkışlara, yolcuların gidiş gelişlerine kayıtsız kalarak okumayı sürdüren kocasına döndü.

- Bize yine fasulye vermeye kalkışır mı dersin?

Adam alnını kırıştırdı, zayıftı, gömleğinin kollarını yukarı kıvırmıştı. Sessizlik. Cardinaud hâlâ kadına bakıyordu, belki de o anda kadının onun alanında ne aradığını düşünüyordu.

Bir çiftlik... Bir ağaçlık... Yokuş aşağı inen bir yol...

- Hiç değilse teğmenin karısı gereken cevabı verdi!... Eğer o söylemeseydi ben söyleyecektim... Buralarda fasulyeye ne diyorlardı?

Kocası başını kaldırmadan:

- "Mogettes"...

Hepsi bu kadar. Kadın düşünüyordu; istemeden, farkında olmadan Cardinaud'ya bakıyordu. Cardinaud birden irkildi, bir ürperme geçti vücudundan, yüzünde müthiş bir sıkıntı ifadesi belirdi.

Ya yanılmışsa... Ya çok geç kalırsa... Yamaçtan aşağı son hızla inen otobüs ona göre yeterince hızlı gitmiyordu, fırtına öncesi bu bunaltıcı hava da sinirlerini iyice germişti.

Yolunu kendi başına seçmiş, izlemişti ve şimdi, on beş yirmi dakika içinde bu yolun doğru yol olup olmadığını anlayacaktı.

Léon, Guggusse'ün masasının üzerindeki bir yüz franklıktan bahsetmişti... Önceki gün Gugusse geç vakte kadar *Yeşil Bar*'da içmişti...

Demek ki Chitard ona para vermişti... O üç bin franktan...

Drouin onun gemide paçavralar içinde olduğunu söylemişti... O halde giysiler, ayakkabılar satın almış olmalıydı...

- *Trene binmek isteselerdi, La Roche'a kadar otobüsle giderlerdi...*

Ve eski taksi en fazla iki yüz kilometre yol yapmıştı... Yüz gidiş, yüz dönüş... Hatta daha az...

Cardinaud eve yemeğe dönmemişti. Matmazel şaşıracaktı. Doğru bir hareket değildi bu. Dönünce özür dilerdi. Sabahtan beri o otobüs senin bu otobüs benim sarsılıp durmuştu, şimdi ise...

Sinirli bir hareketle yumruklarını sıktı. Korkuyordu. Fırtına kopmak üzereydi, iyice yaklaşmıştı, ağır bir kamyonun gürültüsüne benzer bir ses duyulmaktaydı.

Marthe'ın daima ölçülü, vurgusuz, tutkusuz sesi:

- Neden Tesson enişteden istemiyorsun?

Yol boyunca aile pansiyonundaki fasulyeleri düşünen kadın - Paris'li küçük insanlardı şüphesiz- kocasını dirseğiyle dürttü, çünkü Cardinaud'nun düşünceleri tuhaf bir şekilde, bir film şeridi gibi yüzünden geçmekteydi, o ise hiçbir şeyin farkında değildi.

Marthe'ın bundan yıllar önce Tesson enişteden istemesini önerdiği şey, evin arsasını satın alabilmek için gereken on bin franktı.

- Sables'a geldiğinde bize uğramıyor! diye cevap vermişti.

- O kimseye gitmez... Onun tarzı böyle... Ama bana demişti ki, eğer günün birinde ona ihtiyacımız olursa...

Ailenin zengin adamıydı. Madam Vauquier'nin kız kardeşiyle evlenmişti, yani Marthe'ın teyzesiyle, kadın kendisinden yirmi yaş küçüktü.

Eskiden Paris'te, Voltaire bulvarı tarafında kayışlar, kunduracı malzemeleriyle ilgili büyük bir işi vardı. Hoş, tatlı bir adamdı, biraz sağırdı, daima açık renk giyinirdi, terlikleri ayağından eksik olmazdı, hareketleri ölçülüydü.

Karı koca, Mareuil'den iki kilometre ötede, tepedeki güzel bir malikânede yaşıyorlardı. Cardinaud oraya her gidişinde, ki bu üçü dördü geçmezdi, enişteyle teyzeyi parkta görmüştü. Görüntü her seferinde aynıydı. Mareuil, ırmağın kıyısında, cıvıl cıvıl renkleri olan bir oyuncak gibiydi. Beyaz yollar tepeleri aşıp yemyeşil

korularda kaybolurlardı. Üzerinde *"Mimozalar"* yazan beyaz bir bahçe parmaklığını iterek içeri girilirdi. Ve güllerin arasında, kırmızı kiremitli bir çatıya birkaç adım uzaklıkta, bir şemsiyenin altında, beyazlar giymiş yaşlı bir beyle yanında örgü ören incecik saçlı karısı Elvire'le karşılaşılırdı.

Cardinaud "enişte" demez, "Mösyö Tesson" derdi. Bir keresinde ona sigortacılıktan bahsedecek olmuş, Mösyö Tesson da ona düşünceli bir ifadeyle bakmıştı.

- "Mimozalar" için ve Nice'teki evimiz için ne kadar prim ödüyorum dersiniz?

Cardinaud çabucak hesapladığından dolayı gurur duyarak atılmıştı:

- Yaklaşık üç bin frank... Kapsam dışı riskler pek bir şey tutmaz, fakat buna karşılık sahip olduğunuz koleksiyonlar...

- İlk prim komisyon yerine geçiyor değil mi? Elli yıldır ticaretle uğraşırım, bu zaman zarfında bazı alışkanlıklar edindim ve başka konularda olduğu gibi sigorta şirketleri hakkında da fikir sahibiyim. Siz Marthe'in kocasısınız. Zarara uğramanız doğru olmaz...

Mösyö Tesson ona, boynunun borcuymuş gibi sadece üç bin franklık bir çek verdiğinde Cardinaud çok utanmıştı.

- Aynı kapıya çıkar, öyle değil mi?

Su damlaları otobüsün camlarından süzülüyordu. Bir ara hava iyice kapadı ve birden dolu yağmaya başladı, sanki arabanın çatısında oyuncak bir trampet çalıyordu.

Hemen ardından seller boşandı. Sırılsıklam olmuş atlar başları önde yürüyorlardı, arabacı başına bir torba geçirmişti.

- Emile...

Cardinaud kadının kocasına öyle sert baktı ki... Hayır! Elbette bu başka bir Emile'di...

- Durağın karşısındaki barda fırtınanın dinmesini beklememiz gerekecek... Yemeğe geç kalacağız...

Kocası başıyla onayladı, karısının belli etmeden ona Cardinaud'yu göstermeye çalıştığını anlamadı.

...Yeterince paraları yoktu, bütün mesele buradaydı. O yüzden Vendée'den hemen ayrılmamışlardı! O yüzden dolanıp duruyorlardı, ta ki Marthe bir zamanlar kocasına da dediği gibi:

"Tesson eniştemden isteyebilirim...", diyene kadar.

Kendini toparladı. O sırada yanlarından fırtına gibi bir şey geçti. Gölcüğe dönmüş yoldan sular sıçradı. Eski gri bir otomobildi. Emin değildi. Bu bir gerçeklikten ziyade bir histi, ama şoförün yanındaki adam...

- Affedersiniz hanımefendi...

Kadının ayağına basmıştı; Sables'dan aldığı alengirli sabolaların içindeki çıplak ayaklarına.

- Önemi yok...

Kaç kilometre kalmıştı?... Eğer Gugusse'ün otomobilindeki sahiden Dédé ise, demek ki yanılmamıştı, ve bunu tek başına akıl etmişti...

Manzara seçilmiyordu. Yağmur her şeyi bulanıklaştırmıştı. Kadın her şimşek çakışında kocasının koluna yapışıyor, o ise okumaya devam ediyordu.

Bildiğini bilmedikleri öyle çok şey biliyordu ki, kendine karşı bile bilmezmiş gibi davranıyordu!

Mösyö Mandine'in vaatleri mesela...

- Mösyö Mandine bana söz verdi, bir gün...

Gülümsüyordu. Günün birinde patronunun ortağı olacağına inanıyormuş gibi yapıyordu.

- Bugün de Mösyö Mandine çok nazik davrandı...

Halbuki biliyordu ki Mösyö Mandine iyi günlerinde herkesle böyleydi, hemen arkasından ise:

- Ne baş belası!... demeye hazırdı.

Ya Cardinaud'ya selam veren mahalle sakinleri, noter, büyük tüccarlar!

- İyi bir çocuk... Biraz saf... Sanıyor ki bu sadece onun başına...

Ya Marthe?

Marthe onu sevmiyordu, onu hiç sevmemişti, onu hiç sevmeyecekti. Bunu eskiden beri biliyordu. Bu önemli miydi ki? O onu seviyordu ya, bu yeterdi; onun karısı olması, onun evinde yaşaması, ona çocuklar doğurması ona yetiyordu...

Bu insanların sandığından çok daha basitti!

Ayaktaydı. Yolcuların bacakları arasından kendine yol açıyordu.

- Affedersiniz beyefendi... Affedersiniz hanımefendi...

Son iniş Mareuil'dekiydi... Sabırsızlıktan, içindeki sıkıntıdan başı dönüyordu... Orada, solda, *Yeşil Meşe* hanının önünde, yağmurun altında duran sahiden de Gugusse'ün arabasıydı.

İnsanlar üzerinden sular damlayan, ortası su dolmuş tentenin altına sığınmışlardı. Şehir tanınmaz haldeydi. Her şey kirlenmiş, bulanıklaşmıştı. Pazarda, ne oyuncakları ne de döner kartpostal sergisini içeri alacak vakit olmuştu. Satıcı kadının biri, elinde şemsiye, onları kuru bir yere koymaya çalışıyordu.

- Affedersiniz beyefendi...

Geçerken sürücünün sırtına değdi, durağa gelmeden otomatik kapıyı açmaya uğraştı, ama nafile.

- Bir dakika lütfen... Biletiniz...

Bütün ceplerini karıştırıp bileti bulduktan ve nihayet kendini dışarı attıktan sonra yağmurun, gök gürültüsünün, şimşeklerin altında koşup bir restoranın serin ve ıslak sükûnetine daldı.

Otobüs boşalıyor, herkes onun arkasından salona giriyordu, döşeme çamur içinde kalmıştı. Kırmızı mayolu kadın:

- Hah işte yine o!... der gibi ona bakıyordu.

Sanki Les Sables'dan beri birbirlerini takip ediyorlardı.

- Telefonunuz var mı?

- Dipte, soldan ikinci kapı...

En emin yol buydu: Önce emin olmak Marthe'ın... Sayı hafızasından gurur duydu... On yıl önce bir defa, sadece bir defa Mösyö Tesson'a telefon etmişti, köprünün yakınındaki başka bir restorandan.

- Alo!... Matmazel, 17 lütfen...

- Telefonun çalışıp çalışmadığına bir bakayım...

Cızırtı... Allah vere de hatlar bu fırtınada...

- Alo... Alo... 17 mi?... Mösyö Tesson orada mı?... Siz misiniz Mösyö Tesson?...

Eli titriyordu. Telefon kulübesi ıslak yün kokuyordu, ahize de yapış yapış olmuştu.

- Ben Cardinaud...

Sessizlik, sanki onun Cardinaud olup olmaması Mösyö Tesson'u ilgilendirmiyormuş gibi.

- Söyler misiniz... Marthe sizde mi acaba?...

Ya hat kesilirse? Ya fırtına birden...

- Alo, duymuyorum...

Karısının enişteşinin ağır işittiğini hatırlayıp bağırdı.

- Siz misiniz Cardinaud, dedi nihayet hattın öbür ucundaki sakin bir ses.

- Marthe... Karım sizde mi diye soruyorum...

- Ne dediniz?... Marthe'la buluşmaya mı geliyorsunuz?...

- Sizde mi?

- Onunla konuşmak mı istiyorsunuz?... Bekleyin... Yeni geldi, karımla yukarıdalar, sırılsıklam olmuş da...

O an Cardinaud'nun gözlerinden yaşlar boşandı. Ne diyeceğini bilemedi. Enişte, hattın öbür ucunda, tekrar edip duruyordu:

- Alo!... Alo!... Kestiler mi?...

Böylesi daha iyiydi. Başka ne diyebilirdi ki? Beceriksizce telefonu kapattı. Şaşkın gözlerle kırmızı mayolu kadına baktı, kulübeden çıkarken neredeyse ona çarpıyordu.

- Bir şey ister misiniz? diye soruyordu patron, elinde bir içki

şişesi.

Evet diye cevap verdi. Tezgâhın yanında ona ufak bir yer açtılar. Birden cüzdanını kaybettiğini sandı, sonra buldu.

- Borcum ne?...

Buğulu aynada, iki şişe arasından kendini gördü, güçlükle tanıdı. Ne var ki içindeki sıkıntı somut bir meseleyle ilgiliydi, bu bir zaman meselesiydi, dakika, belki de saniye meselesi. Çamurlu su oluk gibi akıyor, tenteler şaklıyordu, solgun yüzler camlara yapışmıştı, o ise fırlayıp çıktı, yokuşun ortasında Dédé'nin arabasını gördü.

Çok hızlı düşünmek, yanılmamak gerekiyordu. Karısıyla iki kere *Yeşil Meşe*'de kalmışlardı. Onların Mösyö Tesson'un akrabaları olduklarını bilirlerdi. Tanıdığı Marthe'ın bu hana onunla birlikte geleceğine ihtimal veremiyordu...

Kafasındaki bütün bu varsayımlar birer gerçeklikti. Gereken yapılmalıydı. Tereddüt edecek vakit yoktu.

Chitard şüpheciydi. Gugusse'ü tanırdı. Nerede ineceğini söylemeden, arabayı herhangi bir yerde durdurmuş olmalıydı.

Cardinaud yine Marthe'ın bir cümlesini hatırladı. Oltayla balık tutan bir sürü insan vardı. Burası Lay kıyısında, Mareuil'den bir buçuk kilometre ötede, bir barajın yakınında, hana dönüştürülmüş eski bir değirmendi.

- *Gelecek sefer*, demişti, *burada kalırız*...

Evet! Gelecek sefer... Gelecek sefer bu seferdi, ama onunla birlikte değildi...

Önceki gün gelmişti... Peki ama neden eniştesini görmeye ancak şimdi gidiyordu?... Korkudan mı?... Ne ki Tesson... Yaşlı çift bazen iki günlüğüne Royan'a giderdi... Belki de Tesson'lar yeni dönmüşlerdi... Büyük bir arabaları vardı, arabayı bahçıvan kullanırdı...

Cardinaud suda mı yoksa karada mı yürüdüğünü bilmez haldeydi. Giysileri, ayakkabıları su içindeydi. Soğuk su yüzünden

aşağı süzülüyor, heyecanı artıyordu, küçük şehirden çıkıp iyi bildiği bir yola girdi, kendi kendine:

"Anlıyor musun Marthe... Gerekliydi...", dedi.

Dédé'nin arabasının yola koyulmasından korkarak, arasıra dönüp arkaya bakıyordu. Yol bir dikleşiyor bir alçalıyordu. Bir meşenin altına sığınmış bir aile gördü, çocuklardan birinin sırtına babalarının alpaka ceketini koymuşlardı. Damlalar havai fişek gibi pıtır pıtır ırmağın üzerine düşüyordu.

Onu ürkütmemek gerekiyordu. Eski değirmenin avlusuna çıkan patikadan geçmek daha iyi olurdu. Masaların üzerinde hâlâ kırmızı kareli örtüler vardı.

Nihayet hedefe varmıştı, onun avludan geçtiğini gören bir genç kız gelip ona kapıyı açtı, mutfak kapısını.

- Sizinki de iyi cesaret doğrusu!...

İçeride fırtınanın dinmesini bekleyen birkaç kişi ilişti gözüne.

- Su şatosunun üzerine düştüğü doğru mu?

Ne? Kim? Açık bir kapı vardı. Yeşil boyalı bir duvarın üzerinde içkinin zararlarıyla ilgili bir afiş ile bölgedeki tüm kahvelerde bulunan bir takvim asılıydı.

Cardinaud ilerledi ve uzun, cilalı masaların, dağınık bir halde duran sıraların bulunduğu, kirişleri açıkta basık tavanlı salonda onu gördü; sıralardan birinin ucunda oturmuş, yüzünü küçük camlı pencerelerden birine dayamıştı.

Kendi kendine, acaba konuşabilecek miyim diye düşündü. Mimile'i tanımıştı, dahası gördüğü kişi yüzü kırış kırış olmuş şimdiki gergin Mimile değil, kızıl saçları daima gözünün önüne düşen o küçük çocuktu. Bu o kadar sahiciydi ki:

- Mimile!... dedi.

Öteki kedi gibi yerinden sıçrayıp ayağa kalktı, kolunu da darbelerden korunmak istercesine yukarı kaldırdı. Dudakları titriyordu. Müthiş zayıftı, bir deri bir kemik kalmıştı. Ağzı...

- Benden ne istiyorsunuz?...

Bütün bu koşturmaca amacına ulaşmıştı işte, artık Cardinaud... Eli alışkanlıkla bir iskemle arkalığı aradı, bulamayınca masalardan birine dayandı. Göğsünde tarifsiz bir sıkıntı vardı, insan kusmak üzereyken de böyle olurdu, kulaklarında şu cümle uğulduyordu:

- *İsa üçüncü defa düştü...*

O İsa değildi, pek önemli biri değildi, oğul Cardinaud'ydu, ama Tanrı şahidiydi ki elinden geleni, elinden gelen her şeyi tüm kalbiyle, tüm ruhuyla, varlığının tüm gücüyle yapıyordu.

Tekrar konuşmadan önce tükürüğünü yuttu, sesi de boğazı gibi kuruydu.

- Dédé burada...

İşin garibi, birden Mimile'in onunla eskiden olduğu gibi senli benli konuşmasıydı.

- Ne diyorsun?

Güvensizdi, hırçındı. Korkuyordu.

- Dédé... Port- Gentil'den... Otomobilde, buradan iki kilometre ötede...

- Ona sen söyledin değil mi?

Cardinaud'nun hayır anlamında başını sallayacak gücü vardı hâlâ. Chitard yaklaşmayı göze alamıyordu, ihtiyatlı davranıp aralarında bir masa bırakmıştı.

- Ne dedi?...

- Seni...

Telaffuz edilmesi güç bir kelimeydi. Cardinaud alışık değildi.

- Seni öldüreceğini.

Öteki, ellerini kıracakmış gibi sıkarak, kudurmuşcasına bağırdı:

- Para Marthe'ın çantasında!... Benim cebimde tek kuruş yok, hiç... Ben...

Cardinaud onun tezgâhın çekmecesine fırlattığı bakışı gördü.

Sonuna kadar gitmeye karar vermemiş miydi? Cüzdanında, Mösyö Mandine'in ödünç vermiş olduğu iki bin frankın bin frank kadarı hâlâ duruyordu.

Mimile'in keskin bakışı onun hareketini izledi, yüzünde iğrenç bir zafer ifadesi belirdi.

- Ver...

Banknotları tam anlamıyla kapıverdi, tıpkı hayvanat bahçesinde kendilerine atılan eti kapan hayvanlar gibi. Salonun iki kapısına baktı. Birinden birini seçmesi gerekti.

- Karına gelince...

İnsan onun, yine bir hayvan gibi, pencereden atlayacağını sanırdı. Yapacak ya da diyecek bir kötülük arıyordu. Böyle çekip gitmek ağırına gidiyor olmalıydı. Bir şey bulamadı. Korku peşini bırakmıyordu. Uzaktan gelen bir araba sesiyle eli ayağı titredi ve nihayet, acınacak bir halde, şöyle dedi:

- ... Ona Mimile'in selamını söyle.

Kapı açıldı, kapanmadı. Rüzgârın odanın ortasına kadar savurduğu yağmur döşemeyi ıslattı.

- Ne içersiniz?

Cardinaud ağır ağır döndü ve ona mutfak kapısını açan küçük, tombul hizmetçiyi gördü.

- Özür dilerim, diye mırıldandı.

Ne için özür diliyordu? Bilmiyordu. Önemi yoktu. Terlemişti. Elbisesinden buğu çıkıyordu. Hizmetçi:

- Ona ne oldu öyle birdenbire? diye sordu.

- Gitti...

Kızın da, mum tenli kadın gibi, biraz sıkıntılı bir şaşkınlık içinde olduğunu sezdi. Onu rahatlatmak için gülümsemeye çalıştı.

- Küçük bir kadeh sek şarap.

Dédé birazdan gelirdi belki. Ona ne diyecekti?

- Ceketinizi çıkartsanız iyi olur, mutfakta ocağın yanında kuruturum...

Pek bir şey anlamadan denileni yaptı.

- Askılarınız boya vermiş...

Üç hafta kadar önce Marthe'ın satın almış olduğu mor pantolon askıları.

Allah vere de durumu hemen anlasaydı, onun anladığı gibi, zira artık konuşacak gücü yoktu. Sıranın üzerine yığılıp kalmıştı ve hayatında ilk defa, sırtını yaslayacak bir iskemle arkalığı olmadığına hayıflanıyordu.

Yağmurun hızı kesiliyordu. Hizmetçi avludaki kırmızı kareli örtüleri toplamaya koştu. Patron, bezin içinde birikmiş olan suyu boşaltmak için tentenin kolunu çeviriyordu; Cardinaud onu henüz görmemişti, belki de o Mimile'le konuşurken adam salondaydı.

- Sofrayı buraya mı kurayım?

Dalgın dalgın yemek hazırlıklarını seyretti. Masalara temiz örtüler serildi, su sürahileri, beyaz ve de kırmızı şarap bardakları, şimşir halkalara geçirilmiş peçeteler konuldu.

Yoldan gelen sesler işitildi. Sesler yaklaştı.

- Önce çocukların üstünü değiştireyim...

Yolda ağacın altında gördüğü aileydi. Kadın iki çocuğunu dar merdivene doğru itti. Adam bir aperitif içmek için oturdu.

- Oltalarımızı orada bıraktım, ikinci dönemeci geçince... Birazdan gider alırım...

Cardinaud'ya bir göz attı. Patrona soran gözlerle baktı, o ise kaçamak bir hareketle cevap verdi. Şimdi başka sesler de işitiliyordu; terasta bir siluet belirdi, kırmızı mayosunun altına beyaz eteklik giymiş bir kadın camdan baktı, Cardinaud'yu gördü, dönüp kocasına bir şeyler söyledi. Birilerinden Vendée tarzı büyük, mavi bir şemsiye ödünç almışlardı. Şemsiyeyi kapattılar.

- Sizler ıslanmadınız mı?

- Berber bize bir şemsiye verdi...

Ve kadın fasulye hikâyesine açıklık getiren sert bir tonla sordu:

- Yemekte ne var?

- Tavşan...

- Madam Turpin dönmedi mi?

- Komutan ve genç kızıyla yürüyüşe çıktı...

Cardinaud yolun karşı tarafına geçerek, değirmenin üzerinden, tepenin yarı yolunda Tesson enişteninin malikânesini görebilirdi.

- Burada mı yemeyi düşünüyorsunuz?

Başıyla evet dedi.

- Fakat oda istiyorsanız, bu biraz zor... Ne ki az önce giden o beyefendinin hanımı eğer...

- Gitti mi? diye bağırdı mayolu kadın.

- Bilmiyorum... Az önce çıktı... Belki beyefendi...

- Gitti! diye belirtti Cardinaud.

- Peki ama hanımı?...

Mum tenli kadın alçak sesle patrona bir şeyler söyledi, sonra kahkahayla güldü.

- Üstünü değiştirmeye geliyor musun Emile?

Dik merdivene yöneldiler. Biraz sonra tam üstlerinde yürüdükleri işitildi. Bir musluktan titrek bir ses çıktı, sanki yeterince basınç yokmuş gibi.

- Julie!... Julie!... Yine peçeteleri unutmuşsunuz kızım...

- İşte Madam...

Islak toprak ve kesik ot kokan serin bir esinti dalga dalga kapıdan ve pencerelerden içeri giriyordu. Zaman zaman yine iri damlalar düşüyor, meydana getirdikleri yatık çizgilerin arasından güneş ışınları birer birer süzülüyordu.

- Salonun öbür tarafında oturabilir misiniz lütfen?... Burası komutanın masası, sofrayı hazırlamam lazım... Bardağınızdakini

bitirmeyecek misiniz?

Evet... Hayır... Aslında koca bir bardak soğuk suya ihtiyacı vardı, ama istemeye cesaret edemiyordu. Matmazele ne diyeceklerdi? Ona açıklamaya gerek kalmadan anlayacaktı şüphesiz. Soğuk bir hava takınacaktı. Belli etmeden Marthe'ı inceleyecekti.

Cardinaud ne yapacağını bilmez haldeydi. Hızı kesilmişti. İşinin sonuna, daha doğrusu hemen hemen sonuna gelmişti, ama şimdi bu bekleyiş aklını karıştırmıştı. Bu öyle tatsız bir duyguydu ki, nihayet bir arabanın, eski bir arabanın bu sefer sahiden geldiğini duyunca rahatladı. Araba henüz eski değirmenin önünde durmamıştı, ama o bunun Gugusse'ün arabası olduğundan emindi.

Civarda sorup soruşturmuş olmalıydılar. Dédé, sabah söylediği gibi, olup biten her şey hakkında bilgi alabileceği yerleri iyi biliyordu.

Her ikisi de arabadan indiler, Gugusse'ün halinden içmiş oldukları anlaşılıyordu.

- Hey patron...

Dédé gözleriyle salonu taradı ve Cardinaud'yu gördü.

- Siz burada mıydınız?

Bakışı sertleşmişti. Gugusse şaşırmış görünüyordu, belli ki Dédé ona hakikati söylememişti.

- Nerede?

Cardinaud'nun silahı yoktu. Ona belli bir ağırbaşlılık verecek ceketi bile yoktu üstünde, pantolon askılarının boyası da gömleğine çıkmıştı, pantolonu bacaklarına yapışmıştı, yürürken ayakkabılarının içinden hâlâ çamurlu su çıkıyordu.

Her anlamda silahsızdı. Hayatında hiç dövüşmemişti. Canı dövüşmek istemiyordu.

"... *Yegâne zırhını kuşanmış*..."

Bu sözleri bir yerlerde okumuştu. İncil'de, Yeni Ahit'te miydi acaba? Her halükârda bu sözler Notre-Dame de Bon Port'daki pazar günleriyle bağlantılıydı... Başpapazın vaazlarından birinin

konusu muydu?...

Yegâne zırhını kuşanmış...

- Gitti...

Orada ayakta, savunmasız, boyalı gömleği ve alnına yapışmış saçlarıyla duruyordu.

- Ona söylediniz değil mi?...

O gün ikinci defa tükürüğünü yuttu ve belli belirsiz mırıldandı:

- Evet...

Sanki Dédé görülmeyeni önceden görüp sezme yetisine sahipti, zira önemli olabilecek tek soruyu sordu.

- Parası var mı?

- Ona verdim...

Cevap vermeyebilirdi, bilmediğini söyleyebilirdi. Ama sonuna kadar, dramının en uç noktasına kadar gitmek zorundaydı.

Dédé tükürdü, sıkıntıyla Gugusse'e baktı.

- Ne kadar?

- Aşağı yukarı sekiz yüz...

- Söylesenize patron, Mareuil'e tren var mı?

Patron saatin kadranına baktı.

- Yarım saat sonra, Sainte-Hermine'e giden yerel bir tren var...

Ağacın altına sığınmış olan aile aşağı indi, saçları başları yeni taranmıştı, çocukları masaya oturttular.

- Julie!... Küçük kızın çorbasını süzün emi?... Biliyorsunuz dün...

Dédé içtiklerinin parasını ödedi. Bakışları çok sertti. Gitmek için acele etmiyordu. Nihayet, salonda bir tur attıktan sonra gelip Cardinaud'nun önünde dikildi ve içki kokan nefesini burnuna üfledi.

- Sen şansın olduğu için kendi hesabına sevinebilirsin!

Ne şansı? Salonda başkalarının olması mı? Trenin yarım saat

sonra olması mı? Ne...

Ve Dédé, arabaya yönelen Gugusse'e yetişmeden önce, tekrar tükürerek, alçak sesle, ama öyle nefret dolu bir sesle ki Cardinaud bunu hiç unutmayacaktı, ekledi:

- Sen pis bir muhbirsin...

Fasulyeleri tartışan çift de aşağı inmişti. Hizmetçi Cardinaud'ya hitap ederek:

- Sofraya buyurun... Kırmızı şarap mı beyaz şarap mı?... Mareuil şarabı da var, on kuruş fazla...

Başını tabağına eğdi, başı öyle ağırdı ki iki eliyle tutmak zorunda kaldı.

- Yemiyor musunuz?

- Birini bekliyorum, dedi.

VIII

İki yanı ağaçlı, çakıllı yolda ayak sesleri işitti, ardından bahçe parmaklığının zıvanalarının hafif gıcırtısını, ve sonra onu gördü, düşünceleriyle baş başa olduğunu sanan kadını seyretti bir süre.

Düşünceliydi. Parmaklığı kapatırken bir yandan da az sonra söyleyeceği cümleyi hazırlıyor gibiydi, hatta dudaklarının oynadığına kalıbını basardı.

Yorgundu, oldukça solgundu, ama o çoğu zaman böyleydi. Dikkatini asıl çeken şey saçlarının iyi taranmamış olmasıydı, yüzünün yanlarından saç tutamları fışkırmıştı, halbuki o saçına aşırı bir özen gösterirdi.

Kurutulmuş olan elbisesi biraz buruşuktu ve bu haliyle -elinde çantası, kaşları çatık, yürüyüşünde bir bezginlik- alışverişe çıkan basit bir ev kadınına benziyordu.

Ayağını oynatmış olmalıydı. Çıkan gürültü çok hafif olmasına rağmen o duydu, ve etrafına bakarak doğal bir sesle:

- Sen misin? dedi.

Sonra yağmurdan parlayan koyu yeşil iki çalılık arasından onu gördü. Şaşırdı, yüzünde sıkıntılı bir ifade belirdi, ama beklenildiği kadar değil. Belki de bunun er geç olacağını, bundan kaçınılamayacağını düşünüyordu. İyisi mi bir an önce...

- Neden geldin?

Eski değirmene inen yolda, her yirmi metrede bir, ağır ağır

yürüyen bir çift veya bir aile vardı; öyle ağır yürüyorlardı ki uzaktan bakıldığında siluetleri, gün batımında hareket etmiyormuş gibi görünüyordu. İşte onlar da diğer çiftler arasında bir çifttiler. Onlar da fırtına sonrası serinliğinde, ıslak toprağın güçlü kokusu içinde yürüyorlardı; berrak su damlaları bir yapraktan diğerine düşüyor, ormandaki ağaçların altından çıtırtılar geliyordu.

Cardinaud söyleyeceği şeyi söylemek için yeni bir soruyu bekleyemedi ve yere, soluna doğru bakarak:

- Gitti... dedi.

Bunu da mı bekliyordu? Yoksa bunu duymak onu rahatlatmış mıydı? Yüzünde hâlâ hiçbir ifade yoktu, yorgunluğu hariç. Elinde tuttuğu çantayı fark etti. Sıkıntılı bir sesle:

- Parası yoktu... dedi.

- Ben verdim...

Bu sefer Marthe ona baktı, başını çeviren ise Cardinaud oldu, çünkü onun küçük düştüğünü görmüştü. Ağır adımlarla hâlâ yürüyorlardı. Karşıdan komutan geliyordu. Alçak sesle sordu:

- O mu istedi senden?

Başıyla evet dedi. Biraz hile yapıyordu. Gerçek daha karmaşıktı. Ama her şeyi anlatmanın gereği var mıydı? Bu da aynı kapıya çıkmıyor muydu?

Ağlamıyordu. Tepki göstermiyordu. Ona ne olacaktı?

Onu bir an önce rahatlatmak, daha fazla boşlukta kalmasına engel olmak amacıyla:

- Bu akşam eve dönemeyiz, geç oldu...

Marthe tekrar ona baktı, biraz şaşkın.

- İnanıyor musun ki...

Komutan yanlarından geçerken kasten tatsız bir ısrarla onlara baktı. Kimbilir aklından neler geçiyordu... Daha sonra durup arkaya dönerek şöyle dediği işitildi:

- Başka bir han arasak iyi olacak. Gidip valizini alır mısın lütfen?

Marthe bir kere daha mırıldandı:

- İnanıyor musun?

Asma yapraklarıyla kaplı cepheye baktı ve içeri girmeye karar verdi, ayağı eşiğe takıldı, Cardinaud onun:

- Julie, hesabımı çıkarın lütfen... dediğini duydu.

Sanki fırtınadan sonra yeni bir gün başlamış gibi, kuşlar ötüyordu. Cardinaud birden bir sigara yakmış olduğunu fark etti. Marthe valiziyle yanına geldiğinde valizi elinden aldı.

- Bak Hubert, diyorum ki...

Başıyla hayır dedi. Konuşmamalıydı. Gereksizdi.

- Bilmen gerek...

- Biliyorum... Artık bundan bahsetmeyelim...

Trene binecek sıradan insanlara benziyorlardı, ama tren yoktu. Akşamın çizgileri silikleştirmeye başladığı Mareuil sokaklarında insanlar hava almaya çıkmışlardı ve hemen hemen bütün kadınlar, alışılagelmiş bir hareketle, yanlarındaki erkeğin koluna girmişlerdi.

Marthe da onun koluna girdi, çünkü bitkin haldeydi.

- Nereye gidiyoruz?

- *Yeşil Meşe*'de bir oda bulabilir miyiz gidip bakalım...

Bir oda demişti, biraz tereddüt ederek. Tepki gösterip göstermeyeceğini merak ediyordu, ama o bunun farkına varmamış gibi göründü. Gugusse'ün arabası orada değildi. Alacakaranlık salonda dört adam kâğıt oynuyorlardı, patron da aralarındaydı, ayağa kalkıp çifti dikkatle incelemeye koyuldu.

- Yanılmıyorsam siz Mösyö Cardinaud'sunuz... Nasılsınız, sizi görmeyeli iki yıl oldu... Siz de Madam Cardinaud!... Çocukları getirmediniz mi?... Çok kalmayacaksınız herhalde?

- Evet çok kalmayacağız... Odanız var mı?

- Tek bir tane kaldı... Şansınız varmış, aslında o da tutulmuştu ama müşteriler...

Marthe'a:

- Bir şeyler yemek ister misin? diye sordu.

- Enistemlerde yedim...

Doğru! Günün birinde ister istemez bu meseleyi konuşmak zorunda kalacaklardı, en azından Tesson'larla karşılaştıklarında pot kırmamak için. Onlara ne demişti?

Eskiden tatile geldikleri zaman çıkmış oldukları merdivenden çıktılar.

- Sokağa bakan yerim kalmadı, ama böyle daha rahat edersiniz...

Karşısında bu basit odayı bulmak, panjurları açmak, bahçeye bakmak insanı dinlendiriyordu. Marthe soyunmaya cesaret edemiyordu. Ne yapacağını bilmiyordu. Orada öylece, ziyarete gelmiş gibi, ayakta duruyordu, aklına söyleyecek bir şey de gelmiyordu, sadece:

- Islanmışsın... Hasta olacaksın... diyebildi.

Cardinaud ceketini çıkardı.

- Hubert...

Hayır! Sadece basit şeyler söylemeli, her günkü hareketleri yapmalıydılar, yavaş yavaş yeniden alışmak için.

- Saat kaçta otobüs olduğunu sormayı unuttum...

Aşağı indi. Aradan uzun dakikalar geçtikten sonra tekrar yukarı çıktığında, Marthe pencerenin önünde ayakta duruyordu, şapkası hâlâ başındaydı, ama çantasını masaya bırakmıştı. Dışarı bakıyordu.

- Kaçtaymış? diye sordu.

- İlk otobüs sekiz buçukta...

- Bizi uyandırmalarını söyledin mi?

- Saat yedide...

- Hatırlıyor musun Hubert?... Benimle evlenmekten bahsettiğinde sana demiştim ki...

Ona tam olarak şöyle demişti:

- *Bir gün pişman olmayacağınızdan emin misiniz?*

Sonra da düşünceli düşünceli eklemişti:

- *Düşünüyorum da, acaba daha iyi olmaz mı benim...*

Ona her şeyi itiraf etmesi mi? Ona Emile'den bahsetmesi mi? Ona şeyi söylemesi mi...

O zaman onu susturmuştu. Daha sonra ise, evlendiklerinde, tam en mutlu olması gereken anda birden hüzünlenmişti, çünkü şüphesi bir kesinlik kazanmıştı.

Marthe onu kollamıştı... İlk olmadığını anlar mı acaba diye düşünmüştü. O ise bir şey dememişti, bilmezlikten gelmişti.

- Yatalım... Geç oldu...

Ona yardımcı olmak amacıyla panjurları kapattı ve lambayı yakmaktan kaçındı, içerisini panjurların mor çubuklarından sızan ışık aydınlatıyordu sadece.

Yatağın iyice kenarına yattı. Onu kucaklayıp öpmekten kaçındı. Sadece:

- İyi akşamlar Marthe... diye mırıldandı.

O da uykusuz bir sesle:

- İyi akşamlar...

Gözleri açıktı, bunu hissediyordu. Uzun süre uyuyamayacaktı, belki de bütün gece. Ama ağlamıyordu. Düşünüyordu.

Eskiden, onun kendisini tanımadığını söylerken haklı olan oydu. Onun yanında yaşamış, ondan iki çocuğu olmuştu; onunla konuşmuş, ona sarılıp öpmüş, beraber planlar yapmışlardı, fakat günün birinde Emile'in pis, gergin, hırçın, mutsuz bir halde çıkagelmesiyle, onun, sahibinin peşinden giden dişi bir köpek gibi Emile'in peşinden gideceğini bilmiyordu.

Bu onun hatası değildi.

- Uyuyor musun? diye sordu usulca.

Marthe cevap vermedi, ama Cardinaud onun uyumadığını biliyordu. Çok geçmeden elinin yanında onun elini hissetti, ardından da parmağını çekinerek sıkan iki parmağını.

Perşembe günkü fırtına havayı bozmuştu, bazıları bunun bütün bir mevsim boyunca süreceğini söylüyorlardı. Gökyüzü ağırdı ve parlak gri rengi insanın gözlerini pırıl pırıl güneşten daha çok acıtıyordu.

Cardinaud sırasında her zamankinden daha dik, daha gergin duruyordu; uzun mumların sarı alevlerine dikmişti gözlerini; büyük bir dikkatle, ilahi okuyanların ve orgun sesine eşlik ediyor, arada bir de eğilip oğluna rahat durmasını söylüyordu.

"Agnus Dei, qui tollis peccata mundi..."

Belli etmemeye çalışarak hafifçe başını çevirenlerin, bunu kendisini incelemek amacıyla yaptıklarının farkındaydı. O yüzden böyle dimdik duruyordu. O yüzden hiç olmadığı kadar kendisi olmak zorundaydı.

Çıkışta selam verdi...

- Günaydın Mösyö Cardinaud...

- Günaydın Madam... Günaydın Mösyö...

- Oğul Cardinaud bu... Karısı geri dönmüş... Diyorlar ki... diye fısıldaşmalarının ne önemi vardı.

- Yürürken ayaklarını sürüme Jean...

Alışveriş yapan baldızı Juliette'le karşılaştı.

- Günaydın Hubert... Nasılsın... Ya...

Hafif bir tereddüt. Niçin?

- Ya karın?

- İyi, teşekkür ederim...

- Dadı hâlâ sizde mi?

- Hayır...

Kendi evine uğramıştı, Pie sokağına. Mutfak-mahzende bir süre oturmuştu. Bu gerekliydi. İlk günler zordu. Ama sonra...

Marthe çantasının içindekileri odadaki şöminenin üzerine özellikle boşaltmış olmalıydı: kimlik kâğıtları ve beş bin franktan fazla para. Onun baktığını görünce, şöyle mırıldanmıştı:

- Birkaç gün içinde bunları enişteme geri vermeliyiz... Ona

dedim ki...

Cardinaud ürperdi. Korkuyordu.

- ... Bir ameliyat için ihtiyacımız olduğunu söyledim.

Tamam! Artık bitmişti! En zoru atlatılmıştı! Eniştesine gitmiş ve, Emile eski değirmende beklerken, onlara bu hikâyeyi anlatmıştı...

Çocuklardan birinin hasta olduğunu eklemişti belki de.

Bitmişti! Bitmişti!

Bu sabah ayine gitmeden önce Cardinaud yapması gereken son hareketi de yapmıştı. Gazeteyi görünecek bir şekilde ortaya bırakmıştı.

"Dün, kimliği meçhul birinin bıçakla delik deşik edilmiş cesedi bir demiryolu görevlisi tarafından La Roche-sur-Yon garının arkasındaki bir çukurda bulunmuştur. Bölgeden olmadığı sanılan ve üzerinden hiçbir kimlik çıkmayan kurbanın eşkâli: boyu..."

- Hey! Cardinaud...

Sessizce giden bir otomobil durdu yanında. Mösyö Mandine kolunu kapıdan çıkarmış ona seslenmekteydi.

- Oğlunuz ne kadar da büyümüş!... Söylesenize, yarın geliyorsunuz değil mi?...

- Elbette Mösyö Mandine...

- Ha bu arada... Bana anlatılanlar doğru mu?...

- Karım döndü, evet...

Öteki ona hayretle, biraz saygı biraz da acımayla bakmaktaydı. Ne demeliydi?Onu tebrik mi etmeliydi? Motorunu çalıştırdı ve dobra dobra konuştu:

- Öyleyse ne âlâ!... Sizin adınıza sevindim... Yarın görüşürüz Cardinaud... Duvallet işi hakkında konuşmamız gerek, bir pürüz çıktı da... İyi Pazarlar!...

İşte! Yapması gerekeni yapmıştı, tek başına. Her pazar olduğu gibi Remblai'den geçiyordu. Deniz griydi, gök griydi. Akşama doğru yağmur yağardı belki.

- Her zamankinden mi Mösyö Cardinaud?

- Bir vermut, evet... Çocuk için de bir frenküzümü şurubu...

- Söylesene baba... Matmazel nereye gitti?

- Bilmiyorum...

- Kim biliyor?

- Hiç kimse...

Orkestra *Şen Dul*'u çalıyordu. Daha sonra Dufour kız kardeşlere gidip pazar pastasını alacaklar, kutuyu kırmızı ipinden tutacaklardı, dik olarak...

Hiçbir şey değişmeyecekti, hiçbir şey değişmemişti. Yine aynı şekilde yürüyor, aynı şekilde şapkasıyla selam veriyordu.

- Ne yapıyorsun baba?

Hiç... Sadece birden unutmuştu, yaşamayı unutmuştu... Bir robot gibi kaldırımda durmuştu...

- Gel...

Bir daha başına böyle bir şey gelmeyecekti. Dikkatli olacaktı.

- Öğleyin ne yiyeceğiz?

- Kızarmış etle kızarmış patates...

- Kızarmış patatesleri kim yapacak?

- Annen...

- Bugün gezmeye nereye gideceğiz?

- Rudelière'e...

Dışarı çıkan Matmazel Julienne'i selamladı, o ise ona oldukça kuru bir selamla karşılık verdi. Sonra cebinden anahtarını çıkardı, anahtar deliğinden koridora bakmak için birazcık eğildi.

Patateslerin kızardığı yağ cızırdıyordu. Marthe et kızartmasının üzerinde kızgın tereyağı gezdirmekteydi.

- Cici kostümünle mutfağa gelme Jean... Babana söyle de eski bluzunu giydirsin...

İşte.

Gazete yerinde değildi.

Bitmişti. Yeni ayağa kalkacak olan nekahet dönemindeki hastalar gibi temkinli olmak yeterliydi.

- Pastayı unutmadın ya... İyi...

Ceketini çıkardı ve, sırtında gömleği, bir sigara içmek için avluya çıktı.

Fontenay-le-Comte, 22 Temmuz 1941.

Eser, 1952 yılında "Le Sang à la tête" adıyla Gilles GRANGİER tarafından filme alınmış, filmde başlıca rolleri Jean GABİN, Renée FAURE, Paul FRANKEUR, Georgette ANYS, Monique MELİNARD paylaşmışlardır.

2

9 789757 496274
ISBN 975-7496-27-8